

77

LEÁNYTÁNC

ÖSSZEÁLLÍTOTTA

DR LUGOSSY EMMA

AZ ELŐSZÓT ÍRTA

MUHARAY ELEMÉR

ZENEMŰKIADÓ

BUDAPEST, 1952

18 TÁNCOS GYERMEKJÁTÉK, 50 LEÁNYTÁNC, 9 ASSZONYTÁNC

A rajzokat készítette: CSIKÓS TÓTH ANDRÁS

Zenész munkatárs: DR VOLLY ISTVÁN

Néprajzos munkatárs: DR GÖNYEY SÁNDOR

A fedőlapot tervezte: ANTAL FERENC

A Népművészeti Intézet megbízásából kiadja a Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.

Copyright 1952 by Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.

Felelős kiadó: Zeneműkiadó Vállalat vezetője

52/4699 — Egyetemi Nyomda Budapest. — Felelős vezető: Janka Gyula igazgató

E L Ő S Z Ó

Kultúrforradalmunk legfontosabb törekvése, hogy dolgozó népünk művészi életünk egész területén is mielőbb birtokon belül kerüljön. Nemcsak abból folyik ez, hogy nálunk is a dolgozó nép lett az ország gazdája, hanem következik abból is, hogy népi kultúránk évszázadok alatt felgyülemlett minden értékének a dolgozók lettek egyedüli örökösei.

A népi táncművészetben különösen bőséges anyag maradt reánk. Ezzel a gazdag örökséggel csak akkor gazdálkodunk jól, ha vele jó irányba alakuló, új táncművészetünk alapját a dolgozók minél szélesebb rétegeihez eljuttatjuk. Ugyanakkor azonban arra is gondolnunk kell, hogy népi táncművészetünk értékes anyagát új táncművészetünk alapanyagává is tegyük, hogy így szocialista táncművészetünk is minél inkább érthetővé és hozzáférhetővé váljék egész dolgozó népünk számára.

Szépen fejlődő táncmozgalmunk ezen az úton halad előre, de ki kell szélesítenünk ezt az utat, meg kell benne szüntetni a célhoz nem vivő tekervényeket, kerülöket; bátrabban és biztosabban kell azon továbbmenni, hogy mielőbb és minél biztosabban célhoz érjünk. Ennek érdekében a jó úton haladókat egységes táborba kell összevonni, hogy az erők összefogásával is új táncművészetünket minél sikeresebben a realista népi hagyományokba gyökereztesse.

Ez a könyv nemcsak a célt, de ezt a törekvést is jól szolgálja. Gazdagon ad a gyermekkortól asszonykorig érvényes énekes-táncos játékokból és táncokból. Bőséges anyagával átfogó képet ad női táncéletünkről, érintve annak egész területét. A közölt anyag elősegíti a táncsoportok és koreográfusok elmélyültebb, alaposabb és jobb munkáját. Táncszerkesztők és táncosok munkája pedig azáltal lesz alaposabb és jobb, ha minél több gyermek- és leánytáncot alkalmaznak eredeti alakjukban és közben módszeresen tanulmányozzák azok tartalmát és stílusát. Ha közben még arra sem sajnálják a fáradságot, hogy megismerkedjenek a néprajzi, népművészeti körülményekkel, a tájjal, amelyben a tánc létrejött, az emberrel, aki a táncot alkotta, a társadalmi helyzettel, amely megszabta a körülményeket és ezzel az alkalmakat is, ahol a tánc élt — megismerik azokat a törvényszerű sajátosságokat, amelyeknek birtokában bátran nekvághatnak a magasabb műveltségnek: a népi tánc továbbfejlesztésének.

Népi táncművészetünk felvirágoztatására döntő a jó és helyes feldolgozás munkája.

Érdemes itt a kultúrversenyben olyan kitűnően szereplő Tápé és Doboz példájára hivatkozni. Nagy sikeriükben orozslánrésze volt annak, hogy az eredeti táncokat jól alkalmazták színpadra. Dicsőségszámba menő sikeriükben semmi titok sincs: anyagukat alaposan ismerik. Legtöbbjük ugyan a verseny előtt néhány hónappal még egyáltalán nem táncolta az ere-

deti táncokat. Viszont komoly és alapos munkával magukévá tették, birtokukba vették az eredeti táncanyagot és azt jól alkalmazták színpadra. Példájuk minden tekintetben jó tanulságot ad abban is, hogy mennyivel jobb és több az eredeti népi tánc jó színpadi alkalmazásban, mint felületes, hiányos ismeretekkel való bármily nagyszabású feldolgozásban. A tápéiak és doboziak helyesen ismerték fel adott körülményeiket, fejlettségi fokuknak megfelelően nyúltak az anyaghoz; igyekeztek azt lehető legjobban megismerni, magukévá tenni és helyesen színpadra állítani. Ezért volt olyan jó ízük a táncaiknak, és ezért volt táncolási módjuk is magával ragadó.

A közölt táncokban és a könyv összeállításában is jól érvényesül fejlődő tánckulturánknak az a törekvése, hogy a népi táncokat mindig a valóságnak megfelelően a szintén állandó változásban lévő körülményekkel együtt kell szemlélnünk, mert csak így ismerhetjük fel a népi tánc kifejezésében annyira döntő sajátosságokat, azokat a sajátosságokat, melyek ismerete nélkül egész táncéletünket jól át sem tekinthetjük, és amelyek ismerete nélkül a művészeti tömegmozgalmunkban annyira fontos továbbfejlesztési munkához teljesértékű segítséget nem is kapunk.

Buzdítás ez a könyv a népi tánc minél szélesebb körű gyűjtésére is. Buzdítás, mert gazdag és változatos anyaga bizonyítja, hogy a népi tánc tárháza mennyire kifogyhatatlan és milyen bőséggel ontja az énekes-táncos játékok és táncok anyagát egyaránt.

Hetvenhét ma is élő táncot ad át ez a könyv művészeti tömegmozgalmunknak úgy, hogy a koreográfiák szakszerű leírásával hiteles formában közli azokat. Így biztosítja azt, hogy népi táncmozgalmunk olyan eredeti népi anyagot kap a gyakorlati munkához, amelynek eredeti alakban való művelésével elmélyítheti népi tánc tudását és így az eredeti anyag biztos kezelésével, kifejlesztési munkájával maradandó értékeket tud kialakítani.

Jó példával jár elől a könyv abban is, hogy a játék- és táncanyagot a legjobb értelemben vett közérthetőséggel közli, de ugyanakkor hitelességével a tudományos munka számára is teljes értékű anyagot ad. Ez a jó példa két irányban is helyes tanítás: egyszer a népi táncot gyűjtő táncszakemberek felé, másodsor pedig a tudományos intézetek gyűjtői felé.

Egyben figyelmeztetés is ez a könyv; figyelmeztetés a tudomány munkásai, a táncművészet szakemberei és egész művészeti tömegmozgalmunk számára, hogy a ránkmaradt gazdag táncörökséget késedelem nélkül gyűjtsük végre össze, rendezzük és fejlesszük, hogy dolgozó népünk ne csak birtokába vehesse, de élhessen is vele a maga és szocialista jövőnk javára.

Muharay Elemér

B E V E Z E T Ő

Amikor a magyar leánytáncok alapvető szempontjait vizsgálom, nem akarok tudományos tanulmányt adni a táncok tartalmi és formai, azaz koreográfiai elemzéséről és esztétikai vizsgálásáról, hanem fel kívánom hívni a koreográfusok figyelmét arra, hogyan „nézzenek” koreográfiát és ugyanakkor a néprajzi és zenei szempontokat is figyelembe vegyék. A népi táncok megértéséhez segítségünkre van a többi népi művészet is, mert mindegyik a maga eszközeivel a nép lelkivilágát tükrözi.

I.

A gyermeknek a játék természetes életszükséglete. A népi gyermekjáték sohasem öncélú. A gyermek játékával valójában az életre készülődik. A falusi gyermek, különösen a leány, a felnőtt kor minden fontosabb tevékenységét megjátssza. A főzést, mosást játékban utánzó gyermekben nyilvánvalóan kialakul a munka szeretete és öröme. A népi játékok szerkezetéből adódik, hogy a gyermekben már korán erős közösségi érzés fejlődik ki. A játékok amellet, hogy fokozzák a gyermek életörömét, fejlesztik a szépet, a művészetet, a kultúrát alkotó, formáló készségeit.

Az énekes, táncos gyermekjátékok addig csiszolják, alakítják a leány mozgását, hogy mire leánnyá érik, valósággal művésze a táncnak. A népi játékokban mindig őszinte a játék élése, és ezért tud a falusi leány saját gyönyörűségére játszani úgy, hogy másnak is örömet szerez játékával. Amellet bármilyen önkéntelennek tessék is a játék, annak mindig pontos szerkezete van, és törvényszerűek szabályai. De sem szabályok, sem szerkezet nem arra van, hogy megkössék, megmerevítsék a játékot. Nem, ezek a játékok belső rendjét tartják; úgy azonban, hogy a játszóok számára biztosítják az egyéni kedv és képességek kiélését a közösségi kereteken belül. És éppen ez a szabályokkal, a szerkezettel biztosított kötetlenség ad tág lehetőséget arra, hogy egy-egy játék vagy tánc olyan sokféle változatban alakuljon, formálódjék, éljen.

A legtöbb táncos gyermekjátékot énekszóval kísérik. A gyermekek rendszerint körben állanak, keztefognak, ritkábban egymás szoronyját fogják. A tánc a járás, futás, ugrás és forgás legegyszerűbb alapformáiból vagy annak változataiból áll. A mozgás egyszerűségét a térforma színessége (kör, csiga, hullám, sorok, nyolcas) teszi változatosá. Mivel a játékos táncokhoz nagy térre van szükség, rendszerint szabadban járják (udvar, utca, legelő). Legáltalánosabban ismert táncos gyermekjátékok, mint Lánc-lánc, Nyuszi ül, Kendermorzsa és Túrót ettem, körtánc-formájúak. Egy másik típusú csoportba tartoznak a „bújócska”-formák (a kaput-tartó játékok, mint a Bujj-bujj zöldág és a Hidasjátékok).

Sok gyermekjátékban (pantomimikus) játékos elemek is előfordulnak (mint pl. Hoppon maradt menyasszony és Tejesköcsög c. játékokban). A táncos gyermekjátékok fokozzák a játékkészséget és művészi formában juttatják kifejezésre a gyermek életének örömeit, ugyanakkor kifejlesztik a gyermekben a szép és a forma iránti érzéket is. A táncos gyermekjátékok sokban elősegítik a gyermek szép testtartását és járásmódját.

A gyermek növekedésével újabb és újabb mondanivaló akad a tánc számára : a természet szeretete, játékos jókedv, vidámság ; ahogy nagylánysorba serdül, fokozatosan mélyebb érzelmek jutnak a táncsal kifejezésre. Legjellegzetesebb ilyen táncaik : Pünkösdköszöntés (Hasznos, Galgahévíz), Májusjárás (Cigánd), Böjti falujárás (Galgahévíz), Lilázás (Kiskomárom), Hidasjátékok (Galga vidéke), Csalogató párnatánc (Galgahévíz), Párnatánc (Öregcsertő), Menyasszonytánc (Galgahévíz), Tűztánc, Menyasszonyporkolás, Hajnaltűztánc (Kazár). Húsvétkor egyes helyeken (pl. Kolozs községben) nincs olyan lány, aki az úgynevezett „öntöző mulatság” alkalmával ne táncolna. Ez az egy alkalom, ahol kivétel nélkül minden lányt meghívják és megtáncoltatnak. Ezeknek a táncoknak alapformáit részben karikázókkal vagy körtáncokkal, részben pedig a párostáncokkal vethetjük össze.

A karikázók, azaz leánykörtáncok csaknem az egész ország területére jellemzőek és a különböző vidékeken igen sokféle változatban élnek. A hét bizonyos napján, rendszerint kedden és csütörtökön, továbbá vasár- és ünnepnapok délutánjain (Galga vidéke) karéjban, nótaszóra táncolnak a lányok, a legények pedig „lesik” őket. Vannak helyek (Cigánd), ahol a mulatságot régen a lányoknak nótaszóra járt körtánca nyitotta meg. Ma mulatságok alkalmával általában szünetben fogódnak össze a lányok karikába és amíg a muzsikusok pihennek, nótaszóra karéjban táncolnak. Aszerint, hogy milyen nagy tánchely áll rendelkezésükre, egy nagy „kört fognak”, több kis kört alakítanak, vagy pedig külső és belső körben állnak fel. Az összefogódzási mód is attól függ, hogy kisebb vagy nagyobb körben tudnak-e táncolni. Így alakulnak ki a következő összefogódzási módok : kézfogás és vállfogás (ha van hely a táncra, és kevés a leányka, úgy csukló- és könyökfogás is előfordul, mert ezáltal nagy téren kevesen nagyobb kört tudnak fogni). Előfordul karolás is, bár ez inkább a tavasz-köszöntő sortáncoknak jellegzetes összefogódzási módja. Leggyakoribb, hogy minden második lány (párosszámú a párossal, páratlan a páratlannal) hátulról derékmagsságban, az egymás mellett állónak kezét keresztezve kezét fog. Csak ritkábban fordul elő, hogy a kézfogás a test előtt történik.

A karikázókat szerkezetileg általában két részre oszthatjuk ; egy lassúra és egy gyorsra. A lassú részben a kör kisebb mértékben forog (vagy helyben áll), mint a gyors részben ; t. i. annak alapmotívuma a lépés : az egy- vagy kétlépéses csárdás, emezé pedig a futólépés (előre, hátra, féljobbra, félbalra, leggyakrabban : jobbra és balra irányokban). Az említett alapmotívumok igen sok változatban fordulnak elő a táncokban : igen apró vagy nagy lépésekkel, vagy a kettő kombinációjával (ilyenkor egyik irányban többet halad a kör, mint az ellenkező irányban) ; sima, rezgős, bukós, ugrós lépésváltozatokkal, valamint halk, kopogós, dobogós, dübögős lépésekkel egyaránt találkozunk. S egy-egy motívumsort rendszerint teljes dallamon át ismételnék a táncosok, csak ritkábban féldallamon keresztül vagy dallamsorokra. Van a karikázóknak olyan

csoportha is, amelyik nem tagozódik két vagy több részre, hanem egy motívumsornak (változatának vagy kombinációjának) állandó megismétléséből vagy továbbfejlesztéséből áll (homoródi körtánc). A táncot legalább négyen járják, legáltalánosabban nyolcan, tízen, sőt szabad téren igen nagy számban. A körtáncoknak van egy olyan csoportja (a körésárdás), amelyet legényekkel együtt járnak (Négyes-forgó, Urai, Gagybátori körtánc). Természetesen nagyon gyakran csak lányok járják legények nélkül.

A páros táncok tulajdonképpen nem leánytáncok. Párosával a lányok csak alkalomadtán táncolnak, ha pl. a mulatságon kevés a legény. Gyermekkorban gyakrabban figyelhetjük meg, hogy a gyermekek együtt járják el azokat a páros táncokat, amelyeket felnőttektől lestek el. Mivel nem illik mutogatni, hogy miként tanulják meg a lányok a táncokat, ezért olyan alkalmakat választanak a tánctanulásra, amikor senki sem látja őket, pl. libaórzés. Ilyenkor gyakorolják a nehezebb páros táncokat, mert szégyen falun, ha valaki nem tud táncolni, és egyik leány sem akar „alább lenni, mint a többi” (Mátra vidéke). Mindenféle ötletes dolgot kitalálnak, hogy megkönnyítsék a táncok elsajátítását, így pl. van, ahol seprőnyél vagy bot segítségével tanulják meg a „Bukós” párostáncot (Gyöngyös-Halász), amikor is a seprőnyél vagy a bot a legényt helyettesíti. A gyors párostáncban (Kótaj, Szabolcs m., Havadtő, Erdély) az átdobálást a „forgatóst”, a „vetőllőzést”, vagyis azt a motívumot, hogy a leány a legény egyik oldaláról a másikra átpördül, az asztal szélénél, arra támaszkodva gyakorolják. Mire mulatságba mennek, a lányok ugyancsak jól járják a párostáncokat, de ettől az időtől kezdve már legényekkel együtt táncolják.

Gyakran a nagyobb lányka tanítgatja a kisebbet: pl. Turán a lippenőst úgy tanítják meg, hogy amikor a táncban lippenni kell, a nagyobb a kicsi vállát lenyomja. Forogni úgy tanítja, hogy a vállá alatt fogja meg, a kicsi meg a nyakába kapaszkodik; a nagy ügyel, hogy gyors forgás közben a kislány ki ne repüljön.

De megvan sokhelyütt a „kicsik tánca” (pl. Kolozs), azaz gyermekek részére rendezett bál, ahol alkalmuk van a gyermekeknek táncolni tanulni.

A falusi élet, a közös munka és a közös szórakozás alkalmával tág teret nyújt a tréfás, játékos táncoknak is.

A munka befejezésének öröme, ügyesség, tréfa, kötődés jut kifejezésre bennük. Ilyenek a régi fonók és lakodalmas táncok. Ezekben a legényekkel vetélkedő ügyességüket bizonyítják a lányok.

A fonóban csak akkor kezdhettek szórakozni, táncolni, ha már bizonyos munkát elvégeztek (legalább két orsót). Gyöngyöshalászon pl. akkor indult meg a tánc, amikor a menyasszonynak öltözött maskarás megjött. Nagy vendégszeretettel fogadták és minden lány fordult vele, egymás kezéből vették át.

Lakodalomban, amikor a jókedv tetőfokára emelkedik, mindig akad egy jókedvű asszony, aki bemutat egy-egy ilyen sajátosan egyéni áncot. Ezt változatos, ötletes, tréfás és nem általános, hanem mindig az egyéniségnek pillanat szülte megnyilvánulása (Seprútánc, Galgahévíz, Kanászos, Pákozdi, Üveges, Eger környéke).

Ügyességet tükröző játékos tánc az állati mozgást utánozó Szarkatánc is (Galgamácsa, Galgahévíz), melyben guggoló helyzetben páros

lábön szökkennek, mint a szarka. A lányok vetélkedése, versengése jut benne kifejezésre.

Ugyancsak a nő ügyességet és találékonyságot tükrözik az úgynevezett „üveges táncok” (Üvegcsárdás, Somogy m., Karád, Buzsák). A lányok vagy körben vagy két sorban egymással szemben, majd párosan összefogódzva táncolnak úgy, hogy fejükön vízzel vagy borral megtöltött üveget tartanak. Az ügyesség az egyensúlyozásban van. A tánc egyébként igen egyszerű, apró lépésekből áll; az ügyesség fokozását úgy juttatják kifejezésre, hogy a tempót fokozzák. Annál ügyesebb tehát valaki, minél gyorsabban tudja járni az „üveges táncot” anélkül, hogy leejtené vagy kezével érintené a fejére helyezett üveget.

A magyar leánytáncokban gyakori az eszközök használata. A tánceszközök szerepére külön felhívjuk a koreográfusok figyelmét. Vizsgálják meg azok jelentését a táncban, figyeljék meg az eszközökkel végzett mozdulatokat és magának az eszköznek a mozgását. Feldolgozásoknál mindig figyelembe kell venni az eszköz célját, jelentését és anyagát. Leggyakrabban előforduló eszköz a leánytáncokban a zsebkendő. Rendszerint slingelt vagy horgolt szélű és egyik vagy mind a négy sarkán hímzett fehér zsebkendőt használnak. Tánc közben magasba emelik, megrázzák és „hurjítanak” (ij-hu !) hozzá, pl. Körtáncok, Hármastánc. Ezekben a táncokban a zsebkendő a hangulatot fokozza. Vannak olyan lakodalmas táncaink, amelyekben a zsebkendőnek (ezt helyettesítheti kendő vagy párna) táncbáhvó vagy csalogató szerepe van: a kiszemelt táncost megérintik vagy csalogatják vele. Gyakran bogot is kötnek a zsebkendő egyik csücskére. A lányok vőfélybotot csak a pünkösdköszöntéssel kapcsolatos táncban használnak. A vőfélybotra díszítésképpen almát, virágot és szalagokat akasztanak. Ugyancsak pünkösdköszöntéskor visznek magukkal egy kis kosárkát. A szokással kapcsolatban gyakorlati jelentősége van, mert abba rakják a köszöntő befejezésekor az ajándékokat. A pünkösdlő-táncban használt eszközökhöz tartozik az a nagyobb kendő is, amelyet egyes vidékeken (Dunántúl, Somogy) sátorszerűen tartanak a pünkösdi bimbó feje fölött. (Négy lány a négy csücsöknél fogva tartja a négyzet alakú, 1,5 m nagy kendőt). Ezzel a kendővel takarják el („fejére borítják”) a pünkösdi bimbót és csak a tánc végén fedik fel, veszik le róla. A Májusjárás májusfái (szalagokkal, kendőkkel feldíszített nagyobb, kb. 1 m-es zöld ágak) a tavasz-köszöntő lányok táncában fokozzák a tavasz-beálltából, az élet megindulásából, a természet szeretetéből fakadó öröm ünnepi hangulatát.

A guzsalyas táncban (Galgamácsa) guzsaly van a lányok kezében. Igen sok eszköz kerül elő a lakodalomra való készülődés és a lakodalom alkalmával. Vagy a már kézben tartott tárggyal kezdenek táncba az asszonyok, vagy közvetlen a környezetükből ragadnak meg egy kéznél lévő eszközt és azzal járják a táncot. Így próbálják ki a gazdasszonyok a zenészeket a lakodalomra való készülődés közben, mindenféle főző és sütő eszközökkel a kezükben (fakanál, tepsi, fedő). A lakodalmas „gyertyás tánc” végén a menyasszony után dobálják (Nagyréde) a gyertyákat; azt mondják: „annyi családja lesz, ahány gyertya éri”. Vannak esetek, hogy a tánc végén az emberek kalappal, az asszonyok kendővel igyekeznek megütni (megérinteni) a menyasszonyt, szintén azt mondják, hogy „annyi gyereke lesz, ahány kalap éri, vagy annyi lánya, ahány kendő éri”.

A lakodalmas menetben ott látjuk a menyasszony ágyneműit, dunnát, vánkost, párnát; ezeket táncos menetben a menyasszony barátnői viszik (pl. Öregcsertő).

Látunk vánkost a lakodalmas multságban is úgy éjjel tájban, amikor csalogatnak, játszanak vele (Galgahévíz). A kiválasztott táncos táncbahívása a párna háromszoros felemelésével történik. A csalogatás abban áll, hogy a csalogatott félnek a lába elé helyezett párna csücskére kell lépni. Ugyanezt a táncot kendővel is járják (pl. Mád). Lakodalom nincsen evés, ivás nélkül. Kéznel vannak azok az üvegek is, amelyeket az „Üvegsárdásban“ raknak fejükre az asszonyok, hogy kifejezésre juttassák ügyességüket és jókedvüket. Az üveg szerves alkatrésze a táncnak.

A táncok mozgását vizsgálva, nem hagyhatjuk figyelmen kívül a viseletnek a táncban való szerepét sem. A táncoló lányok is észreveszik a „táncoló” viselet, ruházat mozgását. Szépnek és játékosnak tartják a szoknya libbenését (Öregcsertő), ringását, pördülését. A viselet a táncos tartást, a mozdulat minőségét sokban meghatározza, visszatartja vagy fokozza; pl. a püspökhatvani körtáncban úgy mozog a szoknya, mint a harang, a galgahévízi körtáncban a csipő riszálását fokozza, a sendergetésnél a forgással együtt serdül és röpül a szoknya, viszont vannak táncok (pl. Szarka-tánc,) amelyekben lefogják a szoknyát, nehogy akadályozza a mozgásukat. Sok esetben a lányok csipőből kis lökést, lendületet adva dobják szoknyájukat. A szoknya ringását, libbenését, harangozását és egyéb mozgását érdemes lenne külön megfigyelés alá venni.

Az eddig tárgyalt szempontok kiindulásai egy-egy tánc vizsgálatának. Hagyományos táncaink megismerésénél feltétlenül figyelembe kell vennünk, mert csak így érthetjük meg azok kifejezését, szerkezetét. A leánytáncok alakulásában megfigyelhetjük, hogy minden életkornak megvannak a maguk külön táncai, amelyek témája, mondanivalója szorosan kapcsolódik ahhoz a környezethez, amelyben a lány él: 6–12 éves korig játékos táncokban ismerjük meg, hogyan szórakozik, örül, szervezkedik a gyermekesereg; 12–16 éves korig a szűkebb környezet ismerete, a természet szeretete, a közös öröm és a közös munka megbecsülése, játékos jókedv tükröződik a táncokból. 16 éves kor után mélyebb érzelmek kerülnek előtérbe: a szerelem, családi életre, házasságra való készülődés. Nézzük meg és vizsgáljuk meg, hogyan alakul a kifejezéstől függően, annak megfelelően egy-egy tánc formája. Boncolgassuk magát a tánc szerkezetét, keressük meg a kapcsolat módját, logikáját, hogy a mozgáselemek hogyan alakulnak, szerkesztődnek táncá.

Leánytáncaink között a résztvevők száma szerint páros, négyes, nyolcas és nagyobb csoportos táncokat találunk; formájuk szerint körtáncot, sortáncot és ezek változatait különböztetjük meg, tempójukat vizsgálva rendszerint lassú és friss csoportra akadunk. A táncok igen finom változatokban térnek el egymástól, melyek sokszor alig észrevehető eltérések. Ezeket a halkszínezetű, de mégis sokféleséget tükröző változatokat az erőbeli különbségek széles skálája hozza létre. Pl. a nagyrédei körtánc forgása az indulásnál több erőt kíván, mert a forgás lendülete így diktálja; csak az irányváltásnál csökkentjük, tartjuk vissza az erőt, hogy az ellenkező irányba is nagy lendülettel kezdhessük a kör forgatását. A kótaji négyesforgó forgásának minden lépése egy-egy kis

külön erőt, lökést igényel, mintha minden lépéssel, mintegy kis körhintát, hajtánánk a kört.

Ha áttekintjük leánytáncaink motívumkincsét, igen kevés alapmotívumot találunk. Ezek az alapmotívumok különböző változatokban, új és új kapcsolásban jelentkeznek az egyes táncokban. (Pl. az egy- és kétlépéses csárdásnak végtelen gazdag változatát mutatják körtáncaink.) A motívumsorok egy vagy több dallamon keresztül ismétlődhetnek. A táncok rendszerint egy, kettő, vagy ritkábban, több szakaszosak. A táncokat általában egyidejűleg igen sok táncos táncolhatja. A táncosok előadásmódja a tánc jellegén és szerkezetén belül szabad, kötetlen. A testtartás általában egyenes: kihúzott derék, fenntartott fő. Helyenként vannak eltérések, pl. a galgahévízi körtáncnál a lányok kissé behajolnak a körbe, míg a karádi körtáncnál inkább kihajolnak, fejüket kissé lehajtják, megdöntik, egy-egy táncoló típus egyénisége szerint. Ezek az eltérések a kifejezést színekben gazdagítják. A táncok helye rendszerint szabad tér, ritkábban zárt helyiség. Ez azt jelenti, hogy a táncok igen nagy terület betöltésére alkalmasak, sok táncos járhatja, és ezeket a feldolgozásnál szempontul lehet venni.

II.

A könyvben közölt kis, egyszerű táncokat, mint eredeti hagyományainkat, ismerniök kell mindazoknak, akik az új magyar táncművelés kialakításában tevékenyen részt vesznek. Ahhoz, hogy az itt közölt táncokat színpadon is bemutatthassuk, szükséges, hogy a színpad követelményeinek figyelembevételével színpadra rendezzük, feldolgozzuk, vagy ezekből kiindulva, ezeket továbbfejlesztve új táncműveket alkossunk. Ezért foglalkozunk a leánytáncok feldolgozásának lehetőségeivel, amelyeket egyrészt útmutatásnak szánunk, másrészt szempontképpen vetünk fel. A szempontok csak elindítanak a feldolgozás, a művészi alkotás útján, s megmutatják azt a módot, hogyan lehet az egyszerűséget, őszinteséget, természetességet megismerni a közvetlen kis táncokból.

Mélyebben is kell foglalkozni a népi táncokkal. Ahhoz, hogy új témákat tudjon ábrázolni a koreográfus, elemezze a táncokat és hasonlítsa össze az eredményeket. Ezen túlmenően: minél jobban megismeri a népet, életmódját a népi művészetek segítségével is, annál közelebb áll hozzá a népi tánc is, és többet lát meg a tánc szépségéből, változatosságából. Különösen sokat tanulhatunk a táncos gyermekjátékokból az őszinte, természetes kifejezőmód és játék alakítóképeség fejlesztése terén.

A feldolgozás nem könnyű feladat. Szükséges hozzá, hogy *jól ismerjük azokat a táncokat, amelyeket fel akarunk dolgozni*. Ha van a koreográfusnak témája és megvan a szakmabeli felkészültsége, megvan a valószínűség is arra, hogy kompozíciója sikerülni fog.

Az eredeti népi tánc színpadra alkalmazása már a feldolgozás első lépése. A színpad megköveteli, hogy tudomásul vegyünk törvényszerűségeit, amelyek elsősorban a látási és térviszonyokból adódnak. Tehát a színpadra alkalmazás bizonyos alakítást kíván. A szerkezeti alakítás elsősorban kívánja a helyes elosztást. A színpadon bemutatott táncnak legyen eleje, közepe és befejező része. A különböző népi táncok is alakulnak az életben a szokások és alkalmak szerint, és az alakulás mind

tartalmára, mind formájára érvényes. Ügyelni kell arra, hogy a tartalom összefüggjön, a színpad segítségével még világosabban és fokozottabban érvényesüljön.

A népi tánc feldolgozásának több fokozata van. A fokozat függ a koreográfus és a táncsoport fejlettségi fokától. Amikor már megismertük és magunkévá tettük az eredeti népi táncokat, és azokat már jól tudjuk alkalmazni színpadra, nemcsak hogy tovább léphetünk, hanem tovább is kell lépnünk egy lépéssel, — de nem kettővel. A táncművészetben is érvényes szabály, hogy tanulni, tanulni, megismerni és uralni az anyagot. Mikor ez megvan, a mértéktartás is kialakul bennünk, mert az minden művészetnek amúgyis alaptulajdonsága. A koreográfus és a csoport is csak ezen az úton juthat el a feldolgozás magasabb fokáig, a táncművek alkotásáig.

Népi táncaink feldolgozásához különböző céllal, különböző oldalról nyúlhatunk. Eleinte egyszerűbb feladatokat válasszunk, pl. kössünk egy csokorba eredeti népi táncokat. Természetesen ehhez is nagyon jól kell ismerni azokat a táncokat, amelyeket e koszorúba akarunk kötni. Számolnunk kell azzal is, hogy színpadon adjuk elő, be kell menni, ki kell jönni onnan, és a táncokat *nem saját szórakozásunkra járjuk, hanem a művész elképzelését — táncélményeket — művészi eszközökkel tolmácsoljuk a közönségnek.* (Pl. játékos leánytáncaink, fonó-táncaink igen alkalmasak arra, hogy így egy csokorba szedve magyar leánytípusainkat különböző színekben bemutassuk.)

Kiindulhatunk egy-egy táncból, és annak mondanivalóját és kifejezési formáját fejlesztjük tovább. (Leánykarikázóink igen alkalmasak erre.) Egy közös gondolat köré is csoportosíthatunk megfelelő táncokat úgy, hogy annak témája kiemelkedjék, összefüggjön hangulatában, stílusában. Természetesen készíthetünk teljesen önálló kompozíciót egészen új témákkal. Ezek csak úgy kapcsolódnak hagyományainkhoz, ha a kifejezés ábrázolási módjában a népi táncok szerkesztési logikáját és a magyar népi táncok stílusát figyelembe vesszük, különben gyökértelen és idegen.

A kiindulási pont mind a feldolgozásnál, mind a kompozíciónál csak a tartalom lehet. Hibás minden olyan célkitűzés, amelyik nem a tartalomra, hanem a külsőségekre, például egy színpadképre vagy egy mutatós virtuosus motívumra építi a kompozíciót. A kifejezés érdekében viszont mindezeket fel lehet, sőt fel is kell használni. Népi táncagyományaink tartalma a mindig jobb jövőre vágó nép hangulatát tükrözi. Korunk mondanivalóit ebből bontsuk ki. Szocialista-realista táncművészetünk a való élet alakjait, típusait viszi színpadra úgy, hogy megeleveníti a mai életet, egyszerű és természetes ábrázolásmódjával kidomborítja az eszmei tartalmat. Nemcsak gyönyörködteti, hanem tanítja is a nézőt.

Ha a tánc témájából, mondanivalójából indulunk ki, könnyebben megtaláljuk a kifejezési formát. Ennek a formának mindig egységben kell lenni a tartalommal. A színpadon minden fölösleges mozdulat, minden önmagáért való mutatós figura üres marad, viszont a legegyszerűbb mozdulatnak is megvan a kifejező ereje, ha indokolt, ha a mondanivalóból következik, ha szervesen kapcsolódik az előző motívumokhoz, azok mondanivalójához, különben egymás mellé helyezett mutatós vagy

kevésbé mutató figurákká, üres, látványos vagy kevésbé látványos mozdulatsorrá válik, aminek természetesen nem is lehet művészi értéke. A néző is kifárad ennek szemlélésében, hamar elfelejti a látottakat és nem tanul belőle.

Miből induljunk ki a tánckompozíciók formájának megszerkesztésében? Csakis az eredeti népi táncokból. Tökéletes, kerek egészek ezek az egyszerű vagy változatosabb, nehezebb kis táncok. A figyelmes szemlélőnek sokat mondanak még az egészen egyszerűnek látszók is. Pl. a közölt Bújj-bújj hat változata milyen finom mozgásötletéről és változatoságról tesz tanulságot. Mindegyik játék ugyanaz és mégis mindegyiknek más a színe, más a hangulata; az egyik nyugodtabb, a másik mozgalmasabb, a harmadik játékosabb és ugyanakkor mindegyik egyformán szép és kedves. Különösen gazdagok a karikázók, a körtáncok ilyen finom változatokban, amelyek mintegy ösztönzést adnak újabb és újabb változatok kitalálására. Sokszor alig észrevehető árnyalat teremt egészen új színt, új hangulatot a tánchoz, pl. a kör „sendergetésénél”, forgatásánál a tempó fokozatos csökkentése, visszatartása az irány megváltoztatása előtt (Nagyréde), a kétlépéses dobogós lezárása (Ura), a körnek ugyanabban az irányban való forgatása, mint amelyikben a kétlépéses is halad (Kisnémed) vagy ellentétes irányban való forgatása (Püspökhatvan), a kör forgatása oldalt- (Ura) vagy előrelépésekkel (Galgahévíz), a térd hajlítása a kör forgatásánál (Karád), a láb kiforgatása a keresztlépésnél (Homoródalmás) vagy a láb beforgatása az egylépésesnél (Öregcsertő) és még számtalan ötlet, amelyekből a mozgás sokféleségének a magyar táncokban megjelenő színes formáit és stílusát figyelhetjük meg. Ahhoz, hogy mindezeket a finomságokat, a mozdulatok, motívumok kapcsolását, kompozíciós felépítését meglássuk és tanuljunk belőle és eredményeket hozzunk ki, tanulmányozni és elemezni kell a koreográfiát: mit ábrázol és hogy fejezi ki.

Nem minden táncosnak van érzéke ahhoz, hogy komponáljon. Még ott tartunk, hogy egy oktató akár akar, akár nem, kénytelen komponálni, hogy a csoportja felléphessen. Kívánatos, hogy egy-egy jobb tánckompozíciót több csoport is megismerhessen és táncolhasson, ne maradjon az csak egy csoporté, ahol legtöbbször arra a sorsra jut, hogy leveszik másorról és a feledés homályába jut. A szatmárökörítóiak és más népi csoportok táncait vagy az erdőbényei bodnár-táncot sok csoport szívesen megtanulná, és nem is lenne könnyű feladat azokat szépen előadni.

Ha valaki alkotni akar, arra törekedjék, hogy mondanivalója a való életet tükrözze. Ezt fejezze ki olyan művészi formában, amely érthető minden nézőnek, szemlélőnek, aki gyönyörködni és tanulni akar. A kompozíciók elkészítésénél a művészetek alapigazságát tartsa szem előtt: Legyen a műnek kezdete, tárgyalása és befejezése, azaz legyen meg a népi tánc stílusának tiszteletbentartásával a kompozíció felépítése, megszerkesztése. — Ezek azok az előfeltételek, amelyek segítik a művészt munkájában, hogy maradandóbb értékű műveket alkosson, amelyeket egy-két bemutatás után nem kell levenni a másorról. A jó táncokat szívesen megnézik többször is, és mindannyiszor új megfigyeléseket tehet a néző, mind jobban és mélyebben megérti és közelebb érzi önmagához.

Legfőbb feladat tehát olyan táncműveknek az alkotása, amelyeknek tárgya a való életből van és olyan formában jelenik meg, ami népünk hagyományaira épül, amelyen keresztül nemcsak népünk kultúráját mutatja be sajátos színben, hanem a magyar táncstílusnak megtalálásával bekapcsolódik az egyetemes kultúrába, és a minden művészetben közös elemen túl, népművészetünkből fakadó sajátos színnel gazdagítja azt.

Dr. Lugossy Emma

TÁNCOS GYERMEKJÁTÉKOK

1. Csip-csip csóka

Ez a kis „kezek láncá” a gyermekek ritmizáló készségének első táncos megnyilatkozása. A játzók egymás kézfőjét függőlegesen egymás fölé helyezik és a váltott kezek középső- és hüvelykujjával megcsipik egymás kézfőjén a bőrt. Így egy láncban egymás felett négy kéz van, de lehet több is. A gyermekek a nótára fel és alá lengetik (♩) a kézláncot. Így énekelnek :

„Csip- csip csóka, vak varjúcska, jó volt-e a kis fiúcska. Ha rossz volt a kis fiúcska, csípd meg őtet vak varjúcska!” Erre megcsipkedik a kisgyermek arcoskáját, hogy megpirosodjék. Így is énekelhetik :

„Ha jó volt a kis fiúcska, ne csípd meg őt vak varjúcska, hess!” Az utolsó szóra a kézfőjükkel elhessegetik a varjúcskát.

— Csip, csip, csó- ka, Vak var- júcs- ka,
 Jó 'volt- e a Kis fi- úcs- ka?
 — Ha rossz volt a Kis fi - úcs- ka,
 Csípd meg ő- tet Vak var- júcs- ka!

2. Sétáló

Ezt a játékot „Koldus-táncnak” is szokták nevezni. „Istiglinc” néven is ismeretes és országosan elterjedt. Többféle változata van. Két leányka (párban) egymás mellett állva hátulról keztfog: jobb a jobb-, bal a balkezet. A tánc szökdelő lépésekből áll: jobblábbal előre lépünk ♩, rajta egyet szökkenünk ♩ és folytatjuk ugyanezt ballábbal ♩ ♩. A dallam utolsó ütemére hirtelen lendülettel *felet fordulva* leguggolunk, lehuppanunk, ezután visszafelé járjuk a táncot, mégpedig a visszajövetelnél keve-

sebbet haladunk — rövidebbeket szokdelünk.

Olyan változattal is játsszák a gyermekek ezt a táncot, hogy kevesebbet vagy többet fordulnak meg, mint felet és akkor mindig más irányban folytatják a játékot. Szokták játszani körben haladva is. Sem a szokkenő lépésnél, sem a fordulatnál (a fordulat mindig kifelé történik) nem szabad elengedni a kézfogást; aki elfelejt leguggolni, zálogot ad.

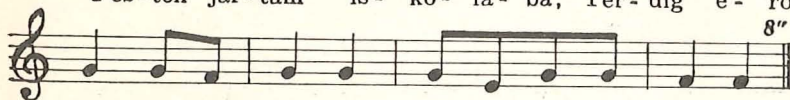
Sé - tál-junk, sé - tál-junk, Egy kis dom-bon le - csü-csü-lünk: Csüccs!

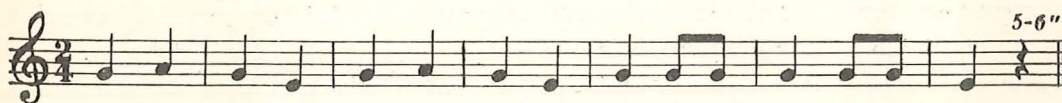
Így jár - ják a Kol - dus tán - cot! Is - tig - linc!

Pes - ten jár - tam is - ko - lá - ba, Tér - dig é - ró i - bo - lyá - ba,

Úgy hív - nak en - gem: Ma - ris - ka a ne - vem.

Ba - bot főz - tem, Jól meg - sóz - tam, En - de - re, ben - de - re, Buff!

3. Pórumozás

Két leányka egymással szemben áll, keresztezve megfogja egymás kezét (jobb a jobb-, bal a balkezet). A kézfogással tartják egymást és kissé hátradőlnek. Igen apró balra-lépésekkel (ballábbal balra lépve ♩, jobbal mellé zárva ♩) féltalpon sebesen forognak egymás körül. (Végül vagy elengedik egymás kezét és a lendülettől szétrepülnek, vagy hirtelen leguggolnak.

Változata : egy harmadik leányka a játszóknál mellett várakozik és a dallam utolsó sorára igyekszik elkapni a választott leányka szoknyáját. Ha ez sikerül, váltják a párt és kezdik előlről a játékot.

Ko-csi, ko-csi, ko-mám-asszony, Szél fúj-ja pánt-li-ká-mat,
Győr-be ment a le-ány-asszony. Harmat é-ri a szok-nyámat Kapd szoknyám!

4. Lánc-lánc, eszterlánc

6—10 éves korban szokták játszani a gyermekek. Nagyobb leányok is járják vasárnap délutánonként, amikor végigsétálnak a falu utcáin. A játszóknak tetszés szerinti számban kört fognak, menetirányban előre (azaz a kör középpontja felé jobb vállal) fordulnak. Jobblábbal előre lépnek ♩, majd ballábbal lépnek előre ♩, azaz sétáló lépésekkel körbejárnak és énekelnek. A „forduljon ki Mariska” éneklésekor egy Mariska nevű kislány kifordul a körből, azaz félfordulatot tesz jobbra (két járó lépéssel), majd újra kezét fog. Így folytatódik a játék tovább. Amikor már mindenki kifordult, előlről kezdik, azzal a különbséggel, hogy a játszóknak egymásután befordulnak, ahogyan a nevüket kiéneklük: „forduljon be Boriska, Boriskának lánc”.

Lánc, lánc, esz-ter-lánc, Esz-ter-lán-ci cér-na! Cér-na vol-na, se-lyem vol-na,
 Mind-járt ki-for-dul-na! Pénz vol-na ka-ri-ka, ka-ri-ka!
 For-dul-jon ki Ma-ris-ka, Ma-ris-ka, Ma-ris-ká-nak lán-ca!

Több változata él. Egész kicsi gyermekek pl. csak szemben állanak a kör középpontjával és csak illegetik, móríkálják magukat (kissé szétvetett lábakkal, egyik lábról a másikra teszik a testsúlyt $\frac{2}{4}$). Amikor kifordulnak, háttal vannak a kör középpontjának, és a játék további folyamán tovább móríkálják magukat.

Van olyan változata is a játéknak, hogy egyenként kifordulnak és a végén megegyeszer éneklék a dallamot azzal a szöveggel: „forduljon be mindenki, mindenkinek lánc”, és erre mindenki befordul.

5. Bújj-bújj zöldág

I.

6—14 éves gyermekek játsszák, mégpedig minél fiatalabbak, annál gyakrabban. Két kislány — a kapu-tartók — oldalt magasba emelik jobb-, ill. balkezüket, ujjukat összekulcsolják úgy, hogy a tenyerük érinti egymást, másik karjukat oldalt tartják, mélyen csüngetik vagy csipőre helyezik. A többi kislány bal-, ill. jobbkezfogással láncszerűen összefogódnak és járó lépésekkel (jobbláb lép előre J, majd balláb lép előre J) a kapunak egyik, majd másik felét kerítik be körbe és közben énekelnek. Amikor a dallam végére érnek (dobszerda), a kapu-tartó két kislány „lezárja” a kaput (magasba tartott kezüket mélyre levágják, de a kezfogást megtartják). A kapu mögött maradt kislánytól megkérdezik: „kihez mész: alvó babához vagy arany gumilabdához?” A kislány dönt és annak az oldalára áll, akinek a nevét választotta. Így már hárman tartanak kaput és a többiek a hármas kaput kerülgetik hullámos ívekben. Mindig ott csípnek le egy játékoszt a gyermekek közül, ahol a kaput levágták. Így tart a játék, amíg a kerülgetők mind el nem fogynak.

6. Bújj-bújj zöldág

II.

A bújj-bújj zöldág I-nek igen szép változata. A játék ugyanúgy folyik le, mint a másikban, csak a játékhoz kapcsolódó mozgásban van a különbség: A kapu-tartó kislányokat a gyermekek nem láncszerűen összefogódnak, hanem egymás mögött állva (mindkét karjukat egymás vállára helyezve) hullámos ívekben kerülgetik: járó- (J) vagy futólépésekkel (J).

7. Bújj-bújj zöldág

III.

A II. Bújj-bújj zöldág-nak egy változata. Abban különbözik tőle, hogy a bújjást vezető kislányka páros karját hátranyújtja, amit a második megfog, a harmadik és a többi lányka mindkét karját az előtte álló vállára helyezi. Megtörténik az is, hogy a sor végére egy-egy kisebb lányka is beáll játszani, aki a hátul álló lányka szoknyájába kapaszkodik.

8. Bújj-bújj zöldág

IV.

A gyermekjáték egy jellegzetes változata. A játszóké egymás mögött állanak fel párokban és kaput tartanak. A bújást a hátulsó pár kezdi járó lépésekkel (J). A kiözönlő párok érkezésük sorrendjében előre állanak és kaput tartanak. (Nem választanak kapust.)

9. Bújj-bújj zöldág

V.

Ez a változat a következő: A gyermekek egymás mögött párokban állanak és kaput tartanak. Egy kisleányka előttük áll s vezeti a bújást a következőképpen: Felet fordul jobbra és a szemben lévő kapukon bújni kezd, követi őt ugyanígy az első pár (szintén befordul), majd a többi. Mikor átbújnak, ugyanígy játsszák visszafelé is. Ha befejezték a játékot, a vezető hátraszól: „Zárjátok le a kaput”, s erre mindenki leengedi a karját.

10. Bújj-bújj zöldág

VI.

A lánc-szerűen összefogódzott leánykák hosszú sorában az első kettő kaput tart. Az utolsó leányka kezdi a futást apró előre-lépéssel (J), átbújj a kapu alatt és tovább fut mindaddig, amíg az egész láncsort a kapu alatt ki nem húzza. Most az utolsóból lett első pár tart kaput, és folytatódik a játék, mint előbb.

Így játszanak tavasszal a leánykák és futnak le hosszában a falu utcáin. Ha nincs elég helyük a futásra, félkörben is játsszák ugyanezt.

Bújj, bújj, zöld ág, Zöld le-ve-lecs-ke, Nyit-va van az a-rany-ka-pu,
 Csak búj-ja-tok raj-ta! Nyisd ki ró-zsám ka-pu-dat, ka-pu-dat,
 Hadd ke-rül-jem vá-ra-dat, vá-ra-dat, 28"
 Szi-ta, szi-ta pén-tek, Sze-re-lem csü-tör-tök, Dob szer-da.

II. Bújj-bújj zöldág

VII.

Ennél a változatnál a leánykák úgy tartanak kaput, hogy egymással szembe fordulnak, mindkét karjukat előre, magasba tartják, ujjukat összekulcsolják, a tenyerük érinti egymást. A leánykák összefogódzott láncsora nagy ívekben kerülgeti a kaput. A kapu zárásakor a kaputartó kislányok az egyik játszót közrefogják. (Lásd rajzokat.)

12. Húsvéti játék

Páros-felelgetős csoportos játék. A lányok húsvét-vasárnap délután táncolták; menyecskék nem vehettek részt benne. Rendszerint a falu szélén gyülekeztek a játékhöz. A legények is elmentek, kalapjukba tűzték a kedvesüktől kapott virágot. Amíg a lányok játékosan végigtáncolták a falut, addig a legények az út két oldalán kísérték a lányokat. Amikor elérték a falu végét, körbeállottak és táncoltak (l. Körtáncokat). A legények a körön kívül állottak és ha táncra kerekedett kedvük, átbújtak a lányok karja alatt a körbe és kedvesükkal táncoltak (l. Páros táncot).

A tánc lépései:

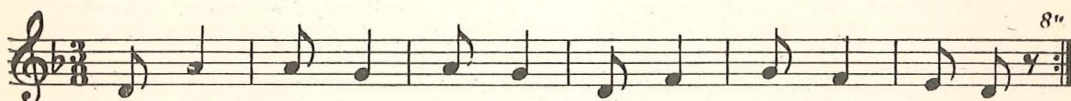
1. *Ringó*: Jobblábbal jobbra lépünk ♩, a ballal balra lépünk ♩.
2. *Futólépés*: Jobb-, majd ballábbal felváltva könnyed futólépéseket (♩) végzünk.

A tánc menete:

A lányok hosszú sorban állanak és egymás kezét fogják. A sor mindkét végén 2–2 lány kaput tart. 1–20 ütemre felelgetősen énekelnek és az 1. sz. lépést járják. A 21. ütemet kurjantás-szerűen éneklük és az utolsó kapusok vezetésével a 2. sz. lépéssel mindannyian átbújnak az első kettő által tartott kapu alatt. A dallam végére a bújás befejezése-képpen* a belső kapus $\frac{1}{2}$ -et, a külső 1 és $\frac{1}{2}$ -et fordul.

Jöjj el által jöjj el, te szép arany búza! (a)
 Á'tal mennék rajta, hogyha nyitva volna. (b)
 Nyitva vagyon, ma vagyon húsvét első napja, (a)
 Ma vagyon, ma vagyon húsvét első napja, (b)
 Holnap lesz, holnap lesz a második napja. (a)
 Ibolya!

Hányat termett a mogyoró, talán tizenkettőt, húszat, huszonkettőt?

1.	Ma	va - gyon,	ma	va - gyon	{ Hus - vét	el - só	nap - ja.
	Hol - nap	lesz,	hol - nap	lesz	A má - so - dik	nap - ja.	
2.	Mit	visz - tek,	mit	visz - tek	Se - lyem	sá - tor	a - latt.
	Le - á - nyo - kat	vi - szünk	Se - lyem	sá - tor	a - latt.		
3.	Hogy	ad - já - tok	pár - ját?	Száz	a - ra - nyért	e - gyet,	
	Mert	a le - ány	drá - ga,	Száz	a - rany	a pár - ja!	
4.	Jöjj	ál - tal,	jöjj	ál - tal	Te szép	a - rany - bú - za,	
	Ál - tal	men - nék,	ál - tal,	Hogy - ha	nyit - va	vol - na.	
5.	Nyit - va	va - gyon,	nyit - va,	A - ra - nyos	kis	ka - pum!	
	Az	u - ram	ka - to - na,	Ma - gam	ká - to - ná - né.		
	Az	u - ram	tá - bor - ban,	Ma - gam	a	sá - tor - ban!	

I-bo-lya! Há-nyat termett a mogyoró?—Ta-lán ti-zen-ket-tőt, Huszat, huszon-kettőt?
 Li-li-om!

13. Lóra csikós

A játékot „Ölelősdínek” is szokták nevezni. A gyermekek kézfogással összefogódzva a kör középpontjával szemben állanak. Jobbra galopp-lépésekkel (jobblábra jobbra lépve J, ballábat ugrás-szerűen mellé húzva J, folytatólagosan ugyanezt ismételve) haladnak a körben. A dal végén összefutnak és ketten-ketten hirtelen fordulat-tal (a lendületből adódó elfordulásból) egymás jobb v. bal orcájára csókot cuppantanak. A játéknak száguldó, vad jellege van. Játék közben énekelnek:

Lóra, csikós, lóra,
hatot üt az óra.

Megcsókolják a szép
lányt a pitvarajtóba.’

Musical notation for the song "Lóra csikós". The melody is written on two staves in 2/4 time. The lyrics are: "Ló-ra csi-kós, ló-ra! Ha-tot üt az ó-ra! Meg-csó-kol-ják a szép lányt A pit-var aj-tó-ban." The notation includes accents (v) and a fermata (8ⁿ) at the end of the second line.

14. Tejeskösög*

A kislányok (tejeskösögök) kis csoportban sűrűn egymás mellé ülnek vagy lekuporodnak. Egy kislányka (a gazdasszony) öklöbe zárt jobbkezelével mindegyik fejét megérinti (töltőgető mozdulatot végez az öklével). „Most megyek kapálni” — mondja, és botot vesz a kezébe, azt vállára teszi és távolabb megy, majd a kapálás mozdulatát utánozza. Míg ő kapál, jön egy másik kislány (a *cica*) és feldönti a köcsögöket, mintha a tejet kiitta volna belőlük. (A tejeskösög feldöntése úgy történik, hogy egy-egy kislány fejét jobbra félrebillenti.) „Jaj, de megéheztem — szól a kapáló

asszony — megyek haza enni”. Otthon látja, mi történt, mire a köcsögökkel a cica keresésére indul. Meg is találják az elrejtőzött cicát s megkérdezik: „Hol a tej?” „Megittam, mert éhes voltam” — hangzik a válasz. — Erre megkergetik, s mindenki igyekszik megverni a cicát.

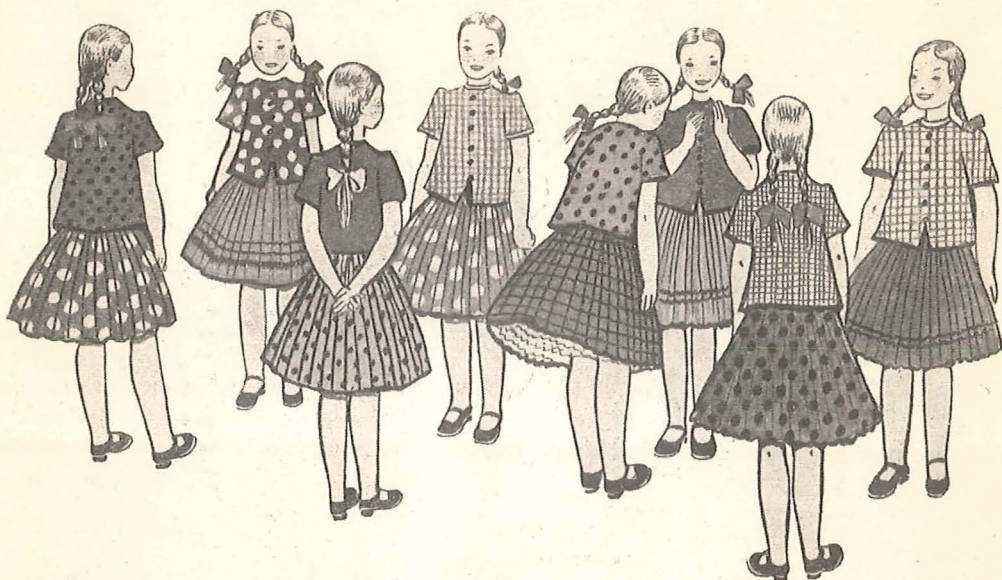
1. Nem et-tem én ma e- gye- bet Csak egy kö- csög a- ludt te- jet
 2. Ké- ket nyi- lik az i- bo- lya Nem le- szek sze- rel- mes so- ha
 3. E- sik e- só a Mát- rá- ba Nagy sze- re- lem van a lány- ba

Azt is csak úgy ka- nál nél- kül { Meg- é- lek a ba- bám nél- kül!
 Va- sat ve- rek a szí- vem- re; Meg- mu- ta- tom: bi- rok ve- le!
 De még na- gyobb a le- gény- be: Mert meg- ö- lel a sö- tét- ben.

Fogd meg ci- ca az e- ge- ret, Ha meg- fog- tad, meg- e- he- ted,

Hun- cut a macs- ka. Sza- ladj tő- le, ne hagyd ma- gad, Ma- ris- ka!

ismétléssel 12"

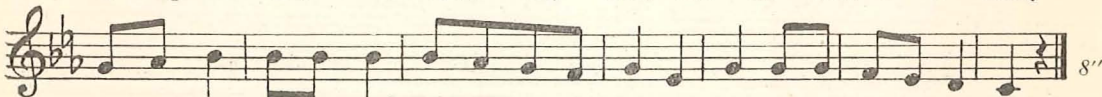
15. Hoppo maradt menyasszony*

Gyakran lányok és fiúk közösen játsszák. Csak lányok is járják. 8–12 évesek kedvelt játéka. 6–10 leányka sorban feláll egymással szemben. A fiúk szerepét játszó lányok egymásután indulnak a lányok sorához. A „kérő” a kiszemelt leány előtt meghajol, annak jeléül, hogy feleségül kéri. Ha az illető leány „csattant” (tapsol), akkor a kérő hoppo maradt és visszamegy a helyére, ha nem csattant, akkor a leánnyal helyet cserél. A hoppo maradtak a végén még egyszer mehetnek. Ha „kiment” a játék, akkor szerepcserével ugyanúgy játszanak, mint előbb. Ha a vőlegény csattant, akkor a menyasszony marad hoppo.

Változat: A leánykák összesúgnak, hogy kit fognak „hoppo” hagyni (páratlan számú gyermek játszik). A kérés ugyanúgy folyik le, mint előbb, a különbség az, hogy az elutasításnál nemcsak tapsolnak, hanem hátrafordulnak. A választásnál párosan megfordulnak vagy megölelik egymást. Ha vége a játéknak, a gyermekek kaput tartanak és a hoppo maradtak a kapu alatt át kell futnia, meg vissza, közben a kaputartók ráütögetnek.

1. Meny-asz-szony, vő-le-gény, De szép mind a ket-tő,
2. Csip-ke-fa, ró-zsa-fa, Nem árt an-nak a szél,

O-lyan a menyas-szony, Mint az a-rany vessző, Sej, mint az a-rany vessző.
Kö-sző-nöm, ga-lam-bom, Hogy ed-dig sze-ret-tél, Sej, hogy ed-dig sze-ret-tél.

16. Nyuszi ül a fűben

A gyermekek kört fognak, egy kislányka a kör közepén guggol és arcát mindkét tenyerével eltakarja. A gyermekek körbejárnak (egyszerű sétáló lépésekkel (J)) és énekelnek:

Nyuszi ül a fűben,
 Ülve szundikálgat,
 Nyuszi talán beteg vagy, hogy már nem is ugorhatsz.
 Nyuszi hopp, nyuszi hopp,
 Már is egyet elkapott.

A „nyuszi hopp”-ra a körben guggoló nyuszi pároslábon kétszer szökken valamelyik kislányka felé és elkapja. Akit elkapott, azzal helyet cserél és kezdik előlről a játékot.

Nyu-szi ül a fű-ben, Ül-ve szun-di-kál-gat, Nyu-szi, ta-lán be-teg vagy,
 Hogy már nem is u-gorhatsz?!Nyuszi hopp!Nyuszi hopp!Már is e-gyet el-ka-pott.

17. Margitka ül egy körben

Táncos gyermekjáték. Általában 12 éves korig járnak a leánykák. Körben állanak, megfogják egymás kezét. A kör közepén egy kis leányka guggol és kötényével vagy kézfőjével eltakarja arcát. A gyermekek menetirányban előrehaladva körbe sétálnak (J) és énekelnek. A dal végén betüremlik a kör, mert egy kislányka a guggoló leányka háta mögé áll, akinek a nevét ki kell találnia. Ha megmondja, helyet cserélnek, ha nem találta el, akkor ő marad újra a közepén, és a játék kezdődik előlről.

1. A ma-lom-nak nin-csen kö-ve, Még-is lisz-tet jár,
2. Ad-sza bá-bám a jobb ke-zed, Sé-tál-junk e-gyet,
3. E-me kis lány mind le-sze-di, Min-den á-gá-ról,
4. Volt ne-kem egy szép sze-re-tom, De az o-lyan volt,
5. Ő-tő-dik nap meg-kér-dez-tem: Mi lelt té-ged volt?

Még is lisz-tet jár,
Sé-tál-junk e-gyet,
Min-den á-gá-ról,
De az o-lyan volt,
Mi lelt té-ged volt?

Tilt-ják tő-lem a ró-zsá-mat, Még-is hoz-zám jár,
Men-jünk ki a gyü-möl-csös-be, Sza-kit-sunk megy-gyet,
Hull-jon le a sú-rú köny-nye Két or-cá-já-rul,
Ha egy nap nem lát-tuk egy-mást, Négy nap be-teg volt,
A szi-ve-met a sze-re-lem Kö-rül fog-ta volt,

Tilt-ják tő-lem a ró-zsá-mat, Még-is hoz-zám jár.
Men-jünk ki a gyü-möl-csös-be, Sza-kit-sunk megy-gyet.
Hull-jon le a sú-rú köny-nye Két or-cá-já-rul.
Ha egy nap nem lát-tuk egy-mást, Négy nap be-teg volt.
A szi-ve-met a sze-re-lem Kö-rül fog-ta volt.

16"

18. Ajtó, ablak nyitva

A gyermekek körben állanak és kezét fognak. Két kisleány kaput tart. Egy kisleány körbefut (J), míg a többiek éneklik: „Ajtó, ablak nyitva, bejöhet akárki és egy nagyot dobban, bejön Margit (v. a megfelelő nevű) néni“ Ekkor a körbefutó kisleány a kapu alatt bejön a körbe, egy nagyot toppant (J), (ügyelni kell, hogy „eléggé” fusson, mert nem lesz ideje toppantani.) Közben a gyermekek folytatják: „Ugye Margit néni, maga nem jó néni? Éjjel, nappal, holdvilágon, almát akar lopni”. Eddig a körben álló kisleány járkal, nézdegél és a mutatójjaival megérint a körből egy lánykát, s helyet cserélnek, majd kezdik előlről a játékot.

Változat: Félkörben mindenki kaput tart. Egy betoppan. Kiválaszt egy kislányt, akivel helyet cserél.

Aj- tó - ab - lak nyit - va, Be - jö - het a - kár - ki És egy na - gyot dob - ban:

Be - jön Mar - git né - ni! U - gye, Mar - git né - ni, Ma - ga nem jó né - ni:

Éj - jel - nap - pal hold - vi - lá - gon Al - mát a - kar lop - ni!

16-18"

TAVASZI LEÁNYTÁNCOK ÉS MULATSÁGI TÁNCOK

19. Hármas tánc vagy Hurkoló játék

10–16 éves leányok játéka. Hárman a körív mentén egyenlő távolságra felállnak a kör középpontja felé fordulva és kezüket csipőre teszik. Ha kisebb gyermekeket állítanak be a lányok helyett, akkor azok rendszerint térdepelnek vagy guggolnak, mert a játék hosszabb ideig

1. Az ut- ca- i le- gé- nyek I- gen szé- pen jár- ják:
(A hé- vi- zi)

Fe- ke- te föl- det szánt- ják, Zöl- de- lő bú- zát vet- nek.

2. Hozd i- de lel- kem, in- gē- det, Ki- mo- som lel- kem, te- né- ked
Ha azt el- szag- ga- tod, Majd má- si- kat ve- szek!

3. Mit visz a vá- sár- ba? — Szép lányt a vá- sár- ba!
(hajt) (Le- gényt)

— Há- nyat egy a - ra- nyért? — E- gyet egy a - ra- nyért!
— Hát a le- gé- nyek- ből? — Szá- zat egy a - ra- nyért!

35"

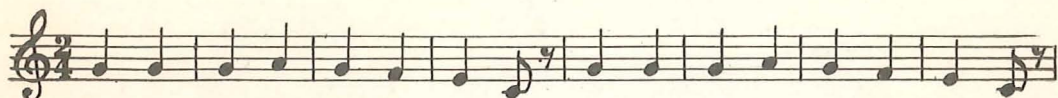
tart, és a gyermekek nem bírnak sokáig állni. Ha nagyobb számú játékos van, akkor a leánykák távolabb állanak fel egymástól, ha kevesebben vannak, akkor közelebb állanak. A hurkoló, a kerülgető leánykák, azaz a játszó többi tagja kézfogással összefogódnak (kisebb leánykák a nagyobbak szoknyájába kapaszkodnak). Megindul a játék és egyszerű járó (J) vagy futó lépésekkel (J) behurkolják egymásután az útjukban álló kislányokat. Akit bekerítettek, az magasba emeli zsebkendőjét és megrázza. Játék közben mindig énekelnek.

Több változata is van a táncnak: van úgy, hogy nem hárman állanak fel, hanem öten. A behurkolás történhet levélalakban vagy kiflialakban.

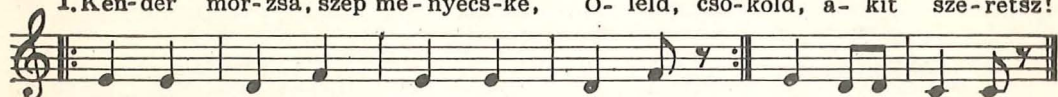

20. Kendermorzsa

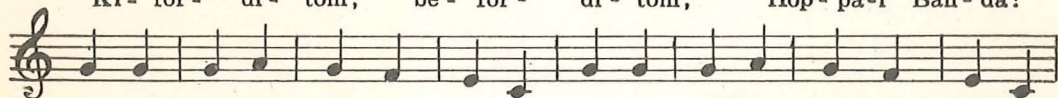
A játszó leánykák a kör középpontjával szemben állanak és mélyen tartott kezüket megfogják. Egy leányka a kör közepén áll, kezét csipőre helyezi. Mindnyájan énekelnek. „Ezt ölelem, ezt csókolom” éneklésekor a kör közepén álló kisleány párt választ, majd választottjával a dal végéig egyszerű járó lépésekkel körbeforog. A dallam utolsó ütemére a választott alulról fogja meg váll alatt párjának mellkasát, míg amaz ennek vállát felülről fogja meg. Ez azért fontos, mert aki alul fog, annak kell a másikat kilóditani. A kilóditás, kipörgetés, kipöndörítés azt jelenti, hogy jobbkézrel lökést adunk és közben egy pörgető mozgást végzünk, aminek következtében kilódul a párunk.)

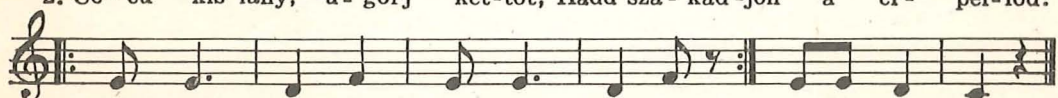
1. Ken-der mor-zsa, szép me-nyecs-ké, Ö-leld, csó-kold, a- kit sze-retsz!

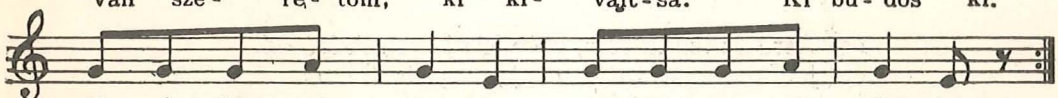
Ezt ö-le-lem, ezt csó-ko-lom,
Ki-for-dí-tom, be-for-dí-tom, Hop-pa-i Ban-da!

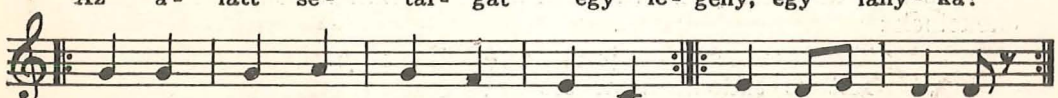
2. Uc-cu kis lány, u-gorj ket-tőt, Hadd sza-kad-jon a ci-pel-lőd!

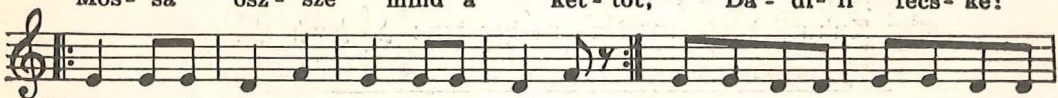
Van egy var-ga, ki meg-varr-ja,
Van sze-re-tóm, ki ki-vájt-sa. Ki bü-dös ki.

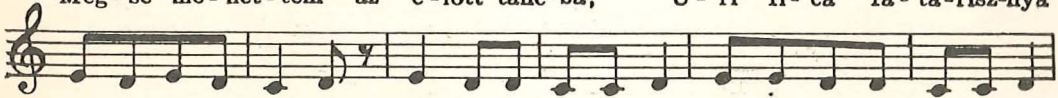
3. Ká-ri kis me-nyecs-ke, nyi-lik a ró-zsács-ka,
Az a-latt sé-tál-gat egy le-gény, egy lány-ka!

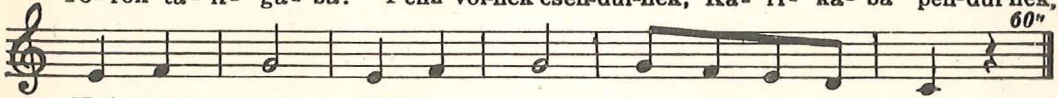
Ad-jon az ég las-sú e-sőt, Dá-di-li fecs-ke!
Mos-sa ősz-sze mind a ket-tőt, Dá-di-li fecs-ke!

4. Hár-mat ü-zen-tem a he-ge-dű-be,
Még-se me-het-tem az e-lőtt tánc-ba, U-ri fi-ca fa-ta-risz-nya

Tö-rök ta-li-gá-ba! Pénz vol-nék csen-dül-nék, Ka-ri-ká-ba pen-dül-nék,

Haj-lon-ca, Haj-lon-ca, Sza-ka-d a ga-tya!

21. Túrót vettem

Igen egyszerű és lendületes, szép kis játék. A leánykák kézfogással körbesétálnak (♩), folytatják futással (♩), majd hirtelen a kör középpontjával szembefordulnak, leguggolnak és négyszer tapsolnak. A körben haladás az óramutató járásával ellenkező irányban történik. A játékhoz énekelnek:

Túrót vettem, elrejtettem, (sétálnak ♩)
 Azt se tudom, hová tettem,
 Szél fújja pántlikámat, (futnak ♩)
 Harmat éri a szoknyámat,
 Kukurikú! (Guggolás és négy taps ♩ ♩ ♩ ♩)

Tú- rót vet- tem, El- rej- tet-tem: Azt se tu- dom Ho- vá tet-tem!
Kétszer gyorsabb
 Szél fuj-ja pánt-li-kámat, Harmat é- ri a szok-nyá-mat; Ku-ku-ri-kú! (4 taps)
 4-5''

22. Hidasjáték

I.

12—16 éves lánykák tavaszi játéka. 8—10 leányka egy sorban (hogy az utcát átérjék) összefogóznak, és őket követi több ugyanilyen sor. Énekszóval járják végig a falu utcáit a kora tavasz beköszöntésétől kezdve. Egy-egy sor az előtte lévő karja alatt átbújik és közben énekl:

Tivi-tovi-tács,
 Turai takács,

Legyünk bátor jó vitézek,
 Hídon menjünk át.

A játék lépése: egyszerű, sétáló lépés (♩). A bújások nincsenek megkötve, ahogy egy-egy sor a másikat utóléri, átbújik az előttemelő lányok feltartott karja alatt. Jókedvű, hangulatos, szabadformájú játék. (10–16 évvel ezelőtt élő szokás volt.)

Ti - vi - to - vi tács, Tu - ra - i ta - kács! 10"

Le-gyünk bá - tor jó vi - té - zek, Hi - don men-jünk á - tal.

Ha - ja gyön-gyöm ha - ja, Le - hul - lott a fa le - ve - le,

Ha - ja gyön-gyöm ha - ja, A - zért kül - dött az úr - asz - szony

Né - ki hi - dat esi - nál - ni, Ha - ja gyön-gyöm ha - ja, 26"

Mi - nek né - ki az a hid, Ha - ja gyön-gyöm ha - ja,
 Né - ki a - zon át - jár - ni, Ha - ja gyön-gyöm ha - ja.

23. Hidasjáték

II.

Leányok tavaszi játéka. A falu utcáin játsszák. Körülbelül 8–8 leányka egymással szemben két sorban feláll az úton keresztbe, hogy átérjék az utcát.

A dal végeztével az egyes sor, kézfogással összefogózva, járó vagy futó lépéssel (J) bújást kezd a második sor föltartott karjai alatt (fonás. sövényfonás) és újra kihúzzák a sort eredeti helyükön, és a második sor máris bújásba kezd az első sor feltartott karjai alatt.

— Mért kül- dött az ú- asz- szony? Ha- ja gyön- gyöm ha- ja,
 — Nek- tek hi- dat csi- nál- ni, Ha- ja gyön- gyöm ha- ja.
 — Mi- nek nek- tek az a hid? Ha- ja gyön- gyöm ha- ja,
 — Nek- tek a- zon át- jár- ni, Ha- ja gyön- gyöm ha- ja.

— Nyiss ka- put, nyiss, Lé- vá- ri bi- ró- nak!
 — Nem nyi- tok, nem, Lé- vá- ri ron- gyos- nak.

Uj vár, fé- nyes vár, Bor- sos ka- pi- tány,

Le- szek jám- bor jó vi- téz, Hi- don me- gyek át.

24. Kis kaesa fürdik

I. A leányok egymás után párosával sétáló lépésekkel, énekelve haladnak előre a falu utcáin, a hátulsók négyes sorokba fejlődve előre jönnek és az elsők elé állanak. Mikor az elsők elé kerülnek, egy nagyot dobbantanak (J).

II. Az elsők a sor mentén saját tengelyük körül forogva hátra mennek.

Szé- na van az ól- ban a szé- na- tar- tó- ban.
 Ve- szett vol- na re- tek ho- mo- kos dü- lő- ben,

Meg- csó- kol- ják a lányt a pi- tar aj- tó- ban.
 Ve- szett vol- na ró- zsám az any- ja ö- lé- ben.

1. Kis ka-esa für-dik Fe-ké-te tó-ba, Fi-á-hoz ké-szül Lá-to-ga-tó-ba!
2. Sí-kos a tal-pa, Ma-gos a sar-ka, For-dulj ki, for-dulj, Két a-rany al-ma.
3. Ki is for- dul-tam, Be is for- dul-tam, O- lyat dob-bantam, Mint egy pa- ri- pa.

25. Kácsajárás

Tavaszi beálltával a leányok énekszóval csoportosan járják (J) a falu utcáit és így szórakoznak. A leánykák párosával állanak fel egymás mögött és a párok kezüket megfogják. A hátsó pár átbújik az előttelévők karjai alatt. Őket követik az utánuk következők. Így haladnak sétáló lépésekkel (J) folyton előre az utca hosszában. A következő kis dalt éneklük hozzá :

Míg a ká-csát el- haj- tot- tam, Két pár csiz- mát el, szag- gat- tam,

Kács i- de, kács, To- ka- ji ta- kács!

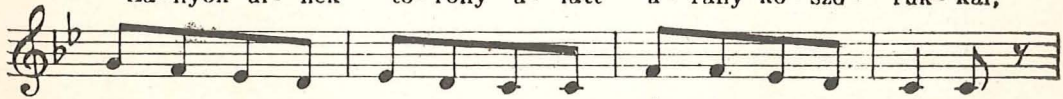
10"

26. Lilázás

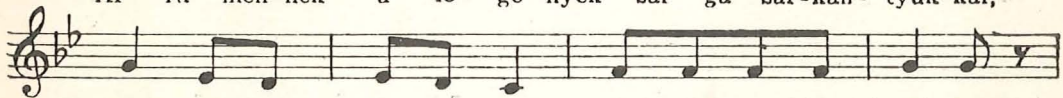
Általában 16 éves lányok játsszák, főképp tavasszal. Láncszerűen kézfogással összefogódnak és hullámokban kígyózva futnak (J) végig a falu utcáin: egyikken le, másikon fel. Játék közben énekelnek. Ha kifáradtak, karikába összefogódnak és körtáncot járnak (lásd körtáncokat), majd újból folytatják a lilázást.

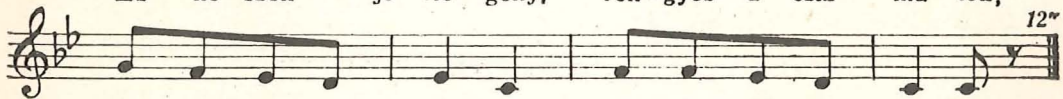
Lá-nyok ül- nek to- rony a- latt a- rany ko- szo- rúk- kal,

Ar- ra men- nek a le- gé- nyek sár- ga sar- kan- tyúk- kal,

Eb kö- szön jó le- gény, ron- gyos a csiz- má- tok,

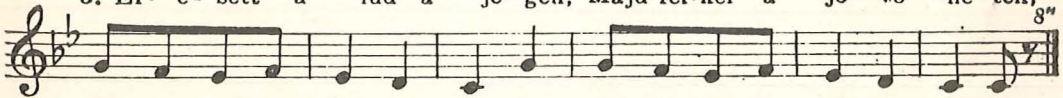
Ha meg- ö- re - gesz- tek az ör- dö- gé lesz- tek.

1. Ki- zöl- dült az ep- res er- dö, Ott sé- tál egy szép sze- re- tő!

2. Ket- ten sze- dünk egy ko- sár- ba, Majd el- me- gyünk a vá- sár- ba,

3. El- e- sett a lúd a já- gen, Majd fel- kel a jö- vő hé- ten, ^{8"}

Út- ra ke- lek, fel- ke- re- sem, Ő lesz az én szép ked- ve- sem.

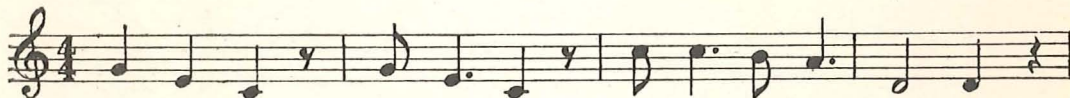
Pánt- li- kát ve- szünk be- lő- le, Férj- hez megyünk esz- ten- dő- re.

Ősz- sze- ve- ri a bo- ká- ját, Sár- ga sar- kan- tyús csiz- má- ját.

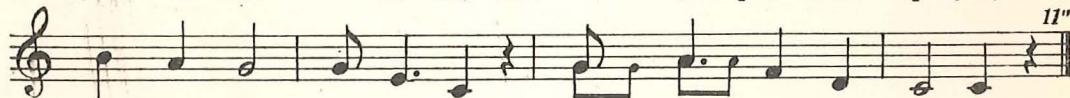

27. Falujárás*

12–16 éves leánykák játsszák a böjti unalmas napokban. Egy sorban karolással összefogódnak, rendszerint 8–10-en úgy, hogy átérjék az utcát. Így karonfogva járnak be a falut: jobbsarkat a bal mellett leütik ♪ és jobblábbal előrelépnek ♪, majd a balsarkat ütik le ♪ és ballábbal lépnek előre ♪. Menetközben ritmikusan mondogatják: „Léber, láber, kács, kács, kács.” (♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ $\frac{1}{8}$)

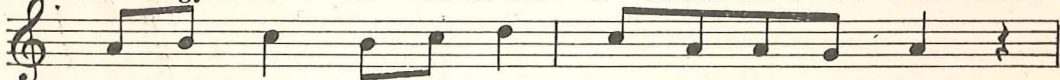
1. Két út van e- lőt- tem, Me- lyi- ken in- dul- jak,
 2. Szó- ké- től bu- csú- zom, A bar- na ha- rag- szik;
 3. Szó- ké- től bu- csú- zom Pi- ros pün- kösd nap- ján,

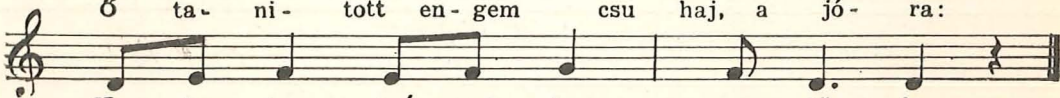
Ket- tő a sze- re- tőm, Me- lyik- től bú- csúz- zam.
 Így hát az én szi- vem So- ha- so- ha meg nem nyug- szik.
 Bar- ná- tól bú- csú- zom Ha- lá- lom ó- rá- ján.

1. É- rik a ro- po- gós cseresz- nye: Vi- szek a ba- bám- nak be- lő- le!
 2. Nem va- gyok az o- ka sem- mi- nek: A ba- bám az o- ka min- den- nek.

Vi- szek a ba- bám- nak csu- haj, be- lő- le,
 Ő ta- ni- tott en- gem csu haj, a jó- ra:

Ha be- teg, gyó- gyul- jon meg tő- le.
 Haj- na- lig tar- tó é- des csók- ra!

28. Sudarat rántani*

A leányok tavasszal játsszák a falu utcáin, amikoris láncszerűen összefogódzva nagy és gyors futólépésekkel (♩) futnak le az utca hosszában, közben a vezető leányka hirtelen megrántja a láncot (a többi is ugyanígy ránt), és ahol gyengébben fogják, ott szétszakad a lánc. Ha megunnak „sudarat rántani”, akkor körbeállanak és körtáncot járnak vagy egy más játékot játszanak.

Durrantós néven ismeretes ez a játék. Az a célja, hogy minél nagyobbat rántsanak, és nagyot durranjon, azaz sokan elessenek, ha nem fogják elég erősen egymás karját. Ez a játék abban tér el az előzőtől, hogy nem egyenesen futnak, hanem ívben.

Kigyófarka: Szintén kacskaringósan futnak, nagyot rántanak, s ahol szétszakad a lánc, sokan elvágódnak. A játék erőt és ügyességet kíván.

Ker-tem a-latt se-lyem-rét, Be-le szo-kott két ök-rész.

Hajtsd be bi-ró az ök-rét, Va-sald meg az ök-ré-szét!

Va-sald meg az ök-ré-szét!

ismétléssel 18"

29. Mimimama Pünkösöd-köszöntő

Pünkösöd első napján járja négy 10–12 éves kislányka: a menyasszony, a vőlegény, a zászlós és a kosaras. A menyasszony tiszta fehér ruhában van, a többiek színes ünnepi viseletben. A zászlós vőfélybotot tart, amelyre zsebkendőt kötnek, a kosaras kezében kis kosár van, amit azért visz magával, hogy a köszöntés végén a kapott ajándékokat ebbe rakják. (A vőlegény és zászlós is lányruhában van, színes ünnepi viseletben, a vőfélybotot jelképképpen viszik magukkal.)

Igy járják végig az egész falut, közben betérnek a rokonokhoz és közeli ismerősökhöz, hogy pünkösödöt köszöntsenek. Mielőtt bemennek egy-egy házba, megkérdezik: „Szabad-e a mimimamát eljárni?” „Szabad bizony, csak járjátok” — hangzik a válasz. Akkor vagy kinn az udvaron, vagy benn a házban, ahol éppen hely van, megállanak és éneklük:

Mimimama, mi van máma?
 Piros Pünkösöd napja,
 Holnap lesz, holnap lesz
 A második napja.
 András pajtás jól megfogd
 Lovadnak száját, zabláját,
 Ne tipossa, ne tapossa
 A pünkösdi rózsát.

Amíg ezt éneklük, ketten-ketten összefogódzva (váll-váll-fogással) táncba kezdenek: kettőt lépnek jobbra, kettőt pedig balra és buktatnak is hozzá. A tánc lépése részletesen: jobblábbal jobbra lépünk ♪, ballal

mellé zárunk ♩, jobblábbal megegyeszer jobbra lépünk, de testsúlyunkat a ballábon is rajta hagyjuk és ezzel egyidejűleg buktatunk, azaz hajlítjuk a térdünket és közben olyan mozdulatot végzünk, mintha le akarnánk ülni ♩, ezt a lépést ballábbal kezdve balra is megismételjük. A gyermekek folytatják a dalt:

Adjon Isten lassú esőt,
Mossa össze mind a kettőt.

Amíg ezt éneklük, frissen serdülnek (gyorsan forognak). A serdülés: jobblábbal a bal előtt balra lépünk (kissé hajlítjuk a térdet) ♩, bal lábbal balra lépünk ♩; a forgásnál az összefogódzás marad.

A tánc végén megköszönik az ajándékokat: tojást, kolbászt, kalácsot; kosárkába rakják, és odahaza egymás között szétosztják.

Mi-mi ma-ma mi van ma? Pi-ros pün-kösdi nap-ja,
Hol-nap lesz, hol-nap lesz A má-so-dik nap-ja,
And-rás paj-tás Jól meg-tartsd io-vad-nak Szá-ját, zab-lá-ját,
Ne ti-por-ja, ne ta-pos-sa A pün-kös-di ró-zsát.
Adjon Is-ten las-sú e-sőt, Mossa össze mind a ket-tőt, Mint az a-rany-vesszőt!

Pünkösdölő Ma vagyon

10–15 évvel ezelőtt még általános szokás volt a Pünkösdölő. Ma már elvétve járnak.

Általában szegényebb leánykák jártak pünkösd első napján pünkösdöt köszönteni. Rendszerint rokonokat és ismerősöket látogattak meg. A pünkösdköszöntők párosával mentek a falu utcáin szépen felöltözve, fejükön virágkoszorúval. A legszebb és legfiatalabb leány volt a pünkösdű bimbó, a legöregebb a kosaras. A pünkösdű bimbónak a játékban különös szerepe nincsen. A kosarasnak (aki azért volt a legöregebb, mert ő bírta legjobban az ajándékokkal megrakott kosarat) szedte össze az ajándékokat: sonkát, tojást, kolbászt, kalácsot és pénzt. A pünkösdű köszöntés befejeztével ezeket az ajándékokat egymás között szétszították.

Amikor a leánykák kis csoportja megérkezik a köszöntendő házhoz, megállanak és megkérdezik: „Szabad-e nekünk a Ma vagyon-t itt eljárnunk?” A feleletet be sem várják, máris éneklük:

Ma vagyon, ma vagyon piros pünkösd napja,
Holnap lesz, holnap lesz a második napja,
Katonám jól megtartsd a lovad kantárját,
Ne tipord, ne taposd a pünkösdű rózsát!

A leánykák körben táncolnak, kettő a közepen, majd mind összeszaladnak, és kettesével folytatják a táncot. Tánc közben „hurjítanak”, kiabálnak is: „íj-hú!”

A körtánc:

Kéllépés: Jobblábbal jobbra lépünk ♩, ballábbal mellé zárunk ♩, jobblábbal mégegyszer jobbra lépünk, de most kisebbet ♩, szünet $\frac{1}{4}$. A lépések talpon történnek, és az első lépés kissé zökkenésszerű.

Ezzel a lépéssel táncolnak a dallam hosszáig, majd járólépésekkel sergetik, forgatják a kört.

Sergős: jobblábbal balra lépünk ♩, ballábbal balra lépünk ♩; a lépések szintén talpon történnek, igen aprók és ruganyosak.

Az összefogódzás módja: minden második leányka a test mögött kezét fog úgy, hogy a mellette álló leányka kezét keresztezi.

A kör közepén állók ugyanúgy járják, mint a körbenállók, csak párban, vállfogással. Amikor a kör felbomlik, akkor összeszaladnak és párosával is ugyanezt járják tovább, azaz először a kétlépéssel, majd a sergöst (forgást).

1. Ma va-gyon, ma va-gyon Pi-ros pün-kösd nap-ja,
2. Ka-to-nám jól meg-tartsd Lo-vad-nak kan-tár-ját, 12''

Hol nap lesz, hol nap lesz A má-so-dik nap-ja.
Ne ti-pord, ne ta-posd A pün-kös-di ró-zsát!

31. Májusjárás vagy Zöldágjárás

Május első hetében, virágvasárnapján a leányok ünneplőbe öltözve, földszített zöldágakkal kezükben, járnak be a falu utcáit nótaszóval. A zöldág rendszerint nyárfa vagy jegenyefa ága, körülbelül egy méter hosszú, színes szalagokkal és kendőkkel díszítik. A májusköszöntők a falu utcájának két szélén haladnak, a hátulsók a két sor között indulnak négyes sorokba fejlődve előrejáró lépéssel (J). Amikor eléri a legelsőket, előttük megfordulnak és elébük állnak. Ennél a változatnál az utca szélén lévő leánykák szintén haladnak kis lépésekkel előre.

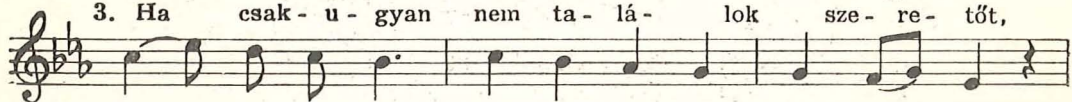
Változat: az utca két szélén a leánykák egymással szemben állnak fel. A hátulsó két leányka indítja a „májusjárást” szintén előrejáró lépésekkel, és amikor a legelsőket eléri, szintén jobbra, illetve balrafordulattal egy jó nagy lépés távolságban melléjük állnak. Ilyen táncos játékkal végigjárják az egész falut, még akkor is, hogyha hosszabb ideig tart. Egy régebbi változata bújós formában történt.

(A kifordulás mozdulata: négy járólépéssel egy teljeset megfordulunk, hogy a kívánt helyzetbe érkezzünk, tehát egyszer arccal előre, másik változatban egymással szemben.)

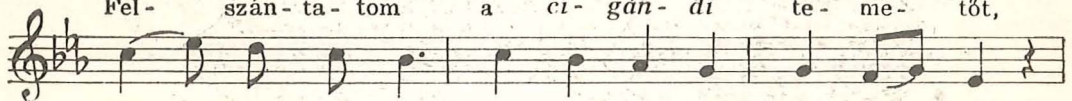
A második változatnál a szélén lévők egyhelyben állnak.

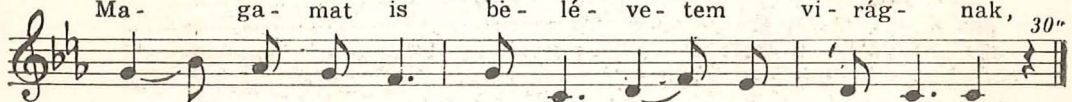
1. Ezt a kis lányt nem az any-ja ne-vel-te,
2. Nem i-de va-ló szü-le-tés va-gyok én
3. Ha csak-u-gyan nem ta-lá-lok sze-re-tőt,

Ba-ráz-dá-ba kis pa-csir-ta köl-töt-te,
Az al-föld-ről, mesz-sze föld-ről jöt-tem én,
Fel-szán-ta-tom a ci-gán-di te-me-tőt,

Nem kell an-nak é-des any-ja dun-ná-ja,
Így jár a-ki mesz-sze föld-ről ván-do-rol,
Ma-ga-mat is bē-lé-ve-tem vi-rág-nak, 30"

Be-ta-kar-ja sze-re-tő-je su-bá-ja.
Nincs ba-bá-ja ki vál-lá-ra bo-rul-jon.
A-ki sze-ret, majd le-sza-kit ma-gá-nak.

32. Tustoló Mars a Májfa mellett

Eredetileg legények járták a Májfa mellett. Ma már csak leányok járják. A Májfa melletti tustolásban, vagyis marsban csak az a leány vehet részt, aki kendőt adott a Májfára. Multságokban és bálokban, ha jókedvük van, még legények is eljárják; általában a banda közelében tustolnak, ugyanakkor a leányok páronként összefogódzva a tánc-helység közepén. Rendszerint körben haladnak, de járják egy vonalban is.

A leányok balkezüket csípőre teszik és jobbkézzel kezefognak. A táncot egymással szemben járják.

A tánc lépései:

1. Ballábon egyet szökkenünk, ugyanakkor a jobblábat kissé hátra lábujjra helyezük ♩, ezután a ballábon mégegyszer szökkenünk és a jobblábat sarokra előre vetjük ♩, ezt követően a ballábon mégegyszer szökkenünk, és most a jobblábat ugyancsak sarokra helyezük, de közvetlenül a balláb elébe. (V. pozíció) ♩; ezután a jobblábra ugrunk és a bal-lábat kissé oldalra vágjuk (hajlított térdel) ♩, majd a ballábat kissé a jobb előtt keresztbe lábujjra helyezük, ugyanakkor a jobblábra szökkenünk ♩, visszaugrunk a ballábra és most a jobblábat helyezük a bal előtt keresztbe szintén lábujjra ♩, pároslábbal, kis ugrással alapállásba zárunk és egy kis szünetet tartunk $\frac{1}{4}$.

2. Az 1. motívum első három mozdulatát ugyanúgy végezzük ♩ ♩ ♩, majd ballábon négy szökkenéssel megfordulunk jobbra egy teljes fordulatot és ugyanakkor a jobblábat térdben hajlítva, kissé előre emelve tartjuk ♩ ♩ ♩ ♩.

3. Az első két mozdulatot ugyanúgy végezzük, mint az 1. motívumnál ♩ ♩, ezt megismételjük a ballábra is ♩ ♩ és lezárjuk az 1. motívum utolsó három mozdulatával, azaz balon kettőt szökkenünk, egyidejűleg a jobbat hátra lábujjra, majd előre sarokra helyezük ♩ ♩; a jobblábon szökkenünk kettőt és a ballábat helyezük hátra lábujjra ♩, majd előre sarokra ♩, a ballábat a jobb előtt keresztbe helyezük és ugyanakkor a jobblábon szökkenünk ♩; a ballábon szökkenünk és a jobbat helyezük a bal előtt keresztbe ♩, alapha zárunk ♩. Amikor a jobblábat keresztbe helyezük, a fej felett jó erősen tapsolunk (♩)

A tánc menete :

Egymással szemben állunk jobb kézfogással 1—6. ütemre az 1. motívumot kétszer járjuk, a 7—12. ütemre a 2. motívumot egyszer és utána a 1. motívumot táncoljuk. Ezután a kezeket elengedjük és az 1—8. ütemre a 3. motívumot járjuk kétszer.

E-gyes { fi- a vagyok az { apám-nak Mé-gis { be- so - roz-tak ka- to- ná-nak
lá-nya { anyámnak { ma-gam megyek 10°

Ki- hoz-ták a leg-el- ső cé-du-lát : Itt kell hagy-ni ezt a bar- na{ kislányt { ba-bám. 5°

Szöveg nélkül, pl: táj- ráj- ráj

33. Körtánc (Sióagárd)

A leányok körben állanak és minden másodikkal a mellettük állók háta mögött (jobbkez alul, bal fölül) derékmagasságban kezet fognak. Ha zsebkendő van a balkezükben, csuklót fognak. Énekszóra lassan kezdik járni a körtáncot, majd folytatják kissé élénkebb tempóban és végül gyors tempóban forgatják a kört, rendszerint egy (vagy több) dallam után váltanak motívumot.

A tánc: Ballábal balra lépünk ♪, jobblábal a bal előtt balra lépünk ♪, ballábal ismét balra lépünk ♪, jobblábal mellé zárunk, de nincs rajta testsúly ♪, most jobblábal kezdve jobbra lépünk ♪, a ballábal pedig mellé zárunk ♪. Ugyanezt ismételjük a lábak forgatásával. Folytatjuk élénkebb tempóban: a motívum ugyanaz, mint az előbbi, azzal a különbséggel, hogy jobbra kettőt lépünk, azaz a motívum második felét megismételjük (ballábal balra lépünk ♪, jobblábal a bal előtt balra lépünk ♪, ballábal balra lépünk ♪, jobblábal mellé zárunk ♪, jobblábal jobbra lépünk ♪, ballábal mellé zárunk ♪, jobblábal mégegyszer jobbra lépünk ♪, ballal mellé zárunk ♪). A jobbralépések igen picik, és így balra mindig nagyobbat haladnak a táncosok, mint jobbra.

Ezután gyors tempóban forgatjuk a kört: ballábal balra lépünk ♪, a jobblábal a bal előtt keresztbe szintén balra lépünk ♪.

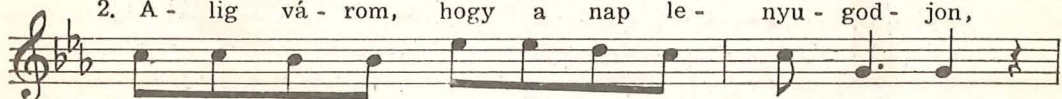
A tánc jellege: A lépések igen simák, a jobbralépések mindig kisebbek, majdnem helyben történnek. A kilépő lábra teljesen ráhelyezzük a testsúlyt úgy, hogy a törzsnek jobbra és balra átdülése, kilengése jól látható. A kör forgatásánál a balralépések szintén teljesen sima siető lépések.

Van a táncnak még egy lépésváltozata, amit az élénk részben szoktak járni. Ez az ugrós lépés a következő: ballábbal balra lépünk J, jobblábbal a bal előtt balra lépünk J, ballábbal balra lépünk J, rajta picit szökkenünk J, a jobbtalpra helyben ráugrunk J és szünet $\frac{1}{4}$. Az első három lépés sima, a szökkenés könnyed, a jobbtalpra szökkenés nehezkesebb.

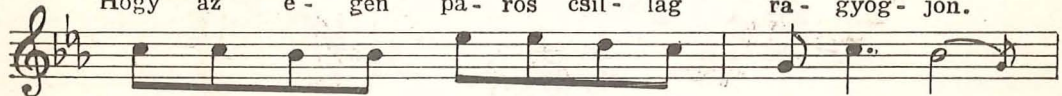
A forgatólépésnek is van olyan változata, hogy minden lépésnél be-kiforgatjuk a lábat, a kiforgatás a hangsúlyos. A lépésekhez a csípővel $\frac{1}{8}$ -ot balra fordulunk, felsőtest marad szemben a kör középpontjával.

1. Nincs szebb vi - rág a me - ze - i vi - rág - nál,
2. A - lig vá - rom, hogy a nap le - nyu - god - jon,

Nincs szebb kis lány a pap - ri - kás kis lány - nál.
Hogy az é - gen pá - ros csil - lag ra - gyog - jon.

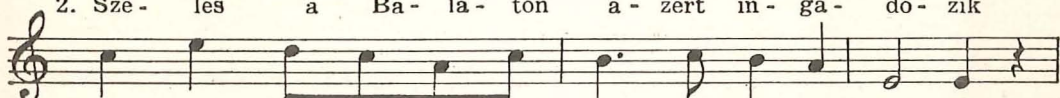
É - les e - rű pap - ri - ká - ját ha - sít - ja,
Ra - gyogj csil - lag, pá - ros csil - lag so - ká - ig,

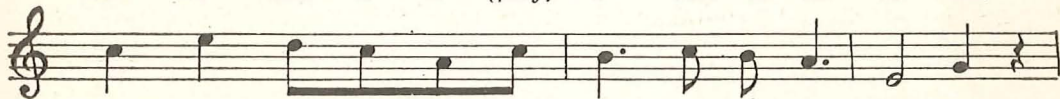
El - hagy - ta őt a ba - bá - ja, a bar - na.
Míg el - é - rek a ba - bám ka - pu - já - ig. 12''

1. Zöld a pet - re - zse - lyem, fe - hér a gyö - ke - re,
2. Szé - les a Ba - la - ton a - zért in - ga - do - zik

En - nek a le - gény - nek ér - tem fáj a szí - ve.
Szé - rel - mes a le - gény, a - zért há - za - so - dik.

Csal - fa sze - me - i - met rá se me - rem vet - ni:
Sze - rel - mes nem vol - na, nem is há - za - sod - na,

Él az é - des any - ja: nem hagy - ja sze - ret - ni.
E - gyik fa - lu - ból a má - sik - ba nem jár - na. 16''

34. Kocsikalá

(Karád)

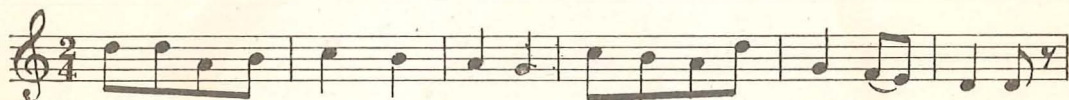
Leányok (12–16 évesig) körben állnak, szemben a kör közép-pontjával. Minden második leány kezét fog a mellette álló leányka háta mögött, annak kezét keresztezve. A táncot mindig énekszóval kísérik és ilyenkor „kiéneklik” mind a lányok, mind a fiúk hibáit. A táncot két-lépéses csárdással kezdik és járják rendszerint egy dallamon keresztül, majd, ha kedvük tartja, folytatják a kör forgatásával (ridázó lépéssel) élénkebb tempóban.

A tánc lépései :

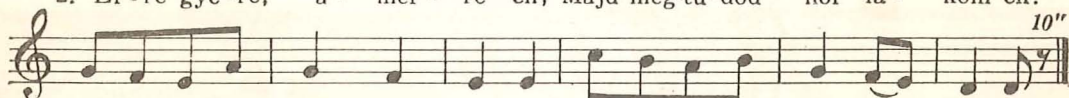
Egyet jobbra, kettőt balra : Jobblábbal jobbra lépünk ♩, majd ballábbal balra zárunk ♩, ballábbal balra lépünk ♩, jobblábbal mellé zárunk ♩, ezt a két utolsó mozdulatot még egyszer megismételjük ♩♩.

2. *Ridázó* : Jobblábbal a bal előtt keresztbe lépünk úgy, hogy a térdünket hajlítjuk ♩, majd ballábbal féltalpon balra lépünk ♩. Ezt a lépést rendszerint egy dallamon keresztül járják, de járhatják tovább is.

A karádi körtáncnak egy szimmetrikus változata található meg Andocson. (Ez a tánc is két részből áll, egy lassú, lépő és egy gyors részből, a forgatósból.) A tánc abban különbözik a karáditól, hogy minden lépést ellenkező lábbal kell kezdeni az ellenkező irányban (tehát egy lépés balra, kettő jobbra. A forgatósban balláb lép a jobbláb elé keresztezve jobbra).

1. Er - re, er - re, most megy er - re, Csak a ru - ha vi - szi hely - re,
 2. Er - re gye - re, a - mer - re én, Majd meg - tu - dod hol la - kom én:

Ha a ru - ha rajt nem vol - na, Ma - ga e - gész csu - nya vol - na!
 Csip - ke - bo - kor - ró - zsa mel - lett, Gye - re ró - zsa - m meg - ö - lel - lek.

35. Fércelő (Öregcsertő)

A körtáncok igen szépmozgású fajtája. A leányok a kör közép-pontjával szemben szorosan egymás mellett állanak. Karjukat mélyen tartják és kezefognak. A tánc két részből áll, egy lassúból és egy gyorsból. Mindegyiket általában egy-egy dallam hosszáig járják.

Lassú rész: Jobblábbal jobbra lépünk ♪, ballábbal mellé zárunk ♪, jobblábbal mégegyszer jobbra lépünk ♪, ballal mellé zárunk, de nem helyezük rá a testsúlyunkat ♪. Ezután ballábbal helyben lépünk ♪, jobblábbal szintén helyben lépünk ♪, ezt a két mozdulatot mégegyszer megismételjük, de úgy, hogy a jobblábra a végén nem helyezük rá testsúlyunkat ♪ ♪. Minden lépés erősen befordított lábbal történik.

Gyors rész: Jobblábbal kezdve apró, előrefutó lépésekkel (♪) forgatjuk a kört. Az első pár lépéssel a lányok egymás háta mögött derék-magasságban kezefognak.

A tánc jellege: A lassú részben a lépések igen aprók, a láb befordításával a csípő is vele fordul, de a felsőtest nem. A gyors részben a futó lépések igen aprók és könnyedek, rendszerint féltalpon történnek. A lassú részhez a gyors részt fél dallamnál is kapcsolhatják: amíg az összefogódzás új módja megtörténik, járó lépéssel indítják a kör forgatását és csak azután mennek át futólépésbe.

Géderlaki körtáncváltozat : 1. jobblábbal jobbra lépünk J, ballal mellé zárunk J, jobblábbal mégegyszer jobbra lépünk J és a ballábat a jobb elé lendítjük J, ballábbal balra lépünk J és a jobblábat a bal elébe lendítjük J. Ezt ismétljük egy vagy több dallamra, majd gyorsítjuk a tempót és forgatjuk a kört : előre futó lépésekkel (J).

Minden lépést kis rugannyal végzünk.

2. Jobb lábbal jobbra lépünk J, ballal mellé zárunk J, jobbal mégegyszer jobbra lépünk J, és a ballal balra lépünk J. Ezt ismétljük a lassú dallamra. A friss dallamra a következő lépéssel folytatjuk : jobb lábbal térdet kissé meghajlítva helyben lépünk J, a ballal féltalpon igen kicsit balra lépünk J.

Drágaszéli körtánc-változat. Két lépéses csárdás jobbra, kettő vagy egy helyben. A kör forgatása szintén előre lépésekkel történik.

1. É - des a - nyám, nem tu - dok el - a - lud - ni,
2. É - des lá - nyom, rá - érsz te még ki - men - ni,

Há - zunk e - lőtt lé - gényt hal - lok da - lol - ni.
Rá - érsz te még a le - gény - nyel be - szél - ni.

— É - des a - nyám, e - resz - szen ki hoz - zá - ja: 24''
— É - des a - nyám, jól tu - dom, hogy rá - é - rek, friss 16''

Fáj a szi - vem, majd meg - ha - lok u - tá - na.
Azt is tu - dóm, hogy nem so - ká - ig é - lek!

36. Körtánc

(Aszód)

Régebben csak lányok járták, ma már legények is csatlakoznak hozzájuk. Egy nagy körben, ha sokan vannak, akkor kettős (külső és belső) körben járnak. A táncosok egymás mellett állanak fel, szemben a kör középpontjával és hátulról derékmagasságban kezefognak. A tánc, mint a legtöbb körtánc, két részből áll, egy lassúból és egy frissből.

Lassú rész : Ballábal balra lépünk ♩, jobblábal mellé zárunk ♩. Ezt a motívumot ismétljük a dallam végéig, esetleg több dallamon keresztül.

Gyors rész : Ballábal balra lépünk ♩, jobblábal a bal előtt keresztben szintén balra lépünk ♩. Ezt a motívumot futólépésben is járjuk.

Vannak táncosok, akik nemcsak a balláb előtt lépnek keresztbe, hanem a balláb mögött is.

Még egy másik változata van ennek a forgató lépésnek : Csipővel kissé elfordulunk jobbra, de a felsőtest marad szemben a kör középpontjával, és hátra futólépésekkel (♩) forgatjuk a kört.

Ugyancsak ennek a táncnak még egy változata van. Két nagyobb lépést lépünk balra, két kisebbet jobbra. (Ballábal balra lépünk ♩, jobblábal mellé zárunk ♩, ezt a két mozdulatot mégegyszer megismételjük ♩♩). Jobblábal jobbra lépünk ♩, ballábal mellé zárunk ♩, ezt a két lépést mégegyszer megismételjük ♩♩). A gyors forgórész ugyanúgy történik, mint az előző változatokban.

1. Vé - kony a nád, le - haj - lik a föld - re,

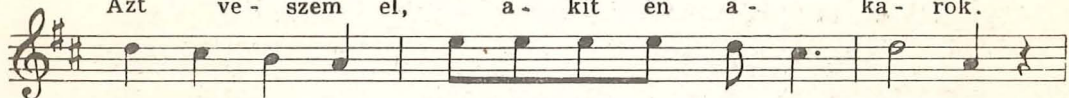

2. Meg - sza - ba - du - lok, meg is há - za - so - dok,

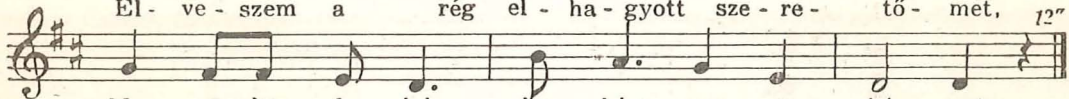
Sír a ba - bám, el - hang - zik mesz - szi - re.

Azt ve - szem el, a - kit én a - ka - rok.

El - hang - zik a jász - be - ré - nyi ka - szár - nyá - ba,

El - ve - szem a rég el - ha - gyott sze - re - tő - met, 12°

Meg - sza - ba - du - lok ba - bám nem - so - ká - ra!

Sej, ki - vel el - től - töt - tem sok i - dó - met.

37. Körtáne (Püspökbogád)

A lányok kézfogással fogódnak össze. Lassan kezdik a táncot: ballábbal balra lépnek J, jobblábbal mellé zárnak J, ballábbal ismét balra lépnek J, a jobb lábat kifordítják (féltalp éri a földet) J, majd jobb lábbal jobbra lépnek J, és a bal lábat fordítják ki J. Ezt ismételtetik a lassu dallamra.

Fokozódik a tempó, hátul derékon fogódnak össze és forgatják a kört: jobb lábbal a bal előtt balra lépnek (gyakran dobbantva) és ugyanakkor a balféltalppal (nincs rajta testsúly) hajtják a kört J.

1. Lát - tál - e va - la - ha Csip - ke - bo - kor ró - zsát.
 2. Mi - kor ki - vi - rág - zik, An - nak sza - ga ér - zik,
 3. El - me - he - tek ez - tán, Fel s a - lá az ut - cán;

Csip - ke - bo - kor ró - zsát, Két szál ma - jo - rán - nát?
 Ked - ves sze - re - tóm - nek Csak a hí - re hal - lik.
 Sen - ki sem mond - ja mán: Jöjj be, é - des ró - zsám...

38. Körtánc

(Nagyréde)

Rendszerint szabadban járják, és igen sok lány vesz részt benne. A tánc annál szebb, minél nagyobb kört tudnak fogni. Hátulról, derék-magasságban történik a kézfogás. A tánc két részből áll, egy lassúból és egy frissből.

A lassú résznek egyetlen motívuma van, a kétlépéses csárdáslépés: jobblábbal jobbra lépünk J, ballal mellé zárunk J, jobbal mégegyszer jobbra lépünk J, ballal mellé zárunk, de nem helyezzük rá a testsúlyunkat J. Ezt a motívumot kisebb lépésekkel balra is megismételjük J J J J. A lányok énekszóra egy vagy több dallamra járják ezt a motívumot.

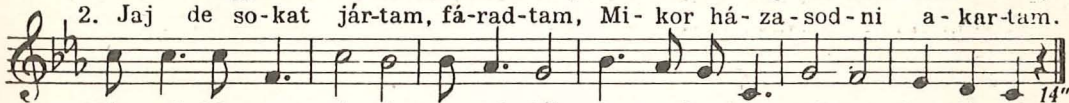
Ezután gyorsba kezdenek és frissen *szédülnek*, azaz *söndörgetik* a kört siető, sima lépésekkel. Jobblábbal a bal előtt keresztbe lépnek J, ballábbal balra lépnek J. Ezt a motívumot nagy lendülettel, sebesen kezdik és fokozatosan csökkentik a forgatáshoz szükséges erőt, amíg a forgatás irányát meg nem változtatják. A forgásnál tehát nagy lendülettel indítják, csökkentik és visszatartják, majd az ellenirányban újra nagy lendülettel indítják, fokozatosan csökkentik és a váltásnál visszatartják.

A forgás irányváltása történhetik teljes dallamonként, féldallamonként vagy dallamsoronként.

1. Er - re gye-re ró-zsám,nincsen sár, Nin-csen az aj-tó-mon sem-mi zár,

2. Jaj de so-kat jár-tam, fá-rad-tam, Mi-kor há-za-sod-ni a-kar-tam.

Ki-nyi-lik az aj-tó ma-gá-tól, A ga-lambom gyön-ge kar-já-tól. 14"

Nem ta-lál-tam kedvem-re va-lót: Csak az a sze-re-tóm, a-ki vót!

39. Karéjtánc (Tura)

Régen fonóban járták, multságokon, tavasszal pedig szabadban. A lányok kört fognak (hátulról derékmagasságban) és énekelnek. Lassú lépésben indítják a táncot. A tánc egy kis balralépéssel kezdődik, ami még nem történik énekszóra, hanem csak arra szolgál, hogy ezzel lendületet vegyenek a tánchoz. A tánc lassú része kétlépéses motivumból áll, amelyet jobbra is és balra is végeznek. (Jobblábbal jobbra lépünk ♪, ballábbal mellé zárunk ♪, jobblábbal megegyszer jobbra lépünk ♪, a ballábat mellé húzzuk ♪. Ezt a kétlépéses motivumot balra is megismételjük.) A lépések teljesen simán történnek.

Fokozódik a jókedv, fokozódik a tánc tempója is. A táncosok balrafutó lépésekkel sergetik a kört. (Ballábbal balra lépünk ♪, jobblábbal a bal előtt kissé hajlított térdel balra lépünk ♪).

Egy másik változat: Ballábbal balra lépünk ♪, jobblábbal kissé hajlított térdel a balláb elé zárunk ♪. Természetesen ezek a lépések mind apró futólépések.

Multságokban gyakori volt, hogy a legények kívülről körbefogták a karéjban táncoló lányokat (vállfogással) és ellentétes irányban táncoltak, mint a lányok. Kettőt balra léptek, kettőt jobbra; a kört pedig jobbra futólépésekkel forgatták.

Kék ken-dőm-nek, kék ken-dőm-nek fe-ke-te a szé-le,
 Az én ked-ves ga-lam-bom-nak más-ra fáj a szí-ve.
 Lesz még né-kem o-lyan ken-dőm, a-ki-nek a szé-le pi-ros lesz, 30''
 Lesz még né-kem o-ly sze-re-tőm, a-ki-nek a szí-ve i-gaz lesz!

40. „Táncoljunk körbe”

(Hévízgyörk)

A turai körtáncnak egy szimmetrikus változata. A táncot két lépéssel kezdik balra, majd jobbra, ezt járják énekszóra egy vagy több dallamon keresztül. A kör forgatása a gyors részben balra futólépésekkel (jobbterd mindig hajlítva) történik.

1. Ho-mo-kos, ka-vi-csos a mi há-zunk e-le-je,
 2. Ho-mo-kos, ka-vi-csos a mi há-zunk e-le-je,
 Vár-ta-lak {ked-ves ba-bám az es-te:
 bar-na le-gény
 Vad-ga-lamb szállt a ház te-te-jé-re,
 Vár-ta-lak bar-na le-gény, nem jöt-tél,
 Vad-ga-lamb on-nan töb-bé le-ne szállj, 13''
 Mond-ta a jó-a-nyád, más sze-re-tőt ke-res-tél!
 A-mig a sze-re-tőm en-ge-met meg nem ta-lál.

41. Körtánc

(Kartal)

Nagy körben állanak fel a lányok és szintén hátulról derékmagasságban fognak kezét. A tánc lassú és gyors része egyaránt egylépésesből áll, és mindkét részben jobbra van a lépések iránya.

Jobblábbal jobbra lépünk ♩, ballal mellé zárunk ♩. Így folytatjuk egy dallamra.

Gyorsul a tempó: Jobblábbal jobbra lépünk ♩, a ballábbal elébe zárunk ♩. A lépések simák és lendületesek. Rendszerint egy vagy több dallamra járják.

1. Cuk - ros za - bot ad - tam a lo - vá - nak,
2. Ke - rék - pá - ros úgy é - li vi - lá - gát:
Jó éjt - sza - kát mond - tam a ba - bám - nak,
Csár - da e - lőtt csi - nál fegy - ver - gú - lát.
Mond - tam ne - ki o - lyan jó éjt - sza - kát:
Csár - da e - lőtt csi - nál fegy - ver - gú - lát, 16''
Ked - ves sze - re - tőm fe - lejt - sük el egy - mást.
Úgy ö - le - li a csap - lá - ros - né lá - nyát.

42. „Körbe”

(Bag)

A lányok körben állanak, szemben a kör középpontjával és hátulról derékmagasságban kezétfognak. A táncot egy balralépéssel kezdik (bal-lábbal), amibe karral is behúznak, mintegy lendületet véve a tánchoz. Ekkor énekelni kezdenek és lassú tempóban indítják a táncot: jobbra kettőt lépnek, balra egyet. Gyorsítják a tempót és futólépésekkel „ser-getik” a kört.

Jobblábbal jobbra lépünk ♩, ballal mellé zárunk ♩, jobblábbal mégegyszer jobbra lépünk ♩, balt mellé húzzuk ♩, ballábbal balra lépünk ♩, a jobblábat mellé húzzuk ♩.

Jobblábbal igen kicsit jobbra lépünk ♩, majd a ballábbal a jobb mögött szintén jobbra lépünk ♩. A futólépések igen aprók, simák és gyorsak. Minél többen járják a körtáncot, annál nagyobb kört tudnak alakítani, és annál szebb a tánc.

1. Pi - ros al - ma / ki - gu - rult az út - ra,
 2. Pi - ros al - ma ne gu - rulj, ne gu - rulj,
 Ki föl - ve - szi, nem ve - szi hi - á - ba:
 Te meg ba - bám, ne bu - sulj, ne bu - sulj.
 Én föl - vet - tem, meg - mos - tam a sár - tól,
 Ládd én ba - bám ak - kor se bú - sul - tam, 13-14"
 Pá - ros csó - kot kap - tam a ba - bám - tól!
 Mi - kor sze - re - tő nél - kül ma - rad - tam.

43. Körtánc (Kisnémedi)

Nagy körben, hátulról derékon kézfogással fogóznak össze a lányok. Jobbra kétlépéssel kezdődik a tánc, amelyet balra kisebb lépésekkel ismételünk meg. (Jobblábbal jobbra lépünk ♩, ballábbal mellé lépünk ♩, jobblábbal mégegyszer jobbra lépünk ♩, a ballábat mellé húzzuk ♩. Folytatjuk balra kisebb lépéssel: ballábbal balra lépünk ♩, jobblábbal mellé zárunk ♩, ballábbal mégegyszer balra lépünk ♩ és a jobblábat mellé húzzuk ♩.)

Ezután gyorsan sendergetjük, forgatjuk a kört. (Jobblábbal jobbra lépünk ♩, ballal elébe zárunk ♩.)

Szokták úgy is változtatni a táncot, hogy egy dallamra járják a kétlépéset (jobbra nagyobb, balra kisebb) és a kör forgatását egy dallamra jobbralépésekkel végzik, egy dallamra pedig balralépésekkel járják.

Van még egy újabb *változata* is a táncnak: Kettőt lépnek jobbra és egyet balra. A kör forgatása ugyanúgy történik, mint az előzőkben, de előrejáró lépésekkel is forgathatják a kört.

Szé - les a Ba - la - ton vi - zé, kes - keny a híd raj - ta,
 Ne menj ar - ra kis an - gya - lom, mert le - e - sel ró - la.
 —Nem e - sem, nem e - sem én a Ba - la - ton vi - zé - be,
 In - kább e - sem, kis an - gya - lom, Ve - led sze - re - lem - be. — 18"

44. Körtánc

(Galgahévíz)

Általában 8—10 leány táncolja. A lányok körben összefogóznak : minden másodikkal a mellettük állók háta mögött derékmagasságban keztfognak. A tánc két részből áll : egy lassúból és egy gyorsból. Általában, mint a legtöbb körtáncot, ezt is énekszóval kísérik.

Lassú rész : Két lépés jobbra, kettő helyben. Minden lépés után zárás. (Jobblábbal jobbra lépünk J, ballal mellé zárunk J, jobblábbal mégegyszer jobbra lépünk J, ballal mellé zárunk J. Ballábbal helyben lépünk J, jobbal mellé zárunk J, ballal mégegyszer helyben lépünk J, a jobbat mellé húzzuk J.)

A lépéseket a csipő forgatása (riszálása) kíséri : a jobbra lépéseknél a csipő balra fordul, a zárásoknál visszafordul és a balralépéseknél jobbra fordul. Ezt a motívumot addig ismételjük, amíg a dallam tart.

Gyors rész : Előrehaladó futólépésekkel söndörgetjük a kört igen gyorsan. A futólépést jobblábbal kezdjük, a térdeket hajlítjuk és minden lépést talpon végzünk. A lépések igen picik. A csipő befordul a menet

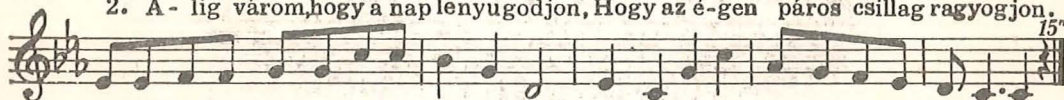
irányába. Az összefogódzás marad, és így a felsőtest a kör középpontja felé néz. A söndörgetés úgy szép, ha minél gyorsabban forgatjuk a kört. A legtöbb leánynak zsebkendő is van a kezében, tánc közben hol az egyik, hol a másik leány emeli magasha a zsebkendőjét és azt megrázva „hurjít” hozzá: „íj-hú!”

*

1. Kék sza-lag a ga-lá-ri-som kö-tő-je, Bar-na le-gény annak a meg-kötő-je.

2. A- lig várom, hogy a nap lenyugodjon, Hogy az é-gen páros csillag ragyogjon.

E-nyé-met is meg-köt-te egy bar-na, Hom-lo-ká-ra gön-dö-rö-dik a ha-ja.
Ragyogj csillag pá-ro-sával so-ká-ig, Ki-sérj el a sze-re-tőm ka-pu-já-ig.

* $\frac{34}{44}$ helyesen $\frac{24}{44}$

45. Körtánc I.

(Püspökhatvan)

Mulatságokban, mikor elfárad a cigány, a lányok nagy körben összefogódnak, hátulról deréknál kezefognak és körtáncot járnak ének-szóra. Ha sokan vannak, a nagykör közepén kisebb kört vagy köröket alakítanak és úgy járják a kétlépéssel, majd ellenkező irányban forgatják a köröket.

A tánc lépései : Jobblábbal jobbra lépünk J, majd ballábbal mellé zárunk J. Jobblábbal megegyszer jobbra lépünk J és ballal mellé zárunk, de nem helyezzük rá a testsúlyt J. Ezt a motívumot a ballábbal kezdve balra is megismételjük J J J J.

A kört a következő lépéssel forgatjuk : ballábbal balra lépünk J, majd a jobblábbal a bal elébe zárunk J. Ezt ismétljük egy dallamsoron át, a sor utolsó negyedére a jobbláb dobbantásával (a bal mellé lépve) máris indulunk vissza és jobblábbal kezdve ellenkezőleg forgatjuk a kört szintén egy dallamsorra és folytatjuk soronként ellenkező irányban, váltva.

A tánc jellege : Sima lépések mind a kétlépésesnél, mind a forgatásnál. A lépések nyugodtak, csak a forgatásnál válik a tánc az állandó irányváltással kissé nyugtalanná. A forgás lendületét a dobbantás fogja le.

1. Ne vágd szét a pi-ros al-mát, meg-ro-had,
 2. A Ti-szá-ból a Du-ná-ba foly a víz,

Ne szo-mo-rítsd a szi-ve-met, meg-ha-sad.
 Mi ba-jod van bar-na kis lány, hogy te sírsz?

Most is o-lyan bá-nat 'van a szi-ve-m-ben,
 —Hogy-ne sír-nék, szo-mor-kod-nék, bán-kód-nék, 16"

Mint egy ma-gas kő-szik-la a he-gyek-be!
 Most a-kar-ta-lak sze-ret-ni, már el-mégy!

46. Körtánc II.

(Püspökhatvan)

Az előbbi körtáncnak egy szép változata. A lányok nagy körben állanak fel, s míg az előző változatban hátulról fogták egymás kezét, ebben a táncban mindenki a tőle másodikkal a test előtt kezettfog.

Kezdik a táncot ugyanúgy a sima kétlépéssel, mint előbb és folytatják kb. egy dallamon át. Ezután forgatják a kört: jobblábbal féljobbra hátralépnek ♩, a ballábbal a jobb előtt félbalra lépnek ♩. Így forgatják állandóan tovább a kört anélkül, hogy irányt váltanának. A féljobb hátralépés következtében a szoknyájuknak igen szép mozgása van: Előre-hátra csapódik (mint a harangmozgása), és ez csoportban igen szép látvány.

1. Nem va-gyok az o-ka sem-mi-nek, A ba-bám az o-ka min-den-nek!
 2. El-vág-tam az uj-jam kis-kés-sel, Be-kö-töm ken-dő-vel, csip-kés-sel.

Ő ta-ni-tott en-gem tyu-haj a rosszra, Éj-je-li, nap-pa-li csó-kok-ra.
 A csipkés kis ken-dő é-des a-nyá-mé, So-ha sem le-szek a ma-gá-é.

47. Karikázó

(Váckisújfalu)

A karikázóknak egy igen érdekes változata. Az egész karika, mintha egy táncos lenne, úgy táncol végig a teremben, közben meg-megállva és helyben forgatva a kört.

A lányok körben egymás mellett állanak fel, mindenki második szomszédjával fog kezét. Kettős csárdáslépéssel táncolva haladnak

körbe a tánctéren, majd megállanak és helyben, apró lépésekkel forgatják, sendergetik a kört. Újra továbbhaladnak kétlépéses csárdással a tánctéren, közben ismét megállanak és helyben forgatják a kört.

A tánc lépése a kétlépéses csárdás: Jobblábbal féljobbra előre lépünk ♩, ballábbal mellé zárunk, jobblábbal megegyeszer féljobbra előre lépünk ♩, ballábbal újra mellé zárunk, de nem helyezük rá a testsúlyunkat ♩. Ezt a motívumot a másik lábbal kezdve a másik oldalra is megismételjük ♩ ♩ ♩ ♩ (Minden táncos lépésiránya más).

Forgató lépés: Ballábbal balra lépünk ♩, jobblábbal mellé (de gyakran kissé mögé) lépünk ♩.

Van a táncnak egy másik változata; a kör ebben a táncváltozatban sohasem mozdul el térben, hanem egyhelyben marad: Jobblábbal jobbra nagyot lépünk ♩, ballábbal mellé zárunk, de a testsúlyunkat nem helyezük rá ♩. Ballábbal egy kis lépést balra lépünk ♩ és jobblábbal mellé zárunk ♩. Ezt a motívumot egy dallamon keresztül ismételjük.

Ezután söndörgetjük a kört. A csipővel kissé jobbra fordulunk, és ballábbal kezdve apró, előrefutó lépésekkel (♩) forgatjuk a kört, A tánc lendülete következtében a ruha igen szépen röpül és még jobban fokozza a tánc lendületét.

Vé-kony desz-ka ke-ri-tés, Át-lát-szik az ö-le-lés: 14-12''

Ö-lelj ha-bám, ked-ved-re, Nem ve-tem a szét-med-re!

48. Karikázó

(Gagybátor)

Ma már lányok és legények közösen is járják. Attól függ, hogy milyen nagy tánchelyen táncolnak, eszerint fognak több kis kört, egy nagy kört, vagy alakítanak külső és belső kört (azaz közös központú párhuzamos kört).

Előfordul az is, hogy négyen (két fiú, két leány) alakítanak egy kis kört és tánc közben a kört kinyitják és két párban páros táncal folytatják a táncot.

A lányok a mellettük állók háta mögött, derékmagasságban, minden másodikkal kezefognak.

Kezdjük kétlépéses motívummal: jobblábbal jobbra lépünk J, ballal mellé zárunk J, jobblábbal mégegyszer jobbra lépünk J, majd ballal szintén hozzá zárunk úgy, hogy csak a talp vagy sarok vagy féltalp éri a földet, a testsúlyt nem helyezük rá J. Ezt a motívumot balra is megismételjük, ballábbal kezdve. Járjuk egy, sokszor több dallamon keresztül is. Minden lépést puha térdrel, ruganyozva táncolunk.

Ezután folytatjuk a kör forgatásával: ballábbal balra lépünk J, jobblábbal előtte balralépünk J, ezt a két lépést megismételjük, mintegy lendületet véve, és folytatjuk ugyanígy, de most már futólépésekkel (J).

A dallam végén mindnyájan lippentünk és ebből kis felugrást végzünk J J. (A lippentés: mindkét láb egymás mellett, térdben kissé hajlítva, csípőben elfordítva, de a felsőtest marad szemben, ebből pároslábon visszafordulva kis felugrás.)

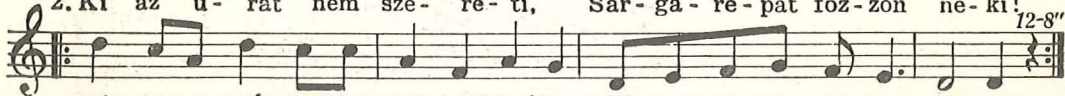
A lépésnek van egy másik *változata* is: Jobblábbal jobbra lépünk J, ballal mellé zárunk J, ezt a két lépést megismételjük J J, majd négyszer helyben lépünk jobb- J, bal- J, jobb- J és ismét ballábbal J. A testsúlyunkat helybenlépésnél úgy kell áthelyezni egyik lábról a másikra, hogy a test kilengése jobbra-balra irányban jól látható legyen.

A táncban igen szépen jut kifejezésre a jókedv fokozása: kezdődik sima, ingó lépéssel, folytatódik kis futólépésekkel és befejeződik egy lippentős ugróval. Ez a lippentős-ugró mozdulat teljesen egyszerre történik és igen szép és határozott zárást ad a táncnak. Ha legényekkel közösen táncolnak, a párosan járt csárdásfigurával cifrázzák a körtáncot, köresárdássá fokozzák.

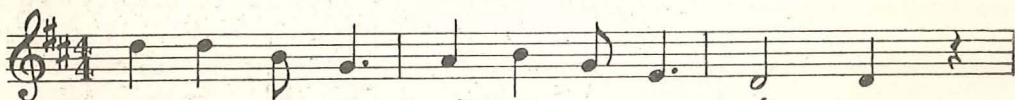

1. Fel-ül-tem a ke-men-cé-re, Meg-é-gett a szok-nyám szé-le,

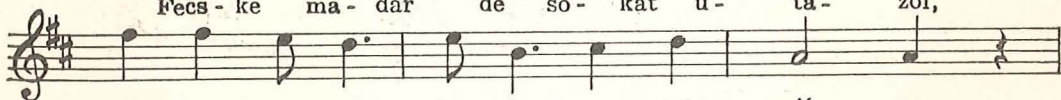
2. Ki az u-rát nem sze-re-ti, Sár-ga-ré-pát főz-zön ne-ki! 12-8''

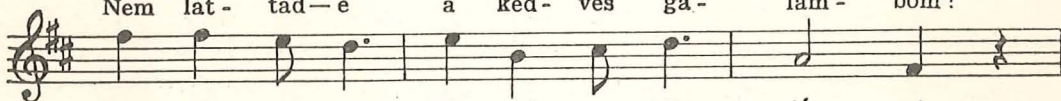
Szé-le, a szé-le, a szoknyám szé-le: Meg-ver az u-ram es-té-re!
Jól meg is sóz-za de pap-ri-káz-za, Hogy a hi-deg is ki-ráz-za!

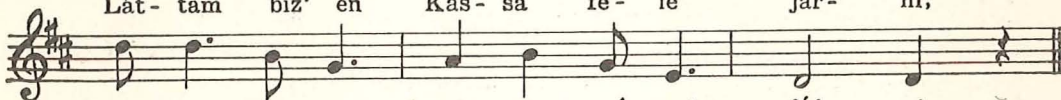
Fecs-ke ma-dár szál-lott a va-sút-ra,
Fecs-ke ma-dár de so-kat u-ta-zol,

Is-ten ve-led ba-bám u-tol-já-ra.
Nem lát-tad-e a ked-ves ga-lam-bom?

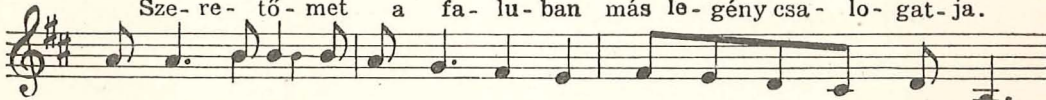
Nem fo-gok a ka-pud e-lőtt jár-ni,
Lát-tam bíz' én Kas-sa fe-lé jár-ni,

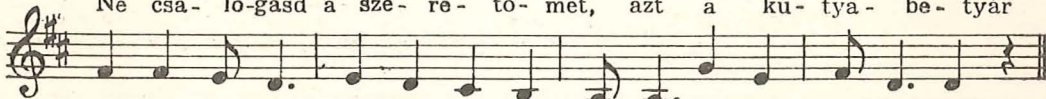
Tu-dom, fog a gyön-ge szí-ved fáj-ni.
El-kez-dett az ár-va szí-vem fáj-ni. 12''

Ko-vács pen-ge-ti a va-sat, sú-rú-én ko-cog-tat-ja.
Sze-re-tő-met a fa-lu-ban más le-gény csa-lo-gat-ja.

Ne csa-lo-gasd a sze-re-tő-met, azt a ku-tya-be-tyár

min-de-ne-det, Mér'csal-tad meg az én ár-va szí-ve-met. 16''

49. Körtánc

(Ura)

Ezt a körtáncot régebben csak lányok járták. Ma már a legényekkel együtt is táncolják. A táncosok körben állanak egymás mellett. A lányok a fiúk vállára helyezik kezüket. A fiúk a lányok dereka mögött kezefognak. Ha csak lányok járnak, hátul derékon fognak kezét.

A tánc kétlépéses csárdáslépéssel kezdődik: jobblábbal jobbra lépünk ♩, ballal mellé zárunk ♩. Ezt a két mozdulatot mégegyszer megismételjük ♩ ♩, majd a motívumot ballábbal kezdve megismételjük. Így folytatjuk ezt a táncot egy vagy két dallamon keresztül. Fél vagy egész dallam végén egy-egy motívumcsoportot kopogással zárunk le: jobblábbal dobogunk ♩, balsarokkal a jobb mellett kopogunk ♩, mégegyszer balsarokkal kopogunk ♩, és baltalpdobbantással lezárjuk ♩, majd egy kis szünetet tartunk ♩.

Ezután következik a kör forгатása apró futólépésekkel: ballábbal féltalpon balra lépünk ♩, jobblábbal a bal előtt (a térdet picit lazítva) szintén balra lépünk ♩.

Mind a kétlépéses motívum, mind a futólépés igen apró és sima lépésekből áll, a kopogások kemények, tisztán hallhatók és erőteljesekek. A körtáncot a táncosok gyakran úgy is szokták kezdeni, hogy helyben állnak és egy dallamon keresztül csak a térdüket hajlítgatják ♩.

Temp-lo-mot is é-pí-tet-tem tu-ró-bu hu hu hu tu-ró-bu,
 Kí-vül, be-lül ki-me-szel-tem tej-fel-bú hü hü hü tej-fel-bú! 28^r

A ti-lin-kós bün-kő-bun-kós kán-gyó-re he he he kán-gyó-re.

50. Konyhatánc

(Mikóháza)

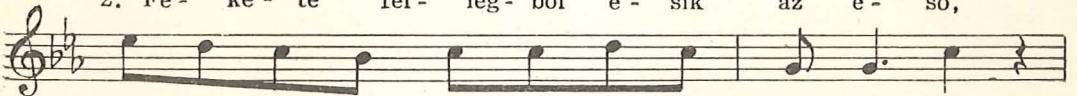
Egyszerű, sétáló leánytánc. Vasárnap délutánonként járják. Rendszerint négyen, de többen is táncolhatják. A lányok kör mentén (a kör középpontjának jobb vállal) csipőre tett kézzel állanak fel. Ez a kezdő helyzet. Féltalpon előrejáró lépésekkel (jobb lép \downarrow , bal lép \downarrow) haladnak körben; egy-egy dallamsor végén balra másfelet megfordulnak

(szintén féltalpon helyben-lépésekkel). Újra járó-lépésekkel (\downarrow) ellenkező irányban előrehaladnak a körben és a dallamsor végén szintén másfelet jobbra fordulnak, mint előbb. Így ismételik a táncot kedvük szerint és nótáznak is hozzá.

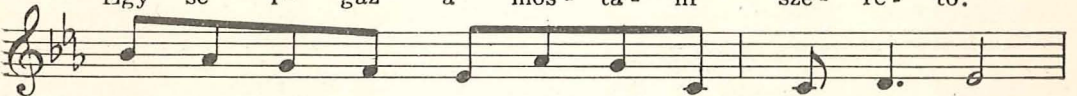
A táncot az jellemzi, hogy minden lépés igen kicsi és féltalpon történik, a test tartása kissé visszatartott, zárt, tehát nem lendül bele a lépésbe, a térd keveset hajlik.

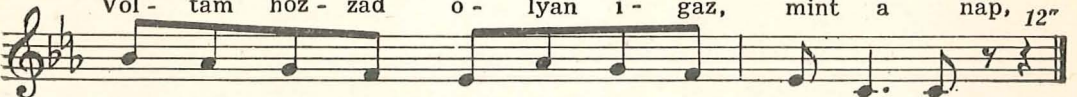
1. Mit fű-tyül a vad-li-ba a ri-gó-nak:
2. Fe-ke-te fel-leg-ből e-sik az e-ső,

Ér-ted ha-lok meg ga-lam-bom ma-hol-nap.
Egy se i-gaz a mos-ta-ni sze-re-tó.

Szólj an-nak a szé-pen szó-ló ma-dár-nak,
Vol-tam hoz-zád o-lyan i-gaz, mint a nap, ¹²

Gyön-ge tes-tem kár vón még a ha-lál-nak!
Ki az é-gen ra-gyog-va süt e-gész nap.

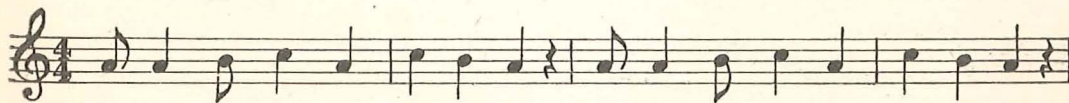
51. Körtánc

(Mikóháza)

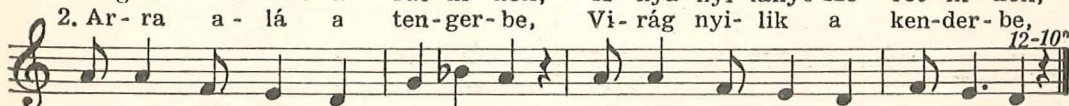
8–10 lányka járja karikában. A lányok a mellettük állók háta mögött minden másodikkal derékmagasságban kezetfognak. Először egy lépéssel járnak, majd balralépésekkel forgatják a kört rendszerint egy vagy több dallamra.

Egylépéses : Jobblábbal jobbra lépünk ♩, ballal mellé zárunk, de nem helyezzük rá a testsúlyunkat ♩, ballal helyben lépünk ♩, a jobbal is helyben lépünk, de nem helyezzük rá teljesen testsúlyunkat ♩. Az egylépéses táncolásánál a test kissé jobbra és balra kileng, tehát kihangsúlyozza a lépés irányát.

Forgatólépés : Jobblábbal a bal előtt balra lépünk ♩, ballábbal balra lépünk ♩. Minden lépés féltalpon történik, könnyed és lendületes.

1. Meg-ért ka-lászt a - rat-ni kell, A - nyá - nyi lányt sze - ret - ni kedl,

2. Ar - ra a - lá a ten - ger - be, Vi - rág nyi - lik a ken - der - be,

Ha majd a bú - zát le - vá - gom, Te le - szel ró - zám a pá - rom.
Min - den á - gon ket - tö - há - rom, Majd lesz sze - re - tőm a nyá - ron.

52. Karélyba

(Monok)

Csak lányok járnak. Táncolnak és énekelnek. A táncosok nagy kört fognak és szemben állanak a kör középpontjával. Test mögött derékmagasságban kezét fognak.

A tánc lépései :

1. *Egylépéses* : Ballábbal balra lépünk ♩, a jobbat mellé zárjuk ♩. Ugyanezt jobblábbal kezdve jobbra is megismételjük.

2. *Egylépéses dobbantással* : Balféltalpon balra lépünk ♩, hajlított térdrel a ballábfő közepe előtt (III. pozíció) talpon dobbantva lépünk ♩. Mindig ugyanígy ismételjük. Ezt a lépést kb. 2–3 ütemre összekötőlépésként a lassú és gyors rész között járjuk.

3. *Gyors sergő* : Baltalpon balra lépünk ♩, jobbtalpon a balláb elébe lépünk ♩. Mindkét lépést talpon „dübögvé”, dobogva járjuk.

Változatai :

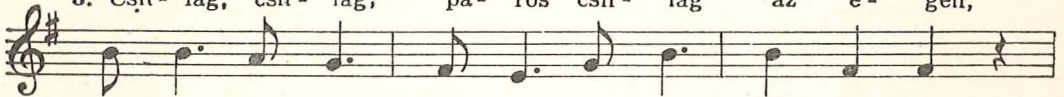
a) Vagy az első vagy a második lépéssel dobogunk.

b) Nem a balláb elébe, hanem mellé lépünk és mindkét lépést dobbantás nélkül féltalpon járjuk.

c) Nemcsak a bal elébe, hanem mögé is léphetünk, vagy felváltva egyszer elébe, másodszer mögé.

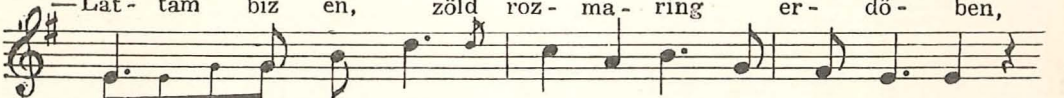
1. Ró - zsa, ró - zsa, lab - da - ró - zsa le - ve - le,
2. A - lig vá - rom, hogy a nap le - nyu - god - jon,
3. Csil - lag, csil - lag, pá - ros csil - lag az é - gen,

Csak egy le - gényt ne - vel - tek a ked - vem - re.
Hogy az é - gen pá - ros csil - lag ra - gyog - jon.
Nem lát - tad - e a ró - zsa - mat a hé - ten?

Azt is az - ért ne - vel - ték a ked - vem - re :
Ra - gyogj csil - lag, pá - ros csil - lag so - ká - ig,
Lát - tam biz én, zöld roz - ma - ring er - dő - ben,

Kék a sze - me (a) gön - dör ha - ja fe - ke - te.
Míg el - ju - tok a ró - zsa - m ka - pu - já - ig.
Sár - ga te - a - ró - zsa nyi - lott ki a ke - zé - ben.

A tánc menete :

I. dallam : Az 1. lépést járjuk. A féldallam ismétlésénél az utolsó 2—3 ütemre a 2. lépést táncoljuk. Lassú tempóban indul a tánc, a 2. lépésnél kezdjük gyorsítani. Ezután a 3. lépéssel és annak összes változataival szabadon, frissen serdülve, fokozatosan gyorsuló tempóban forgatjuk a karélyt.

Ugyanígy járták a mezőzombori lányok is szintén karélyban a „*páston*”(réten).

Tiszaluci változat : A táncoló párok összebeszélnek : „Na, barátságból táncoljunk most négyesben”. A test mögött derékmagasságban összefogódtak és a következőképpen járták : Kezdték a lassúval, ballábal balra léptek ♩, a jobbal mellé zártak ♩, majd folytatták a gyors résszel : ballábal balra léptek ♩, a jobbal egyszer a bal elébe zártak ♩, újra ballábal balra léptek ♩, másodszer jobblábal a bal mögé léptek ♩ (az elébe és mögé lépés V. pozícióban való zárást jelent). Járhatták hatan is, nyolcan is, csak lányok vagy legényekkel közösen.

53. Négyesforgó

(Újfehértó)

Majdnem mindig csak négyen táncolják, mert így lehet a legjobban forogni. Ma már gyakran járnak úgy is, hogy két legény és két leány kapcsolódik össze egy kis körbe. Négy leány a kör közepével szembe fordulva, hátulról derékon kezettfog.

A tánc összesen három motívumból áll.

1. *Kétlépéses* : Jobblábal jobbra lépünk ♩, ballal mellé zárunk ♩, jobblábal még egyszer jobbra lépünk ♩, a ballábat mellé húzzuk ♩. Ezt a motívumot balra is megismételjük ♩ ♩ ♩ ♩.

2. *Forgólépés* : Ballábal balra lépünk (féltalpon és nyújtott térddel) ♩, jobblábal, kissé hajlított térddel (a térdet csak annyira hajlítjuk, hogy meglazítjuk) előre lépünk ♩.

3. *Dübögős* : Jobbsarokkal kopogunk ♩, a balsarokkal kopogunk ♩, a balsarokkal még kétszer koppantunk ♩ ♩, szünet $\frac{1}{4}$.

A tánc menete : Az 1. motívumot egyszer végezzük és folytatjuk a 2-kal a dallam végéig. Azután újra az 1. motívumot táncoljuk és szintén a 2. lépéssel folytatjuk, de most ellenkező irányba lépünk és a kört is másik irányba forgatjuk. Végül a 3. motívumot táncoljuk féldallamra (de lehet tetszés szerint) és a 3. motívummal fejezzük be, rendszerint a dallam végéig, vagy ha kedvünk van forogni s a dallam rövidebb, még egy dallamra forgunk.

Ma- gas a .ka-szár-nya te-te-je, Ki-lop-ták a lo- vam be-lő-le.
 Ki-lop-ták a lo- vam, a fa-kót, Nem az a sze- re- tőm a-ki vót.

Diny-nyés kis lány, diny-nyés kis lány egy es- te ki- fe-kuút az út- ra,
 El- lop- ták a, el- lop- ták a kis dun- nát, a pár- nát a- ló- la.

Ha el- lop- ták, nem val- lot- ta nagy ká- rát: 20"
 Száz diny-nyé- ből, száz diny-nyé- ből sej, ki- ke- re- si majd az á- rát.

54. Négyesforgó vagy Körcsárdás (Nagyszegedyháza)

Négy leány a kör közepével szemben állva, hátulról derékmagasságban kezettfog. (Ha legényekkel járják, a lányok vállra teszik a kezüket, a legények test mögött derékmagasságban fognak kezét.) Mielőtt a táncot kezdenék, ballábbal balra lépnek, mintegy lendületet vesznek a kezdéshez. A következő lépésekkel járják a táncot:

1. Kétlépéses: Jobblábbal jobbra lépünk ♩, ballábbal mellé zárunk ♩, jobblábbal mégegyszer jobbra lépünk ♩, a baltalpukat a jobb előtt keresztbe helyezük, de nem tesszük rá a testsúlyunkat ♩. Ugyanezt a motívumot a ballábbal balra is megismételjük ♩ ♩ ♩ ♩.

2. Forgólépés: Ugyanez, mint az újfahértői és a kótaji 2. lépés.

3. Ugrólépés: Ezt a mozdulatot egy kis térdhajlítással kezdjük. Lábujjhegyre emelkedünk, mintha el akarnánk ugrani a földről ♩, kis terpeszbe visszaérkezünk hajlított térdrel, talpon ♩. A mozdulatot egymás után, ugyanígy ismételjük. (A mozdulat jellege olyan, mintha mindig el akarnánk ugrani a földtől, bár nem hagyjuk el teljesen a talajt, de erősen ki kell hangsúlyoznunk a felemelkedést.)

4. A 3-nak egy változata bokaverővel és azzal a különbséggel, hogy nem helyben végezzük, hanem kissé jobbra és balra ♩ ♩.

5. Szökkenős: Ballábra lépünk ♩, rajta szökkenünk, de úgy, hogy a szökkenés utáni érkezésnél a bal féltalpon hátracsúsunk, ugyanakkor a jobblábat hajlított térdrel kissé előrelendítjük ♩. Ugyanezt végezzük a másik lábbal is ♩ ♩.

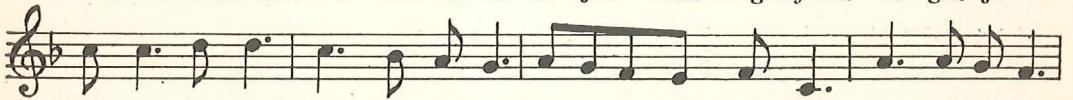
A kiemelkedést itt is erősen kihangsúlyozzuk.

A tánc menete : A táncot az 1. lépéssel kezdjük, amelyet felváltva ismételnünk tetszés szerint fél vagy teljes dallamon keresztül. Ezután a 2. lépést végezzük és ugyanezt ismételnünk ellenkező irányban is, szintén egy dallamra. Ezután a 3. lépés következik, majd ismét a 2. mindkét irányban. A 4. motívumot követi az 5., a 6., és a 2. motívummal zárjuk. A motívumok időtartamát nem lehet megkötni, mert a táncosok mindig kedvük szerint hosszabb vagy rövidebb ideig táncolják. Rendszerint fél vagy teljes dallamnál váltják. A forgást még hosszabb ideig is szokták táncolni.

A tánc előadásmódjában hangsúlyozzuk ki az ugró-ruganyozó mozdulatoknál a felfelé törekvést, mintha csak egy pillanatra a levegőben megállanánk, a forgólépésnél pedig a hullámzó lüktetést.

Ko-vács pen-ge-ti a va-sat, Sű-rű-en ko-cog-tat-ja,
O-da-ha-za a ked-ves ba-bá-ját Más le-gény csa-lo-gat-ja.

Ne csa-lo-gasd az e-nyi-met, Azt a ku-tya be-tyár min-de-ne-det!

Sej, jobb is vol-na a kis an-gya-lom Kar-ja-i közt pi-hen-nem.

55. Négyesforgó

(Kótaj)

Négy leány hátulról derékmagasságban kezefog. A négyesforgóknak egy hasonló változatát járnak, mint az előző táncban.

A tánc lépései :

1. Ballábra lépünk ♩ és rajta szökkenünk, ugyanakkor a jobblábat bokamagasságig föl-

húzzuk ♩. Ugyanezt végezzük a jobblábra is ♩ ♩.

2. Forgólépés. Ugyanez, mint az újfahértői négyesforgónál a 2. lépés.

A tánc menete : A táncot az 1. motívummal kezdjük és járjuk kedvünk szerint, néhány taktusra. (Esetleg féldallamra). A dallam többi részére folytatjuk a 2. lépéssel. Ha a forgás irányát meg akarjuk változtatni, újra az 1. motívumot járjuk.

A tánc forgása igen gyors, a négyes-karika olyan, mintha körhinta forogna, és a lendülete úgy hullámzik, mintha mindenegyész lépéssel új lökést adnánk a forgáshoz.

Sej, haj! Ne fe-küdj a szé-na-bog-lya tö-vé-be.

Kö-rül van az ró-zsa-fá-val ül-tet-ve.

Köny-nyebb vol-na száz ró-zsa-fát ki-vág-ni

Sej, haj! Mint te-tő-led kis an-gya-lom el-vál-ni. 16"

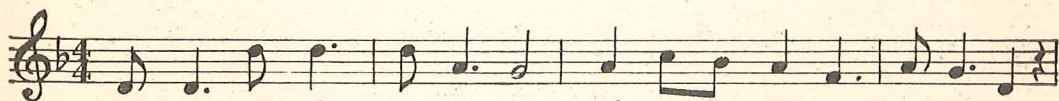
56. Körtánc

(Homoródalmás)

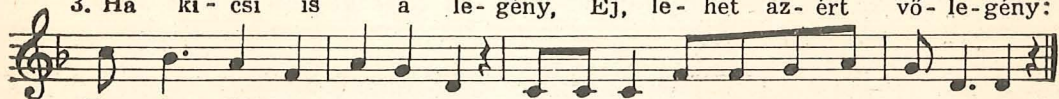
Lányok járják, de gyakran a legények is közéjük állanak táncolni. Nagy kört fognak és vállfogással fogódnak össze. A táncot jobblábbal kezdjük. Mielőtt kilépnénk, térdünket egy picit meghajlítjuk, ez még zene nélkül történik. Ebből erősen kifordított jobblábbal, nyújtott térdrel a bal láb elébe lépünk ♩, egy kis szünetet tartunk ¼,

majd ballábbal balra lépünk ♩ és jobblábbal mellé zárunk ♩, ballábbal mégegyszer balra lépünk ♩, jobblábbal újra mellé zárunk ♩ és abokát kétszer összeütjük ♩♩. Az egészet mégegyszer megismételjük ♩♩ ♩♩ ♩♩ ♩♩. A következő lépést megelőzően egy kis térdhajlítást végzünk, amiből ballábbal nyújtott térdrel a jobbláb mögé lépünk ♩, kis szünetet tartunk ¼, majd jobblábbal jobbra lépünk ♩ és ballábbal mellé zárunk ♩. Újra egy kis térdhajlításból indítjuk a következő mozdulatot: Erősen kifordított jobblábbal a bal elébe lépünk ♩, egy kis szünetet tartunk ¼, ballábbal balra lépünk ♩, jobblábbal mellé zárunk ♩ és ezután négy lépéssel jobbra megfordulunk ♩♩ ♩♩. A fordulatnál a karokat elengedjük és a fordulat végén újra vállfogással fogódnak össze. A táncnak különös színt ad az erősen kifordított lépés és a lépést megelőző, hirtelen végzett kis térdhajlítás.

1. Ha te tud-nád a-mit én, Ej, ki ba-bá-ja va-gyok én,
 2. Fe-hér fu-szuj-ka-vi-rág, Ej, ne jöjj hoz-zám nap-vi-lág,
 3. Ha ki-csi is a le-gény, Ej, le-het az-ért vó-le-gény:

Te is sír-nál nem csak én, I-ca te, ke-ser-ve-seb-ben mint én,
 In-kább gye-re es-té-re, I-ca te, ak-kor ülj az ö-lem-be!
 Szé-ket tesz-nek a-lá-ja, I-ca te, úgy má-szik fel az ágy-ra!

57. Dübögős körtánc

(Cigánd)

8–10 leány, szemben a kör középpontjával, hátul derékon kezettfog. (Van úgy, hogy a fiúk is beállnak a körtáncba, s ilyenkor a legények derékon, a leányok pedig vállon fogódnak össze.) Legtöbbször csak

1. Bu - za, bu - za, de szép táb - la bú - za,
 2. Ken - der, ken - der, de szép táb - la ken - der,

Ki - haj - lott a ci - gán - di nagy út - ra,
 Ci - gán - di kis lá - nyok - nak csak ez kell,

Ke - rek ar - cu bar - na le - gény a - rat - ja,
 Ke - rek ar - cu bar - na lány ki - nyút - te,

Ba - bá - já - val ma - rok - ba ra - kat - ja.
 Ba - bá - já - val ké - vé - be kö - töt - te.

12'' - 8''

annyit mondanak, „gyertek körbe táncolni”, és a leányok máris egy pillanat alatt nagy kört fognak.

A tánc lépései :

1. *Kéllépés* : Jobblábbal jobbra lépünk ♩, ballal mellé zárunk ♩. Jobblábbal mégegyszer jobbra lépünk ♩ és a balt mellé húzzuk ♩. Ugyanezt a motívumot a másik irányban is megismételjük ♩ ♩ ♩ ♩.

2. *Dübögő* : Jobblábbal talpon dübögünk ♩, majd baltalpon ♩ és ismét jobbtalpon ♩. A motívumot ballábbal kezdve megismételjük ♩ ♩ ♩. A dübögést vagy dobogást erős ütésekkel, kissé hajlított térdrel, teljes talpon végezzük.

3. *Penderedő, sendergő lépés* : Ugyanaz, mint az újfahértói, kótaji 2. lépés.

A tánc menete : Az 1. lépést követi a 2. a táncosok kedve szerint egy vagy több dallamon keresztül, majd a 3. lépéssel folytatják és kedvükre egy vagy több dallamon keresztül penderegnek, senderegnek.

58. Tupós

(Gyöngyöshalász)

Páros tánc. Általában leányok és legények járják, de mulatságokon, különösen ha kevés legény van, a leányok igen gyakran egymással járják. A tánc mozdulata nem könnyű. Bár senki sem tanítja ezt falun, az egyik leány „meglátja a másiktól” és így lesi el a táncot. A táncnak jellegzetes bukó, tupó mozdulatát ugyancsak be kell gyakorolni, ha valaki jól akarja táncolni, a lányok találtak rá módot, olyan formában, hogy ezt senki ne lássa, mert „nem illet mutogatni, ki hogyan tanulta meg a táncot”. Legjobb tánctanulási hely a legelő. A lányokat gyakran kiküldték még a hízóhoz is, hogy azt őrizzék. Itt bőven volt idejük, hogy bot vagy seprű segítségével megtanulják a tupós táncot. „Nagy járatot” kellett adni a táncnak, hogy a bot körül félkörben egyik vagy másik oldalra buktatni tudjanak, és ezt nem volt könnyű begyakorolni.

A tánc két részből áll, egy lassúból és egy gyorsból.

A lassú rész lépése : Jobblábbal hátra lépünk, térd hajlítva van ♩, ballábbal a jobb mellé zárunk és ugyanakkor a térdet is nyújtjuk ♩. Ezt a motívumot ballábbal kezdve folytatjuk. (Párunk, akivel ezt a táncot járjuk, ugyanezt előre vagy féljobb-előre, illetőleg félbal-előre járja).

A tánc menete : A lassú rész csalogatóval kezdődik. A lány hátra-

felé lépked párja előtt, balkeze csipőn van, a jobbkeze pedig magasban. Amíg a csárdáslépéssel hátrafelé lépked, magasba tartott jobbkezében zsebkendőjét tarja. Párja előre-lépésekkel követi és néha azzal cifrázza, hogy az utolsó zárómozdulatnál lábát keresztbe rakja. Kb. egy dallamra járják. Ezután következik a gyors, friss rész. Ekkor váll- és derékfogással fogódnak össze. Ha a leány párja nagyon magas, zsebkendőjét keresztül-hajítja annak nyakán, és azt a két csücskénél fogva, közösen járják a következőképpen:

1. Tupós: Jobblábbal jobbra lépünk ♩, ballal elébe zárunk ♩, jobblábbal megegyszer jobbra lépünk, a test súlya marad mindkét lábon, és mindkét térdünket hajlítjuk, illetve olyan mozdulatot végzünk, mintha le akarnánk ülni, azaz „tupunk” ♩. Minden motívumot a párunk körül félkörívben kell járni, oda- és visszafelé is. A mozdulat virtuóizitását azzal is fokozhatjuk, hogy nemcsak egyszer, hanem kétszer, sőt háromszor is „tupunk”.

2. Ugrós: Ballábbal picit balra lépünk ♩, jobbal mellé zárunk ♩, ballábbal balra lépünk, de úgy, hogy mindkét lábunkon van a testsúly, és a térd egy picit hajlik ♩, szünet ♩. Ezt a motívumot a másik oldalra is megismételjük. A motívumot az előzőtől eltérően majdnem helyben járjuk. Ezt a két motívumot a párok egyidejűleg járják egy vagy több dallamon keresztül és a jókedv fokozásával nemcsak lépésben, hanem ugrósan is táncolják. A táncot sergessel fejezik be.

3. Sergés: Jobblábbal előre lépünk ♩, ballal elébe zárunk ♩ és így folytatjuk tovább, de minden karmadik lépésnél erőteljesen meghajlítjuk a térdünket.

1. — Sár - ga vi - rág, ha le - sza - ki - ta - ná - lak:
 2. — Bú - za vi - rág, ha le - sza - ki - ta - ná - lak:

Mit mon - da - nál ba - bám, ha el - hagy - ná - lak?
 Mit mon - da - nál ró - zám, ha el - hagy - ná - lak?

— Mit mon - da - nék, ha így hoz - ta az i - dő:
 — Mit mon - da - nék, nem mon - da - nék sem - mit sem,

Soh sem vol - tál i - gaz szí - vű sze - re - tő.
 A le - gény - nek nem pa - ran - csol sen - ki sem.

59. Párostánc

Két leányka (de lehet legénnyel is járni) egymás mellett áll. Kezüket (jobb a jobbkezet, bal a balt) hátulról megfogják. A tánc egy motívumból áll, amelyet kedvökre járnak és közben sűrűbben vagy ritkábban kifelé fordulnak anélkül, hogy egymás kezét elengednék, majd ugyanúgy visszafordulnak.

A tánc motívuma: a jobb lábfőt jobbról balra forgatjuk úgy, hogy a sarok éri a földet, és a jobb lábfővel olyan mozdulatot végzünk, mintha rá akarnánk lépni a bal lábfőre. Ugyanakkor a bal lábfőt elkapjuk, illetve balra forgatjuk, de folyamatosan máris visszük jobbra és most a bal lábfővel akarunk rálépni a jobbra (♩). Így folytatjuk folyamatosan egymás után. A mozdulatot ruganyosan és élénken kell végezni, ehhez a térdet igen picit és állandóan hajlítva kell tartani.

A táncosok nyitott párban apró futó lépésekkel forognak.

A tánc mozdulata a kenderdörzsölésre emlékeztet.

Ezt a csár-dás kis ka-la-pot é-des a-nyám vet-te,
 Mel-lé az i-bo-lyát, a sze-re-tóm any-ja tet-te.
 Sír az é-des a-nyám, a sze-re-tóm any-ja gyá-szol,
 El-len-sé-ges gép-pus-ka-tűz vá-laszt el egy-más-tól.

FONÓBELI TÁNCOK

60. Malomkerék

(Nádasdaróc)

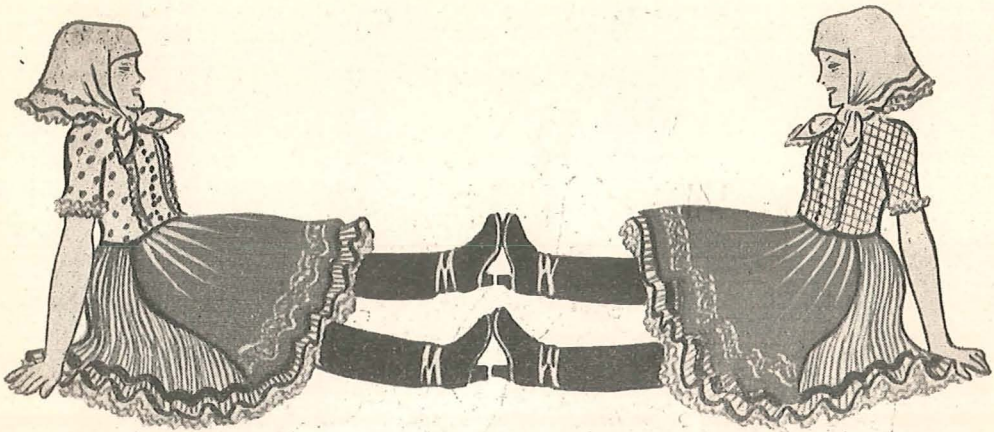
Leányok fonóbeli táncos társasjátéka. Nyolcan vesznek részt benne. Négyen kézfogással összefogódnak, sarokra nehezedve a kör közepén összeteszik lábukat és hátradőlnek feszesen, miközben a négy álló tartja a hátradőlt négy leányt sebesen körbeforgatva őket.

A tánc lépése : Ballábbal balra lépnek ♩, jobbal mellé zárnak ♩. A ferdén ledőlt négy lány ugyanígy táncol, csak sarkon vagy talpon, apróbb lépésekkel.

A tánc annál sikerültebb, minél sebesebb a forgás.

1. Hess le ka-kas a ka-pu-ról, I-gyál vi-zet a la-pu-ról,
2. Ne higyj ak-kor a le-génynek, Mi-kor azt mond-ja: sze-ret-lek.

Ke-se-rű a la-pu vi-ze, Bá-na-tos a ba-bám szí-ve.
Mert a le-gény le-ány-csa-ló, Nem mind sze-re-tő-nek va-ló!

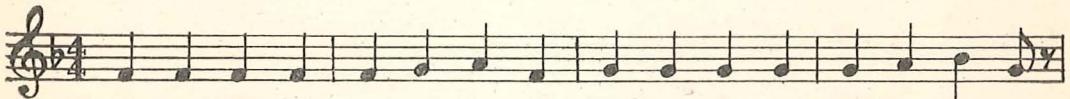
61. Fonóverbung (Püspökhatvan)

Régi, fonóban járt, játékos tánc. Kb. harminc évvel ezelőtt még élő szokás volt.

A lányok egymással szemben két sorban a földre ülnek, olyan távolságra egymástól, hogy a csizmájuk talpát egy-egy szembenülő lány összeérinthesse. A csipő mögött a földön tenyerükre támaszkodnak. Énekelni kezdenek, és a párok az összetámasztott csizmatalpakat változtatva emelgetik úgy, hogy a leengedett lábak sarkát a földhöz koppantják. A táncosoknak ügyelni kell, hogy teljesen egyszerre, egy ritmusban emelgessék a lábukat, mert különben nem tudják egymás talpát támasztani.

A tánc mozdulata a kendertörésre emlékeztet.

Változat: Négy lány (2–2) egymással szemben lefeküdt a földre, úgy, hogy a csizmájuk talpa összeért. Énekeltek és egyszerre emelgették az összerakott lábukat, közben tapsoltak. Becsavarodtak a szoknyájukba (a fejükre borították) vagy levették a felső szoknyát, hogy kimeljék ruhájukat és úgy fekédték le-a földre. Kb. 20. évvel ezelőtt a fonóban járták.

Már mi-ná-lunk mu-zsi-kál-nak, Lá-nyo-kat is ver-bu-vál-nak,

Kis lány, kis lány e-lő-re, Áll-junk be a se-reg-be!

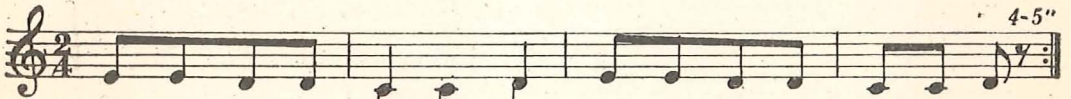

62. Gyere Kata táncba !

(Galgamácsa)

Ez a játékos tánc is a régi fonók maradványa. A lányok két sorban vagy csoportban állanak fel: Az egyik rész leguggol, a másik pedig kézenfogja (jobb a bal-, bal a jobbkezet) és táncba viszi a guggolókat. A guggolók páros lábon, előreszökkenő lépéseket végeznek ♩, míg az előttük állók a kezüket fogva hátra-lépésekkel ♩ haladnak a körben az óramutató járásával egyező vagy ellenkező irányban.

A tánc igen szépmozgású és játékos, jóhangulatú. Énekszóval kísérik.

- 1.— Gye - re Ka - ta tánc - ba! — Nem me - gyek, mert nem tu - dok!
 2.— U - gye Ka - ti, hogy tu - dol, Még - is min - dig ha - zu - dol!

63. Szarkatánc I.

(Galgamácsa)

Régi fonóbeli tánc, amelyben játékosan utánozzák a szarka ugrásait. A lányok egymással szemben, páronként leguggolnak és egymás előre-nyújtott kezét fogják: jobb a balkezet, bal a jobbkezet. Tánc közben elengedik kezüket és csipőretett kézzel járják tovább a táncot. Guggoló helyzetben, páros lábon kettőt jobbra ugranak ♩ ♩, kettőt pedig balra ♩ ♩.

(A szembenlévő leány balra kezd.) Ezt a motívumot megismétlik és közben csípőre teszik a kezüket ♪♪♪♪. A dalam végén a táncosok saját tengelyük körül négy szökkenéssel jobbra vagy balra megfordulnak ♪♪♪♪.

Tánc közben a táncosok nemcsak kettőt, hanem egyet is ugorhatnak jobbra, majd balra, felváltva, ahogy kedvük tartja ♪.

Hej, pi - pir - ke, pi - pir - ke, Ez a szar - ka tán - ca, 8"

Cse - pü, le - pü, ken - der - fű Ez a for - du - lá - sa!

64. Szarkatánc

(Kemenesmagasi)

Érdekes változata a szarkatáncoknak. A lányok mindnyájan leguggolnak és a test előtt állandóan tapsolnak (♪). Ebben a helyzetben páros lábon szökkenve forognak és közben énekelnek is.

A játék vetélkedő és versenyző, addig folytatják, míg egy leányka marad a táncolók közül. Aki jobbra vagy balra kidől, kiesik a versenyből. Az a győztes, aki guggoló helyzetben legtovább tud szökkenve forogni, nem szédül el. Az ügyesebbek, ha lehuppannak, fenekükön még egy-kettőt pördülnek.

Hej, pi - pir - ke, pi - pir - ke, Ez a szar - ka tán - ca!

Cse - pü, le - pü, ken - der - fű, Ez a for - du - lá - sa! 18"

65. Szarkatánc II.

(Galgamácsa)

A régi fonóbeli tánc újabb változata, amelyet még ma is eljárnak a lányok a szabadban, játék közben.

Párosan, egymással szembefordulva, előrenyújtott karral kezefogunk, jobb a bal-, bal a jobbkezet.

A sarkot erősen összezárjuk, a lábfejet kissé nyitjuk és a térdet hajlítjuk. Ebben a félguggoló helyzetben szökkenünk \downarrow és közben először $\frac{1}{8}$ -ot, majd a továbbiakban $\frac{1}{4}$ -et fordulunk jobbra és balra. A kézfogás marad, és a sarkot nem szabad szétnyitni. A felsőtest tartása kissé előredől, mert ez adja meg a táncnak a szarkamozgást, a madárszökkenést utánozó jellegét. Így járjuk a dallam utolsó két üteméig. Ekkor a kézfogást elengedjük és négy helybenlépéssel (jobb, bal, jobb, bal) jobbra egészet megfordulunk és közben négyszer tapsolunk.

1. Vé - kony vá - szon le - pe - dő, Tar - ka ku - tya ne tü - dő.
 2. Ez a le - gény azt mond - ja: Le - ányt il - let a ró - zsa.
 3. Le - ányt il - let a ró - zsa, Le - gényt pe - dig a csók - ja.

Ez a tánc, ez a tánc, Ez a szar - ka tán - ca.
 Ez a tánc, ez a tánc, Ez a szar - ka tán - ca.
 Ez a tánc, ez a tánc, Ez a szar - ka tán - ca.

66. Szarkatáne vagy Madártáne

(Galgahévíz)

Szintén régi fonóbeli játékos tánc. A lányok egymás mögött le-guggolnak. Olykor egyik a másikkal szemben guggol. A szoknyájukat mindkét kezükkel maguk alá fogják. Az óramutató járásával ellen-kező irányban páros lábon hátrafelé vagy féljobbrahátra szökkenve halad-nak. (Ha szemben guggol a pár, akkor az egyik előre szökken.) A táncot énekszóval kísérik :

„Gondotok legyen ezután kerek keringőre,
Iskátulya szép zobonyra, bádóg csörgőcskére.
Kell rózsás, bokros fejkető, harisnya, cipellő,
A Juliskát, a Mariskát ne érje a szellő,
Meg kell ezeket venni a hatvani vásárba’,
Por lesz akkor, nem lesz nagy hó, nem lépünk a sárba.

A táncot könnyedén és ruganyosan kell járni. Igen mulatságos és szép látvány, amikor a leánykák guggoló helyzetben haladnak tovább. A táncosok ügyessége abban van, hogy guggoló helyzetben ki tud tovább táncolni.

Gon - do - tok le - gyen az - tán Ke - rek ke - rin - gő - re,
Is - ká - tu - la, réz - tröm - bi - ta, bá - dog csör - gőcs - ké - re,

67. Guzsalytánc (Galgamácsa)

Ezt a körtáncot szintén a fonóban járták.

A lányok hatan-nyolcan háttal állnak a kör középpontjának. Minden leány balkezeiben guzsaly van, és az előrenyújtott balkezét, illetve a benne tartott guzsalyat az előtte álló leánya hátranyújtott jobbkezeivel megfogja. Előrejáró lépésekkel kezdik a táncot, folytatják azzal, hogy befordulnak a körbe és a guzsalytalpakat a földhöz ütik, majd ki-ki saját tengelye körül egyszer vagy kétszer megfordul.

A tánc lépései:

Járolépés: bal- ♩, majd jobblábbal előrelépünk ♩ és ezt ismétlünk körben 14-szer. Egy balralépéssel és zárással a körbe befordulunk ♩♩ és ezután a guzsalytalpát (négyszer vagy nyolcszor) a földhöz verjük ♩, majd saját tengelyünk körül megfordulunk; helyben lépésekkel ♩ jobbra két vagy egy fordulatot végzünk.

A táncot énekszóval kísérik.

El- me- gyek a fo- nó- ba min- den es- te,
Meg- fo- nom a ken- de- rem száz- húsz rőf- re,

167
Száz-húsz rőf a ken-de-rem El- ha- gyott a ked- ve- sem, De nem bá- nom!

LAKODALMAS TÁNCOK

68. Ugrós vagy Mars (Öregcsertő)

Lányok lakodalmas tánca. Ujabban párnatáncnak is szokták nevezni, amelyet akkor járnak, amikor a menyasszony ágát viszik a vőlegényes házhoz. Ez a tánc annál szebb, minél többen járják. A lányok sorokban állanak fel, kezüket magasba nyújtják és így tartják a díszesen kihímezett párnákat. Igen szép látvány, amikor a lányok a magasba tartott, szépen hímzett párnákkal táncolnak.

A tánc egy motívumból áll: jobbtalpon szökkenve jobbra lépünk (haladásnál féljobb-előre lépünk) és ugyancsak féltalpon három picit szökkenünk ♪ ♪ ♪ ♪. Ezt a motívumot a másik lábbal megismételjük.

A mozgás jellege: A talpraszökkenő lépésnél pillanatra hajlik a térd, mert a szökkenéseket olyan kicsi mozgásokkal kell végezni, hogy az rezgésszerűvé válják. A kilépés és az ugrások közben a szabadon lévő lábat bokamagasságig felhúzza kell tartani. A motívummal nemcsak előre haladnak, hanem ki-ki kedvére meg is fordul menet közben. A mozgás igen szép, a rezgés állandó lüktetést ad a táncnak. Különösen csoportosan, magasbatartott hímzett párnákkal tűnik szembe a tánc szépsége.

Szép { szak - má - ri
cser - tő - i } lá - nyok, én már el - me - gyek,
Már én töb - bet nem be - szé - lek ve - le - tek.
Nyil - jon ki a ba - zsa - ró - zsa a ke - ze - tek - be:
Há - rom é - vig nem sza - ki - tok be - lö - le.

63/a. Ugrós vagy Mars

A lakodalmas Mars-táncnak az a változata, amikor párna nélkül táncolják. A lányok körben állanak, karjukat oldalt magasba emelik és megfogják egymás kezét. A tánc motívuma ugyanaz, mint az előző Marsé, azzal a különbséggel, hogy jobbra nagyobbat, balra kisebbet lépnek úgy, hogy ezáltal a kör mentén haladnak. Tánc közben karjukat leengedik és ugyanígy táncolnak tovább. (A kar leengedésénél a karok mélyen vannak, a kézfogás marad, a lányok pedig sűrűn állanak egymás mellett.) A karokat elengedik, kezeket csípőre helyezik, vagy újra magasba

tartják és a teljes kart vállból vagy csak az alkart könyökből lengetik, és ugyancsak a „párnatánc” motívumaival ki-ki saját tengelye körül forog, közben körben vagy tetszésszerűen térben halad.

Mars-tánc változatok:

Kalocsa környékén minden községben ismeretes a lakodalmas mars-tánc. A következő lépésváltozatok a leggyakoribbak:

1. Jobblábat a bal elébe (V. pozícióba) két kis szökkenéssel féltalpra helyezük ♪♪, majd jobb talpra ugrunk ♪, ugyanakkor a ballábat hátulról előre húzzuk és a jobb elébe helyezük és folytatjuk, mint előbb.

2. Páros lábon (féltalpon) két apró szökkenést végzünk (vagy: jobb majd ballábon kissé feszített térdel helyben szökkenve lépünk) ♪ ♪, majd a jobb talpra szökkenünk és a balt hajlított térdrel, kb. bokamagasságig kissé előre emeljük ♪, ugyanígy ismétljük a másik lábra is. Szintén V. pozícióban két kis szökkenést végzünk, és mielőtt előre hoznánk a hátul lévő lábat, oldalt kivágjuk ♪ ♪ ♪. A lépés ritmusa ♪ ♪ ♪. Mindig haladunk vele a lakodalmas menetben előre, megfordulunk és hátra is járjuk. A fiatalok igen gyors tempóban és sokáig járják anélkül, hogy kifáradnának. Igen temperamentumosak.

3. Ballábon (féltalpon) kétszer szökkenünk, ugyanakkor a jobbat a bal előtt balra, majd jobbra lendítjük ♪♪, jobb talpra szökkenünk és ugyanakkor a ballábat balra lendítjük ♪. Ellenkező lábbal folytatjuk. A láblendítések hajlított térdrel történnek.

Az öregek is ismerik: ők ruganyozó sasszé-(váltó)-lépéssel járják. Táncuk egyenletesen ruganyozó és nyugodt menet-tánc. Az öregek oldalt vállig vagy oldalt magasra emelt kezüket fogják. A fiatalok is ugyanígy vagy szabadon, fogás nélkül táncolják.

A mars-tánc módját ismerik Gyulán is; az idősebbek is járják lakodalom alkalmából. Minden váltó-lépés elébe- és mögé-lépéssel történik. Előre és hátra lépésekkel haladnak a menetben, fordulnak is vele.

Üveges

(Buzsák)

Lakodalomban gazdaasszonyok táncolják. A lányok is szívesen járják ma az üveges táncot, amelyben ügyességüket juttatják kifejezésre. Körben állanak, fejükre borral vagy vízzel telt üveget helyeznek. Kezüket csípőre teszik vagy hátul derékon fogódnak össze.

Egy dallamra apró lépésekkel (jobblábbal, kis térdhajlítással jobbra lépünk ♪, bal féltalpon mögéje lépünk ♪), haladunk körben, majd jobbra megfordulunk; a másik dallamra ugyanígy visszahaladunk és szintén megfordulunk, majd párosával szembefordulunk és kéz- vagy vállfogással egymás körül megfordulunk. A motívum végig ugyanaz az aprózó lépés, minden kis rész egy-egy dallamra történik.

A tánc jellege szintén folyamatos és folytonosan tovahaladó, mert így könnyebb egyensúlyt tartani.

Változata: A párok két sorban szemben állanak és a szemben lévő párok keztfognak. A táncot a következőképpen járjuk:

Jobblábunkat bokamagasságig felhúzzuk és ugyanakkor a ballábon picit szökkenünk, szinte csak ruganyozunk ♩; visszalépünk a jobbtalpunkra ♩. Ezt ismétljük egy dallamra. Ezután kéz- vagy váll-derékfózással összefogózva lippenősen (jobblábbal, hajlított térddel előrelépünk ♩, ballábbal féltalpon mögé lépünk ♩) jobbra megfordulunk többször egymás után. Ezt is egy dallamon keresztül táncoljuk.

Üs- sed ko- vács azt a va- sat, mi- kor tü- zes!
 Mit ér az a pin- tes ü- veg, mi- kor ü- res?! 12"

Te- le kell azt hoz- ni, Úgy le- het mu- lat- ni, E- gész éj- jel.

70. Üvegsárdás

(Karád)

Négy-négy leány (de lehet több is) két párhuzamos sorban, egymással szemben csípőre tett kézzel áll fel. Fejükön vízzel vagy borral telt üveg van, az üvegben pedig egy szál szegfű, hogy „nyomja a fejet, a virág pedig díszíti”.

A táncot a zenéhez igazodással kezdik. (Helyben állva térdüket hajlítgatják ♩.)

Ezután a szemben lévő párok helyet cserélnek, apró lépésekkel (jobbállbal, térdhajlítással előrelépnek ♩, balállbal féltalpon mögé zárnak ♩). A helycsere megtörténtével ugyanilyen lépésekkel jobbra megfordulnak saját tengelyük körül, majd utána visszaindulnak, s amikor középen találkoznak a szembenlévő lánnyal, keztfognak (jobb a bal-, bal a jobbkezet) és megfordulnak egymás körül, rendszerint jobbra. Aki ügyesebb és bátrabb, az vállfogással fogószik össze és gyorsabban is forog. Tánc közben nem szabad a fejet keményen, erőltetetten, mereven tartani, sem pedig „billegni”, mert „kimegy az egyensúly”.

A táncot állandóan lüktető, folyamatos, tovahaladó mozgás jellemzi. A motívumokat dallamsoronként váltják.

Lakodalom alkalmával a szakácsasszonyok teljesen szabadon járják, rendszerint az asztalról veszik le a borral félig telt, tele vagy már üres üveget.

1. Nád a há - zam te - te - je, Rá - szál - lott a ci - ne - ge,
2. Nincs é - de - sebb, mint a méz, Ki mit sze - ret, ar - ra néz, 10°

Hess le ró - la ci - ne - ge, Le - sza - kad a te - te - je.
Lám én szó - két sze - re - tek, Ha rá - né - zek ne - ve - tek.

71. Gazdasszonyok tánc

(Szenyér)

Lakodalomban éjjel felé 5–10 főzőasszony különböző főzőeszközökkel a kezükben (mozsár, fakanál, habverő üst, tepsi stb.) betáncol, hogy a lakodalmas népet szórakoztassa. A táncot a lépéséről „ingótáncnak” is nevezik.

A tánc lépése : Jobblábbal előre lépnek ♩, a ballábbal a természetes járásnak megfelelő mozgást végzik és közben a jobbtérdet kissé hajlítják, ugyanakkor a derékkal kissé jobbra hajolnak.

Ballábbal kezdve a másik oldalra ugyanígy járnak.

Szabadon mozognak, kinek merre van kedve, arra megy. Tánc közben a kezükben tartott főzőeszközökkel ötletszerűen mókáznak (pl. a fakanállal megböknék valakit). Játékos tréfáikkal jó hangulatot és vidámságot teremtenek.

1. El- men- tem én a szől- lő- be, Ha- ja - ha!

2. El- men- tem én az u- gar- ba, Ha- ja - ha!

Rá- lép- tem a ve- nyi- gé - re, Ha - ja - ha!

Rá- lép- tem a tök- in - dá - ra, Ha - ja - ha!

Ve- nyi- gé - ről — ve - nyi - gé - re,

Tök- in - dá - ról — tök- in - dá - ra,

Fáj a szí- vem a szó- ké- re, Ha - ja - ha!

Fáj a szí- vem a bar- ná- ra, Ha - ja - ha!

16"

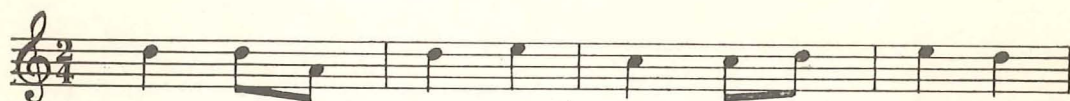
72. Gazdasszonyok tánca

(Öregcsertő)

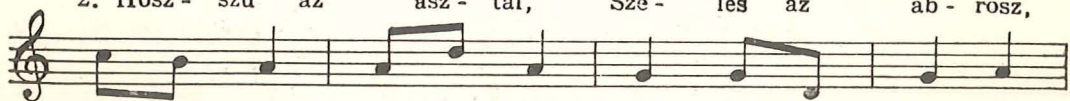
Szakácsasszonyok táncának is nevezik. Lakodalomban éjjel után járnak, főzőkanalakkal, tepsivel, fedőkkel, lábasokkal és szitákkal a kezükben. Az asszonyok a tánchoz tetszés szerint, azaz rendezetlen térformában állanak fel, ahol kinek-kinek hely jut.

Kétlépéses csárdáslépéssel kezdjük: jobblábbal jobbra lépünk ♪, ballal mellé zárunk ♪, jobblábbal megegyszer jobbra lépünk ♪, a balt mellé húzzuk ♪.

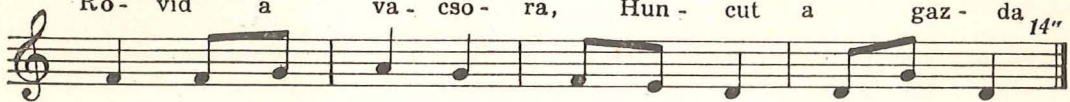
Ugyanezt a másik lábbal kezdve balra is megismételjük. Így járjuk kedvünkre egy vagy több dallamon keresztül. A jobbra-lépések nagyobbak, mint a balra-lépések és libegősek. Ezután ki-ki saját tengelye körül lépésben jobbra megfordul, majd balra. Aszerint, hogy kinek-kinek melyik keze szabad, egymás mellett vagy egymással szemben állva, váll- vagy derékfoggással összefogódzva a párok simán vagy lippenősen megfordulnak. (Jobblábbal, hajlított térdrel előre lépünk ♪, ballal féltalpon mögé lépünk ♪). Tánc közben fakanállal ütik a fedőt, tepsit vagy összeverik a fedőket. (Legtöbbször tréfás dalokra járnak.)

1. Ko - csi - ra lá - dám, Mel - lé - je pár - nám,
2. Hosz - szú az asz - tal, Szé - les az ab - rosz,

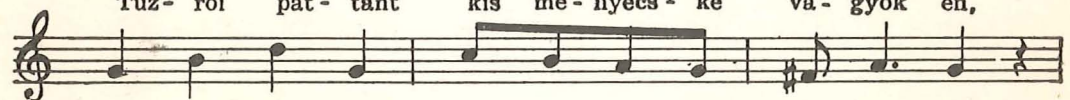
Ma - gam is fel - ü - lök Hej, é - des a - nyám,
Rö - vid a va - cso - ra, Hun - cut a gaz - da 14''

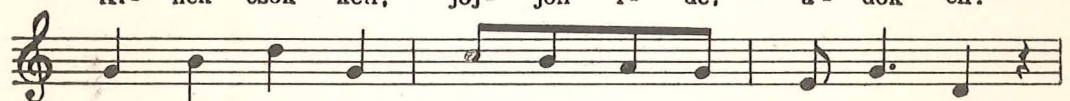
Sze - rel - mes daj - kám, De ha - mar el - me - gyek.
Nem néz a nap - ra, Csak a szép asz - szony - ra.

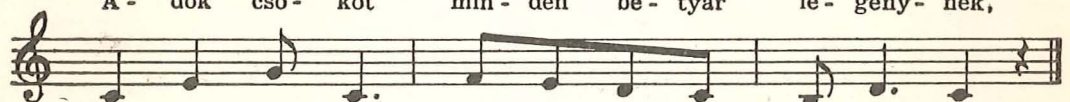
Tűz - ről pat - tant kis me - nyecs - ke va - gyok én,

Ki - nek csók kell, jöj - jön i - de, a - dok én.

A - dok csó - kot min - den be - tyár le - gény - nek,

Úgy is tu - dom, jól e - sik a sze - gény - nek! 8''

73. Menyasszonyfektető tánc

(Galgahévíz)

Gyertyástáncnak is szokták nevezni. Lakodalomban kb. 30–40 évvel ezelőtt igen divatos volt.

A menyasszonyt közrefogják azok a menyecskek, akik leánykorukban barátnői voltak. Balkezükből vállmagasságban gyertyát tartanak, jobbkezüikkel egymás derekát fogják.

A tánc motívumai:

1. *Kéllépés*: Jobblábbal jobbra lépünk ♩, ballal mellé zárunk ♩, jobbal mégegyszer jobbra lépünk ♩, a ballát a jobb mellé húzzuk ♩. Ezt a motívumot a másik irányban is megismételjük ♩ ♩ ♩ ♩.

2. *Sergőlépés*: Jobblábbal a bal előtt balra lépünk ♩, ballábbal balra lépünk ♩. Ezzel a motívummal sergetjük, söndörgetjük a kört, általában egy dallamra.

A menyasszony ezalatt a kör közepén áll és „mozgálja”, riszálja, illegeti magát. Kisebb lépésekkel és egy helyben ugyanazokkal a motívumokkal táncol, mint a körben állók, közben figyeli a hívogató-vőfély intését, hogy mikor futhat ki a vőlegényhez, aki már türelmetlenül várja. A vőfély intésére a menyasszony „szökik”, azaz futásnak ered. A körben állók szintén utánaerednek s a gyertyákkal megdobálják, mert azt tartják, hogy annyi családja lesz, ahány gyertya „rászáll”, azaz eltalálja.

A tánc sima, egyszerű lépésekből áll.

A menyasszonynak ügyesnek kell lennie, hogy ki tudjon szökni a körből úgy, hogy a többiek ne vegyék észre.

A táncnál ügyelni kell, hogy a kis gyertyácskák (10–12 cm) tánc közben ne aludjanak el. A dobásnál majdnem mindegyik kialszik, és így nem gyullad meg a menyasszony ruhája.

74. Menyasszonytánc

Lakodalomban éjjélkor járják. A vőfély a következő rigmust mondja : Ime itt áll előttünk az ékes menyasszony, hogy először menyecske fejjel mulasson, minden vendégnek egy nótát juttasson, az ajándékból új cipőt varrasson. Táncoljon vele mindenki egy kurtát, de el ne tiporják ám a cipője orrát. Gondoljanak arra, hogy drágáért varrták, tömjék meg majd bankóval a markát. Az asztal közepén lesz két üres tányér ; én kezdem a táncot, a többi meg ráér. Addig menjenek el tízesért, huszasért, te meg cigány húzd rá az új házaspárért. (Pákozod)

(A két tányért egymásra borították, hogy a lesők ne lássák, ki mennyi pénzt dobott bele.)

Egy-egy nagyon gyors és rövid fordulatot jár a menyasszonnyal mindig az, aki pénzt tesz a tálba.

Változatok : Galgahévizen a tálát zsebkendővel takarják le. A vőfély piros almát tesz bele és így nyitja meg a menyasszonytáncot.

Vadnán a menyasszony keresztapja van a tál mellett és ő mondja : „Ki váltja fel a menyasszonyt ?” „Józsie a menyasszony 50 fillérért !” Egy rövid forduló után mindjárt elveszi a menyasszonyt. A násznép csomóban áll és lesi a táncot. Amíg a menyasszony pihen, addig a nyoszolyólány váltja fel a táncban.

Királytelekpusztán pl. a menyasszonytánc után a pénzt a menyasszony kötőjébe öntik a tálból. A vőlegénnyel elszaladnak, a többiek utánuk futnak és kiáltják : „Fia legyen az új asszonynak, és kalappal ütik.

Mádon maskarások váltják fel a menyasszonyt, ha már nagyon elfáradt a táncban.

Nagyivánon nemcsak pénzt adtak a menyasszonynak, hanem birkát, üszőt, malacot, (volt eset, hogy bölcsőt kapott a menyasszony — s hozzá sosem volt rá szüksége), bögrét, tányért, fazekat és egyéb használati tárgyakat. Igen rövid fordulót jártak a menyasszonnyal és a táncrakérésnél mindig bekiáltotta a legény : „Enyém a menyasszony egy malacért !” Olyan rövid volt a forduló, hogy a legény „meg sem érkezett fogni a menyasszonyt egy malacért.” Ha a vőlegény megúnta a menyasszony eladását, ráigért és úgy váltotta ki. Volt olyan menyasszony, aki igen sok mindent kapott a menyasszony-táncban, de megérdemelte, mert „megrángatták érte !”

A fordulatok módja a helyi páros tánc, illetve a csárdás forgása.

A forgás motívuma : Általában jobbralépésekkel (rida) vagy előre-lépésekkel forognak, váll-derék fogással fogódnak össze.

74 a. Párnatánc vagy Kontyolótánc

(Gyula)

A párok egymás mögött állanak. A lányok jobbkeze felől van egy szék, rajta párna; mellette áll a vőfély és egy legény. A párok a szék előtt oda-vissza táncolnak, egyszer csak a vőfély és a legény megragadják a menyasszonyt, székre ültetik, hogy felkontyolják

A tánc motívumai : 1. Kétlépéses (jobbra, majd balra kettős csárdás-lépés). 2. Bokaverős : négy vagy nyolc bokaverő (balbokát a jobbhoz ütik, ugyanakkor a jobblábat kissé oldalra kivágják és fordítva). 3. Három futólépés dobogással és szünet : jobb-, bal-, jobblábbal előrefutunk ♩♩♩ , majd három dobogó lépés következik, bal-, jobb-, ballábbal ♩♩♩ .

Ezekből a lépésekből szabadon táncolnak. A táncosok — lány-legény — egymás mellett állanak, külső karjuk mélyen csüng, belső karral váll-derékfogás van.

Mi - kor a meny - asz - szonyt fek - tet - ni vi - szik,
 Ak - kor a vő - le - gényt lán - c - ra kö - tö - zik.
 Hej pár - tám, sej pár - tám, gyön - gyös ko - szo - rúm, 12"
 Majd a szög - re vet - lek é - des haj - fo - nóm!

75. Párnatánc vagy Vánkostánc

Lakodalomban, éjfél után járják. A lakodalmas nép körben ül az asztal körül. Az egyik asszony egyszercsak előjön egy hófehér vánkossal és azt a két csücskénél fogva tartja. A vánkossal táncba csalogat egy kiszemeltet. A vánkost táncoltatja, hogy közben-közben a földre helyezi. A csalogatott igyekszik rálépni a párna csücskére. Ha sikerül, párosával összefogódnak, megfordulnak, és most a másikhoz kerül a vánkos, s újra kezdik a játékot. A lakodalomban ez olyan mulattató, hogy néha egy óráig is folytatják. (Ezt a vánkostáncot még 30–40 évvel ezelőtt járták.)

A tánc lépései :

Csárdáslépés : Ballábal balra lépünk ♪, jobbal mellé zárunk ♪, jobblábal jobbralépünk ♪, ballal mellé zárunk ♪.

Van kétlépéses változata is : ballábal kettőt lépünk zárással és megismételjük jobbra is.

Féljobb-előre és félbal-hátra és előre is haladhatunk egy- és kétlépéssel.

Párnahívogató : Jobblábal előrelépünk ♪, egy kis szünetet tartunk, ballábal hátralépünk ♪, jobbal mellé zárunk ♪. Amikor előrelépünk, a párnát előre, magasba lendítjük ; amikor hátralépünk, a vánkost mélyen leengedjük. Ezt a motívumot háromszor ismétljük a dallam elején.

Forgó: Egymás körül féltalpon előrejaro lépésekkel (♩) (összefogódzva váll-derékfogással) jobbra megfordulunk.

A tánc menete :

1—4. ütemre a csárdáslépést járjuk jobbra és balra.

1—2. ütemre táncbaintés párnával.

3—4. ütemre balra és jobbra egy lépéses.

1—8. ütemre ezt az utolsó két motívumot még kétszer megismételjük.

1—4. ütemre az egy lépéses járjuk. Félbal előre, féljobb hátra, balra és jobbra. Ekkor a kiszemelt is táncba indul, egy lépéses, féljobb előre, félbal előre, majd ráhág a párna csücskére. Ugyanekkor a csalogató halad félbal előre, féljobb előre egy lépéses és egy nagy lépést lép féljobb előre úgy, hogy térde is hajlítva van. A vánkost a földre engedi. A földreengedés pillanatában sikerül a csalogatottnak rálépnie, aki átveszi a vánkost, és párosan megfordulnak. Akinek szabad a keze, az fogja meg a másikat vállfogással. A forgás jobbra történik a dallam végéig.

Ez a tánc szabadformájú, játékos, csalogató tánc. Nincs megkötve, hogy mikor és milyen mozdulattal kell csalogatni, mindez a táncos egyéniségére és játékkészségére van bízva. Kötött benne a táncbahívás (a párnát háromszor kell magasba lendíteni) és az, hogy a csalogatás akkor ér véget, amikor a csalogatott fél a párna csücskére hágott. A tánc motívuma az egy- vagy kétlépéses csárdáslépés és annak változatai.

76. Tűztánc

A lakodalom utáni hajnalban történik a „menyasszony-porkolás vagy pörkölés”. Hajnaltűztáncnak is szokták nevezni. Szalmából tüzet raknak, körülötte körtáncot járnak és egymás után átugrálnak rajta; majd eltapossák a kialvófélben lévő tüzet.

A lányok a tűz körül körben állanak és kezetfognak. Énekszóra járják a következő körtáncot :

Lassú rész : Egylépéses : jobblábbal jobbra lépünk ♪, ballal mellé zárunk ♪. Ugyanezt balra is megismételjük ♪ ♪.

Gyors rész : Forgató lépés : jobblábbal a bal elébe lépünk ♪ ballal balra lépünk ♪.

Mindkét részt egy vagy több dallamra járják egymás után. A menyasszony mellett álló két leányka ugyanilyen lépéssel a tűzhöz táncoltatja a menyasszonyt, az átugrik a tűzön és a másik oldalon újra a körbe áll.

A többiek is tetszés szerint átugorhatják a tüzet hasonló módon, mint a menyasszony. Az ellenkező oldalon újból a körbe állanak.

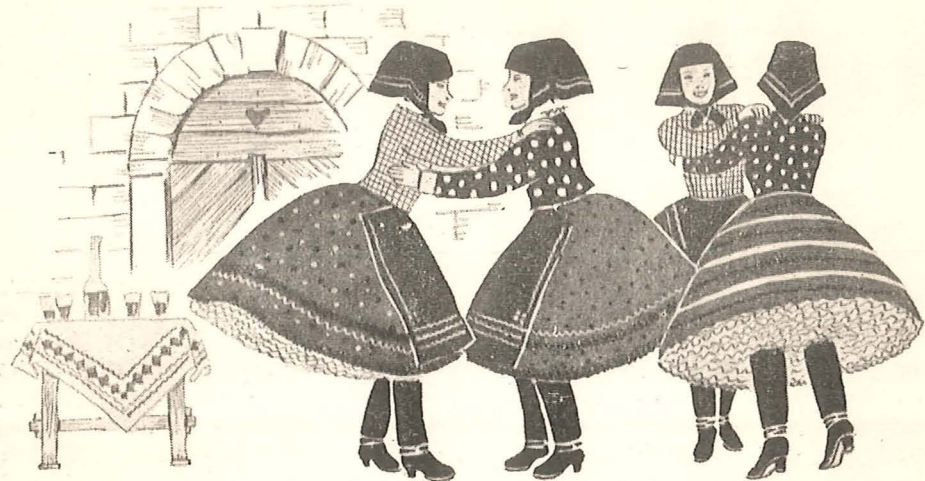
A Hajnaltűztáncnak egy változata él Nagyrédén, ahol kora hajnalban kimennek a falu szélére és szalmából raknak tüzet. Körülötte a lányok karikában, legényekkel pedig párosan vagy hármásban táncolnak (l. Nagyrédei körtáncot és Tupóst). Átugrálják a tüzet (párokban), majd rajta táncolva eltapossák.

Sajókazán is szokás a Hajnaltűztánc. Akik virrasztottak, hajnaltüzet raktak szalmából, góréból. Asszonyok, emberek is átugrálták.

Nagyivánon hajnalban kimentek a falu szélébe és ott fából tüzet gyújtottak és körülötte táncoltak. „Perzseljük meg a menyasszonyt” — mondták. Kint volt az egész lakodalmas nép, cigányok muzsikáltak.

Dun - na, dun - na, de szép tol - las dun - na,
U - gyan, ba - bám há - lunk - e a - lat - ta?
-Majd meg - ad - ja a nagy ég ba - bám, va - la - ha,
Pá - ro - sá - val a - lu - szunk a - lat - ta.

12''

77. Pincszerező

Általában férfiak mulatnak a boros pincékben, ez a pincszerezés. Lucanap az asszonyok napja, amikor ők mennek a pincékbe mulatni. Ilyenkor a helyi páros táncot járják.

A tánc lépése:

Jobblábbal hajlított térddel jobbra lépünk, folyamatosan nyújtjuk a térdet és megrezditjük, ugyanakkor a ballábat a jobb-bokához huzzuk. Ugyanezt ballábbal balra is végezzük.

Ezt a lépést ismételjük tetszés szerint fél vagy teljes dallamra, majd fokozzuk a tempót és megfordulunk úgy, hogy jobbra mindig nagyobbat lépünk, mint balra.

Igen lendületesen, puha térdhajlítással és rezgősen kell járni.

1. Ed- dig ven- dég jól mu- lat- tál, Ha tet- sze- nék bár in- dul- nál,
 2. El kell men- ni, ha e- sik is, Ha ne- he- zem- re e- sik is. 10"

Uc- cu gaz- da, ra- gadj rúd- ra, A ven- dé- get in- dítsd út- ra.
 Ne- he- zen e- sik a já- rás, Tő- led ró- zám az ei- vá- lás.

UTÓSZÓ

A közölt táncok eredeti gyűjtések, nagyjából helyszíni lejegyzések, kisebb részben filmre vett táncok. A rendszeres tánc kutatás folyik, és állandóan új és új táncok kerülnek elő. Különösen sok változattal lehetne még bővíteni lánytáncunk anyagát, hiszen egy községben is ugyanannak a táncnak több változata él. Ha egyes táncokra vonatkozóan azt közöltük, hogy ma már nem élnek, vagy régen még járták, ez azt jelenti, hogy azok az adatközlők lánykorában voltak divatosak, általában 10—20 évvel azelőtt.

A zene szintén eredeti gyűjtés. Közismert dallamoknál — tekintve hogy a könyv gyakorlati célt szolgál — könnyebb vagy szebb változatot közöltünk, néhol több dallamot is. Ha a táncosok helyi változatot ismernek, nyugodtan alkalmazhatják azt. A *-al jelölt táncokhoz eredetileg nincs zene. A dalok időtartamát másodpercekkel jelöltük és így percmutatóval azok eredeti tempója ellenőrizhető. A lánytáncokat leggyakrabban énekszóra járják. Az énekszöveg többnyire utal is a játékokra vagy a táncra, és ilyenkor szükséges, hogy megszólaltassuk. Az ének és tánc együttes színpadra alkalmazásával mértékkel kell bánni; általában zenekíséretet alkalmazunk, mert enélkül hamarosan kifulladásra kerülnek a táncosok. A zenekíséret a 2/4-es dallamoknál esztam, a 4/4-eseknél düvő, a befjzésnél esztam.

A rajzok a táncokból bemutatnak egy-egy mozdulatot, a táncokhoz való felállás és az összefogódzás módját, valamint a tánc térformáját. A viselet az eredetinek rajzos bemutatása, és felhasználás esetén ugyanígy kivitelezhető.

A GYŰJTŐK NEVE

G. S. = Gönyey Sándor (7)	Cs. T. A. = Csikós Tóth András (1)
I. M. = Ihász Magda (3)	M. J. = Manga János (13)
L. E. = Lugossy Emma (69)	R. B. = Rajeczky Benjámín (6)
S. A. = Simon Antal (1)	P. I. = Pászthy István (3)
B. F. = Béres Ferenc (5)	V. L. = Vass Lajos (1)
Cs. A. = Csikós Andor (2)	V. I. = Volly István (39)

A TÁNCOKRA VONATKOZÓ ADATOK.

(A táncközlők neve, életkora, a gyűjtés helye és ideje)

Csip-csip csóka: Bán Józsefné, 50 éves, *Pápa*, 1940.

Sétáló: Balog Erzsi, 14 éves, *Békéscsaba*, 1942.

Lánc-lánc, eszterlánc: Pilics Ilona, 7 éves, *Hasznos*, 1947. Máté Aranka, 7 éves, Jó Mariska, 5 éves, Zsuppár Teri, 7 éves, *Buzsák*, 1949.

Bújj-bújj zöldág: I. Elek Zsuzsa, 12 éves, *Szada*, 1947. II. Bodzós Julianna, 8 éves, *Mátraszöllös*, 1947. Horvát Ibolya, 7 éves, *Boronka*, 1949.

III. Kertész Erzsébet, 10 éves, Szigeti Ilona, 10 éves, *Gyula*, 1950. Károlyi Gyuláné — Matyi Mária, 42 éves, *Gagybátor*, 1949. Terge Erzsébet, 41 éves, *Sajókaza*, 1950.

IV. Kovács Mária, 7 éves, Bogdán Margit, 7 éves, *Nógrádsáp*, 1949.

V. Varcák Andrásné — Éll Teréz, 61 éves, *Királytelekpuszta*, 1950. Papp Anna, 37 éves, *Kisnémedi*, 1949.

VI. Csővári Mari, 14 éves, *Csővár*, 1949.

VII. Jenei Julianna, 12 éves, Jenei Magda, 11 éves, Tordai Piroska, 12 éves, Csók Julianna, 13 éves, Csató Teréz, 13 éves, Balog Irma, 10 éves, *Porcsalma*, 1951.

Húsvétijáték: Csató Ádám, 61 éves, *Szólád*, 1951.

Lóra csikós, lóra: Beller Jánosné, 52 éves, *Mezőkövesd*, 1938.

Pórumozás: Dániel Magda, 7 éves, *Sérfenyősziget*, 1948. Cifra Józsefné, 49 éves, *Püspökhatvan*, 1949.

Tejesköcsög: Pilics Ilona, 7 éves, *Hasznos*, 1947.

Hoppon maradt menyasszony: Kutor Irma, 11 éves. Bence Erzsébet, 7 éves, Horvát Ibolya, 6 éves, Somogyi József, 13 éves, Tót Tibor, 7 éves, *Boronka*, 1949.

Kis Margit, 9 éves, Balog Irma, 10 éves, Ciber Éva, 10 éves, Székelyhídi Éva 12 éves. *Porcsalma*, 1951.

Margitka ül egy körben: Orosz Mária, 9 éves, Mihala Jolán, 8 éves, *Érpatak*, 1951.

Nyuszi ül a fűben: Máté Aranka, 7 éves, *Buzsák*, 1949. Kovács Mária, 7 éves, Bogdán Margit, 7 éves, *Nógrádsáp*, 1949.

Ajtó, ablak nyitva: Bence Margit, 10 éves, Horka Boris, 9 éves, Szabó Margit, 7 éves, *Galgahévíz*, 1947.

Kendermorzsa: Vankó Imréné, Dudás Juli, 29 éves, *Galgamácsa*, 1948.

Hármastánc vagy Hurkoló: Özv. Despod Jánosné — Juhász Viktória, 52 éves, *Galgahévíz*, 1947. Terge Erzsébet, 41 éves, *Sajókaza*, 1950.

Hidasjáték I.: Hajdú Vendelné, 27 éves. *Galgahévíz*, 1947.

II.: Vankó Imréné — Dudás Juli, 29 éves. *Galgamácsa*, 1948.

Kácsajárás: Vankó Imréné — Dudás Juli, 29 éves. *Galgamácsa*, 1948.

Kis kacsá fürdik: Károlyi Gyuláné — Matyi Mária, 42 éves, *Gagybátor*, 1949.

- Lilázás* : Kis Katalin, 15 éves. *Kiskomárom*, 1928.
Sudarat rántani : Máté Aranka, 7 éves, *Buzsák*, 1949.
Kigyófarka : Nagy Károlyné — Kis (Honák) Rozália, kb. 30 éves.
Sármellék, 1951.
Durrantós : Raja Mária, 10 éves, *Aszód*, 1950.
Falujárás : Özv. Despod Jánosné — Juhász Viktória, 52 éves.
Galgahévíz, 1947.
Májusjárás vagy Zöldágjárás : Fülep Erzsi, 32 éves, Lőrinc Erzsébet, 25 éves, Hercig Eszter, 16 éves, *Cigánd*, 1934. Tót Lujzi (Császárs), 16 éves, Tót Etelka (Császárs), 18 éves, Tóth L. Julianna, 17 éves, Nagy Vilma, 20 éves, *Cigánd*, 1951.
Tustoló : Czene Veronka, 18 éves, *Gyón*, 1951.
Mavagyon : Varga Ferencné, 29 éves, *Hasznos*, 1947.
Tupós : Özv. Veres Jánosné — Havanec Erzsébet, 62 éves, *Gyöngyöshalász*, 1948.
Mimimama : Zsíros Ferencné, 54 éves, *Galgahévíz*, 1947.
Párostánc : Varga Benjáminné — Fintor Berta, 49 éves, *Kótaj*, 1951.
Kocsikalá : Horváth Jánosné — Varga Anna, 26 éves, *Karád*, 1948.
Körtánc : Kovács Katalin, 15 éves, Kovács Erzsébet, 15 éves, Búzás Katalin, 17 éves, Szilágyi Ilona, 17 éves, Bosnyák Ilona, 16 éves, *Sióagárd*, 1950.
Fércelő : Kovács Gergelyné — Kiss Mária, 46 éves, Kovács Borbála, Farkas Borbála, Kiss Erzsébet, Kiss Mária, Balog Erzsi, Matis Erzsi, Czukor Mária, Szabó Ilona, 18–20 évesek, *Öregcserető*, 1948.
 ifj. Rozner Istvánné, kb: 26 éves, *Géderlak*, 1951.
Pandur Istvánné, *Dragszél*, 1951.
Körtánc : Bene Benedek, 40 éves, *Nagyréde*, 1948.
Körtánc : Hirosik Mariska, 16 éves, Szlovák Boriska, 17 éves, Ludvig Erzsébet, 21 éves, Sztriskó Mártonné — Bagyi Judit, 21 éves, Szlovák Pál, 19 éves, *Aszód*, 1950.
Karéjtánc : Tót Lajtós Istvánné — Kuti Ágnes, 72 éves, *Tura*, 1949.
Táncoljunk körbe : Gyetván Jánosné — Kitka Mária, 49 éves, *Hévízgyörk*, 1949.
Körtánc : Bankó Mihályné, 53 éves, *Galgahévíz*, 1947.
Körbe : Köncöl Jánosné — Katona Mária, 21 éves, *Bag*, 1949.
Körtánc : Homok Jánosné — Sőregi Angyél, 47 éves, *Kartal*, 1949.
Körtánc I. : Cifra Józsefné, 49 éves, *Püspökhátvan*, 1949.
 II.: Lami Anna, 18 éves, Lami Istvánné — Győri Mária, 18 éves, Velinszki Mária, 21 éves, Cifra Mária, 18 éves, Mai Anna, 18 éves, *Püspökhátvan*, 1950.
Karikázó : Csuzi Kovács Erzsébet, 13 éves, *Váckisújfalu*, 1949.
Körtánc : Pap Sándorné — Dani Borbála, 89 éves, Pap Mária, 60 éves, Pap Anna, 37 éves, Hegedüs Andrásné — Fábíán Éva, 28 éves, *Kisnémedi*, 1949.
Karikázó : Szücs Erzsi, 18 éves, Hadházi Ferenc, 20 éves, Bakos János, 49 éves, Nagy Ferencné — Szücs Julianna, 46 éves, Rubi István, 22 éves, Kakuk Mária, 19 éves, *Gagybátor*, 1949.
Körtánc : Borsi Sándor, 26 éves, *Ura*, 1948.
Körtánc : 16-18 éves lányok, *Mikóháza*, 1948.
Dübögős körtánc : Özv. Balobás Jánosné — Kovács Rozália, 36 éves, *Cigánd*, 1951.

- Körtánc*: Göndör Erzsébet, 17 éves, Jóna Anna, 15 éves, Orosz Irma, 18 éves, *Monok*, 1951.
- Négyesforgó*: Dancs Erzsébet, 20 éves, Gelsei Irén, 19 éves, *Ujfehértó*, 1951.
- Négyesforgó*: Varga Benjáminné — Fintor Berta, 49 éves, *Kótaj*, 1951.
- Négyesforgó*: Egervári Anna, 18 éves, Boros Ilona, 18 éves, Porcelán János, 18 éves, Suhaj István, 21 éves, *Nagyszegegyháza*, 1951.
- Körtánc*: Burián Jánosné, kb. 26 éves, *Homoródalmás*, 1942.
- Malomkerék*: Szikra Kati, Varga Kisó, Kovács Kati, Balázs Léta Kati, 16—18 évesek. *Nádasdaróc*, 1940.
- Szarkatánc I—II.*: Vankó Imréné — Dudás Juli, 29 éves, *Galgamácsa*, 1934. és 1948.
- Szarkatánc*: Özv. Despod Jánosné — Juhász Viktória, 52 éves, *Galgahévíz*, 1947.
- Szarkatánc*: Benkó Ilona, 26 éves, *Kemenesmagasi*, 1951.
- Fonóverbung*: Cifra Józsefné, 49 éves, *Püspökhatvan*, 1949.
- Vidovszky Józsefné — Huguyc Katalin 59 éves, Brinicki Pálné — Fegyess Anna, 53 éves, *Felsőpetény* 1952.
- Guzsalytánc*: Vankó Imréné — Dudás Juli, 29 éves, Fekete Vince, 92 évestől tanulta, *Galgamácsa*, 1948.
- Gyere Kata táncba*: Vankó Imréné — Dudás Juli, 29 éves, *Galgamácsa*, 1948.
- Ugrós vagy Mars I—II.*: Kovács Gergelyné — Kis Mária, 46 éves, *Öregcsertő*, 1948.
- Szőnyi Gizella, 18 éves, *Homokmégy*, 1951.
- Kapitány Sándorné, 46 éves, *Szakmár*, 1951.
- Rideg Kálmánné — Kővágó Rozália, 53 éves, *Dudaszentbenedek*, 1951.
- Murvai István, 76 éves, *Gyula*, 1950.
- Üvegcsárdás*: Horvát Jánosné — Varga Anna, 26 éves, *Karád*, 1948.
- Üveges*: Horvát Ferencné — Máté Mária, 44 éves, Máté Istvánné — Kondor Anna, 44 éves, *Buzsák*, 1949.
- Gazdasszonyok tánca I.*: Kovács Gergelyné — Kis Mária, 46 éves, *Öregcsertő*, 1948.
- Gazdasszonyok tánca II.*: Poszmege Istvánné, 56 éves, *Szenyér*, 1951.
- Konyhatánc*: 16-18 éves lányok, *Mikóháza*, 1948.
- Menyasszonyfektetőtánc vagy Gyertyástánc*: Bankó Mihályné, 53 éves *Galgahévíz*, 1947.
- Kontyolótánc*: Murvai István, 76 éves, *Gyula*, 1950.
- Párnatánc*: Özv. Gregus Józsefné — Nagy Viktória, 72 éves, *Galgahévíz*, 1947.
- Tűztánc*: 18 éves lányok, *Kazár*, 1934.
- Bene Benedek, 40 éves, *Nagyréde*, 1948. Sáfrány Andris, 46 éves, Terge Erzsébet, 41 éves, *Sajókaza* 1950. Vennes Józsefné — Nagyfejeő Rozália, 64 éves. *Nagyjiván*, 1951.
- Pincskereső*: 30-40 éves asszonyok, *Domoszló*, 1934.

A TÁNCOK JEGYZÉKE MEGYÉNKINT :

<i>Abaúj m.</i>	Gagybátor	Karikázó Kis kacsa Bújj-bújj III.
<i>Bács-Kiskún m.</i>	Öregcsertő Géderlak Drágszél Homokmégy Szakmár	Fércelő Gazdasszonyok tánca Ugrós vagy Mars, I—II. ” ”
<i>Békés m.</i>	Békéscsaba Gyula	Sétáló Kontyolótánc Bújj-bújj III. Mars
<i>Baranya m.</i>	Püspökbogád	Körtánc
<i>Borsod m.</i>	Mezőkövesd Sajókaza	Lóra, csikós ! Bújj-bújj III. Hajnaltűztánc Hármastánc Menyasszonytánc
	Vadna	Menyasszonytánc
<i>Fehér m.</i>	Pákozd	Menyasszonytánc
<i>Győr m.</i>	Sérfenyősziget	Pórumozás
<i>Heves m.</i>	Domoszló Gyöngyöshalász Hasznos	Pincszerző Tupós Lánc-lánc Ma vagyon Tejeskőcsög Bújj-bújj II. Körtánc Tűztánc
	Mátraszöllős Nagyréde	
<i>Kolozs m.</i>	Nádasdaróc	Malomkerék
<i>Nógrád m.</i>	Csővár Felsőpettény Kazár	Bújj-bújj VII. Fonóverbung Hajnaltűztánc vagy Menyasz- szonyporkolós
	Nógrádsáp	Bújj-bújj IV. Nyuszi ül a fűben
<i>Pest m.</i>	Aszód	Kígyófarka Körtánc
	Bag	Körbe

<i>Pest m.</i>	Galgahévíz	Ajtó, ablak nyitva Falujárás Hármastánc Hidasjáték I. Hurkoló, vagy Hármastánc Karikázó Mimimama Menyasszonyfektető tánc Párnatánc Szarkatánc
	Galgamácsa	Gyere Kata táncba! Guzsalytánc Hidasjáték II. Kácsajárás Kendermorzsa Szarkatánc Túrót vettem
	Gyón	Tustoló
	Hévízgyörk	Táncoljunk körbe!
	Kartal	Körtánc
	Kisnémedi	Körtánc
	Püspökhatvan	Bújj-bújj VI. Fonóverbung Körtánc I—II. Pórumozás
	Szada	Bújj-bújj I.
	Tura	Karéjtánc
	Väckisújfalu	Karikázó
<i>Somogy m.</i>	Andocs	Körtánc
	Boronka	Bújj-bújj II. Hoppo maradt menyasszony
	Buzsák	Lánc-lánc, eszterlánc Suča'at rántani Üvegestánc
	Karád	Kocsikalá Üvegcsárdás
	Szólád	Húsvéti játék
	Szenyér	Gazdasszonyok tánca
<i>Szabolcs m.</i>	Érpatak	Margitka ül egy körben
	Királytelekpuszta	Bújj-bújj VI. Mennyasszonytánc
	Kótaj	Négyesforgó Párostánc
	Nagyszegegyháza	Négyesforgó
	Újfehértó	Négyesforgó
<i>Szalmár m.</i>	Ura	Körtánc
	Porcsalma	Bújj-bújj V. Hoppo maradt menyasszony
<i>Szolnok m.</i>	Nagyiván	Tüztánc Menyasszonytánc
<i>Tolna m.</i>	Sióagárd	Körtánc

<i>Udvarhely m.</i>	Homoródalmás	Körtánc
<i>Vas m.</i>	Kemenesmagasi	Szarkatánc
<i>Veszprém m.</i>	Pápa	Csip-csip csóka
<i>Zala m.</i>	Kiskomárom	Lilázás
	Sármellék	Durrantós
<i>Zemplén m.</i>	Cigánd	Dübögős körtánc
	Mikóháza	Májusjárás
		Konyhatánc
	Mád	Körtánc
	Monok	Menyasszonytánc
	Mezőzombor	Körtánc
	Tiszaluc	Körtánc

HELYNÉVMUTATÓ

- Andocs (Somogy m.) 52.
 Aszód (Pest m.) 41., 56.
 Bag (Pest m.) 62.
 Békéscsaba (Békés m.) 14.
 Boronka (Somogy m.) 18., 26.
 Buzsák (Somogy m.) 16., 41., 15.
 Cigánd (Zemplén m.) 46., 82.
 Csóvár (Nógrád m.) 22.
 Domszló (Heves m.) 106.
 Drágszél (Bács-Kiskun m.) 54., 94.
 Érpatak (Szabolcs m.) 28.
 Felsőpetény (Nógrád m.) 87.
 Galgahévíz (Pest m.) 30., 31., 34.,
 40., 42., 64., 91., 101., 102., 104.
 Galgamácsa (Pest m.) 32., 34., 36.,
 38., 88., 90., 92.
 Gagybátor (Abauj m.) 19., 37., 70.
 Géderlak (Bács-Kiskun m.) 54.
 Gyón (Pest m.) 48.
 Gyöngyöshalász (Heves m.) 83.
 Gyula (Békés m.) 19., 94., 103.
 Hasznos (Heves m.) 16., 24., 44.
 Hévízgyörk (Pest m.) 61.
 Homokmégy (Bács-Kiskun m.) 94.
 Homoródalmás (Udvarhely m.)
 81.
 Karád (Somogy m.) 52., 97.
 Kartal (Pest m.) 62.
 Kazár (Nógrád m.) 106.
 Kemenesmagosi (Vas m.) 89.
 Királytelekpuszta (Szabolcs m.)
 21., 102.
 Kiskomárom (Zala m.) 39.
 Kislénedi (Pest m.) 21., 63.
 Kótaj (Szabolcs m.) 80., 85.
 Mád (Zemplén m.) 102.
 Mátraszöllős (Heves m.) 18.
 Mezőkövesd (Borsod m.) 24.
 Mezőzombor (Zemplén m.) 76.
 Mikóháza (Zemplén m.) 74., 75.
 Monok (Zemplén m.) 76.
 Nádasdaróc (Kolozs m.) 86.
 Nagyiván (Szolnok m.) 102.
 Nagyréde (Heves m.) 59., 106.
 Nagyszegegyháza (Szabolcs m.) 78.
 Nógrádsáp (Nógrád m.) 20., 27.
 Öregcsertő (Bács-Kiskun m.) 54.,
 93., 94., 99.
 Pápa (Veszprém m.) 14.
 Pákozd (Fehér m.) 102.
 Porcsalma (Szatmár m.) 20., 26.
 Püspökbogád (Baranya m.) 58.
 Püspökhatvan (Pest m.) 16., 66.,
 68., 87.
 Sajókaza (Borsod m.) 19., 31., 106.
 Sármellék (Zala m.) 41.
 Sérfenyősziget (Győr m.) 16.
 Sióagárd (Tolna m.) 50.
 Szakmár (Bács-Kiskun m.) 93.
 Szada (Pest m.) 18.
 Szenyér (Somogy m.) 98.
 Szólád (Somogy m.) 23.
 Tiszaluc (Zemplén m.) 76.
 Tura (Pest m.) 60.
 Újfehértó (Szabolcs m.) 77.
 Ura (Szatmár m.) 73.
 Vadna (Borsod m.) 102.
 Váckisujfalu (Pest m.) 69.

A TANCOK JEGYZÉKE

I. Táncos gyermekjátékok

1. Csip-csip csóka (Pápa) V. I.	14
2. Sétáló (Békéscsaba) V. I.	14
3. Pórumozás (Sérfenyősziget, Püspökhatvan) V. I. L. E.	16
4. Lánc-lánc eszterlánc (Hasznos, Buzsák) L. E.	16
5. Bújj-bújj zöld ág I. (Szada) L. E.	18
6. Bújj-bújj zöld ág II. (Mátraszöllős, Boronka) L. E.	18
7. Bújj-bújj zöld ág III. (Gyula, Gagybátor, Sajókaza) L. E.	19
8. Bújj-bújj zöld ág IV. (Nógrádsáp) L. E.	20
9. Bújj-bújj zöld ág V. (Porcsalma) L. E.	20
10. Bújj-bújj zöld ág VI. (Királytelekpuszta-Dózsapuszta, Kisnémedi) L. E.	21
11. Bújj-bújj zöld ág VII. (Csóvár) L. E.	22
12. Húsvéti játék (Szólád) I. M.	23
13. Lóra csikós, lóra (Mezőkövesd) V. I.	24
14. Tejeskőcsög (Hasznos) L. E.	24
15. Hopponmaradt menyasszony (Boronka, Porcsalma) L. E.	26
16. Nyuszi ül a fűben (Nógrádsáp) L. E.	27
17. Margitka ül egy körben (Érpatak) L. E.	28
18. Ajtó, ablak nyitva (Galgahévíz) L. E.	30

II. Tavasz-i leánytáncok és mulatsági táncok

a) Táncos játékok

19. Hármastánc v. Hurkoló (Galgahévíz, Sajókaza) L. E.	31
20. Kendermorzsa (Galgamácsa) L. E.	32
21. Túrót vettem (Galgamácsa) L. E.	34
22. Hidasjáték I. (Galgahévíz) L. E.	34
23. Hidasjáték II. (Galgamácsa) L. E.	36
24. Kis kacsza fürdik (Gagybátor) L. E.	37
25. Kácsajárás (Galgamácsa) L. E.	38
26. Lilázás (Kiskomárom) G. S.	39
27. Falujárás (Galgahévíz) L. E.	40
28. Sudarat rántani (Buzsák, Kigyófarka, Aszód, Durran- tós, Sármellék) L. E.	41
29. Mimimama (Galgahévíz) L. E.	42
30. Mavagyon (Hasznos) G. S., L. E.	44
31. Májusjárás v. Zöldágjárás (Cigánd) G. S., L. E.	46
32. Tustoló (Gyón) G. S., L. E.	48

b) Körtáncok

33. Körtánc (Sióagárd) L. E.	50
34. Kocsikalá (Karád, Andocs) L. E.	52
35. Fércelő (Öregcsertő, Géderlak, Drágszél) L. E.	54
36. Körtánc (Aszód) L. E.	56
37. Körtánc (Püspökbogád) S. A.	58
38. Körtánc (Nagyréde) L. E.	59
39. Karéjtánc (Tura) L. E.	60
40. Táncoljunk körbe (Hévízgyörk) L. E.	61
41. Körtánc (Kartal) L. E.	62
42. Körbe (Bag) L. E.	62
43. Körtánc (Kisnémedi) L. E.	63
44. Körtánc (Galgahévíz) L. E.	64

45. Körtánc I. (Püspökhatvan) L. E.....	66
46. Körtánc II. (Püspökhatvan) L. E.....	68
47. Karikázó (Váckisújfalu) L. E.....	69
48. Karikázó (Gagybátor) L. E.....	70
49. Körtánc (Ura) L. E.....	73
50. Konyhatánc (Mikóháza) L. E.....	74
51. Körtánc (Mikóháza) L. E.....	75
52. Körtánc (Monok, Mezőzombor, Tiszaluc) L. E.....	76
53. Négyesforgó (Újfehértó) L. E.....	77
54. Négyesforgó (Nagyszegegyháza) L. E.....	78
55. Négyesforgó (Kótaj) L. E.....	80
56. Körtánc (Homoródalmás) L. E.....	81
57. Dübögős körtánc (Cigánd) L. E.....	82
c) <i>Párostáncok</i>	
58. Tupós (Gyöngyóshalász) L. E.....	83
59. Párostánc (Kótaj) L. E.....	85
III. Fonóbeli táncok	
60. Malomkerék (Nádasdaróc) G. S.,.....	86
61. Fonóverbung (Püspökhatvan, Felsőpetény) L. E.....	87
62. Gyere Kata táncba (Galgamácsa) L. E.....	88
63. Szarkatánc I. (Galgamácsa) G. S., L. E.....	88
64. Szarkatánc (Kemenesmagasi) L. E.....	89
65. Szarkatánc II. (Galgamácsa) L. E.....	90
66. Szarkatánc (Galgahévíz) L. E.....	91
67. Guzsalytánc (Galgamácsa) L. E.....	92
IV. Lakodalmas táncok	
68. Ugrós v. Mars (Öregcsertő, Szakmár) L. E.....	93
68. a. Ugrós v. Mars (Öregcsertő, Géderlak, Drágszél, Homokmégy, Gyula) L. E.....	94
69. Úveges (Buzsák) L. E.....	95
70. Úvegcsárdás (Karád) L. E.....	97
71. Gazdasszonyok tánca (Szenyér) I. M.....	98
72. Gazdasszonyok tánca (Öregcsertő) L. E.....	99
73. Menyasszonyfektetőtánc v. Gyertyástánc (Galgahévíz) L. E.....	101
74. Menyasszonytánc (Galgahévíz, Pákozd, Vadna, Király- telekpuszta, Mád, Nagyiván) L. E.....	102
74. a. Kontyolótánc (Gyula) L. E.....	103
75. Párnatánc (Galgahévíz) L. E.....	104
76. Tűztánc (Kazár, Nagyréde, Sajókaza) G. S., L. E.....	106
V. 77. Pinceszerező (Domoszló) G. S.....	108

DALSZÖVEGEK MUTATÓJA

Ajtó, ablak nyitva	(M. J.)	(18.)	30.
A malomnak nincsen köve	(V. I.)	(17.)	29.
Az utcai legények	(M. J.)	(19.)	31.
Babot főztem	(V. I.)	(2c)	15.
Bújj-bújj zöld ág	(L. E.)	(5.—11.)	21.
Búza, búza, de szép tábla búza	(L. E.)	(57.)	82.
Cukros zabot adtam a lovamnak	(V. I.)	(41.)	62.
Csip, csip csóka	(V. I.)	(1.)	14.
Dunna, dunna, de szép tollas dunna	(V. I.)	(76.)	107.
Eddig vendég jól mulattál	(V. I.)	(77.)	108.
Egyes fia vagyok az anyámnak	(R. B.)	(32.)	49.
Ej, haj, ne feküdj a szénaboglya tövébe	(P. I.)	(55.)	80.
Elmegyek a fonóba minden este	(M. J.)	(67.)	92.
Elmentem én a szőlőbe	(V. I.)	(71.)	98.
Erre, erre, most megy erre	(V. I.)	(34.)	53.
Erre gyere rózsám	(Ált.)	(38.)	59.
Ezt a csárdás kiskalapot	(P. I.)	(59.)	85.
Ezt a kislányt nem az anyja nevelte	(V. L.)	(31.)	47.
Édesanyám nem tudok elaludni	(R. B.)	(35.)	55.
Érik a ropogós cseresznye	(V. I.)	(27a.)	40.
Fecskemadár szállott a vasútra	(B. F.)	(48a.)	72.
Felültem a kemencére	(B. F.)	(48.)	71.
Fogd meg cica az egeret	(V. I.)	(14a.)	25.
Gondotok legyen ezután	(M. J.)	(66.)	91.
Gyere Kata táncba	(V. I.)	(62.)	88.
Hág rá, hág rá	(M. J.)	(75.)	105.
Haja gyöngyöm, haja	(M. J.)	(22a.)	35.
Ha te tudnád, amit én	(Ált.)	(56.)	81.
Hej pipirke, pipirke	(Cs. T. A.)	(64.)	89.
Hess le kokas	(R. B.)	(60.)	86.
Homokos, kavicsos	(V. I.)	(40.)	61.
Igy járnak a koldus-táncot	(V. I.)	(2a.)	15.
Jójj el által, jójj el	(V. I.)	(12.)	23.
Kendermorzsa, szép menyecske	(V. I.)	(20.)	33.
Kertem alatt selyem rét	(V. I.)	(28.)	41.
Kék kendőmnek fekete a széle	(V. I.)	(39.)	61.
Kék szallag a galárisom kötője	(M. J.)	(44.)	65.
Két út van előttem	(V. I.)	(27.)	40.
Kizöldült az epres erdő	(V. I.)	(26a.)	38.
Kis kacsá fürdik	(B. F.)	(24.—II.)	37.
Kovács pengeti a vasat	(B. F.)	(48b.)	72.
” ” ” ” ” ”	(P. I.)	(54.)	79.
Kocsi, kocsi komámasszony	(V. I.)	(3.)	16.
Kocsira ládám	(Ált.)	(72.)	100.
Lánc, lánc eszterlánc	(V. I.)	(4.)	17.
Lányok ülnek torony alatt	(Ált.)	(26.)	38.
Lóra csikós, lóra	(V. I.)	(13.)	24.
Magas a kaszánya	(P. I.)	(53.)	77.
Ma vagyok, ma vagyok	(M. J.)	(30.)	45.
Már minálunk muzsikálnak	(M. J.)	(61.)	87.
Megért kalászt aratni kell	(V. I.)	(51.)	75.
Menyasszony, vőlegény	(V. I.)	(15.)	26.

Mért küldött az úrasszony	(M. J.)	(23.)	36.
Míg a kácsát elhajtottam	(V. I.)	(25.)	38.
Mikor a menyasszonyt	(V. I.)	(72.)	103.
Mimimama, mi van máma	(M. J.)	(29.)	43.
Mit füttyöl a vadliba a rigónak	(V. I.)	(50.)	74.
Nád a házam teteje	(V. I.)	(70.)	97.
Nem ettem én egyebet	(V. I.)	(17.)	25.
Nem vagyok az oka semminek	(V. I.)	(46.)	68.
Ne vágd szét a piros almát	(V. I.)	(45.)	67.
Nincs szebb virág	(V. I.)	(33.)	51.
Nyuszi ül a fűben	(Cs. A.)	(16.)	27.
Pesten jártam iskolába	(V. I.)	(2b.)	15.
Piros alma kigurult az útra	(V. I.)	(42.)	63.
Rózsa, rózsza, labdarózsa levele	(V. I.)	(52.)	76.
Sárga virág, ha leszakítanálak	(V. I.)	(58.)	84.
Sétáljunk, sétáljunk	(V. I.)	(2.)	15.
Széles a Balaton vize	(Ált.)	(43.)	63.
Széna van az ólba'	(B. F.)	(24.)	37.
Szép szakmári lányok	(R. B.)	(68.)	88.
Templomot is építettem	(R. B.)	(49.)	73.
Tivi, tovi tács, turai takács	(M. J.)	(22.)	35.
Túrót vettem, elrejtettem	(V. I.)	(21.)	34.
Üssed kovács azt a vasat	(Cs. A.)	(69.)	96.
Vékony a nád, lehajlik a földre	(V. I.)	(36.)	57.
Vékony deszka kerítés	(Ált.)	(47.)	69.
Vékony vászon lepedő	(R. B.)	(65.)	90.
Zöld a petrezselyem	(V. I.)	(33a.)	51.

Megjelent 1952. július havában
6.000 példányban 7.5 lv terjedelemben
100 g-os delta papíron
Műszaki felelős: Antal Ferenc

IRODALOM

Lánytáncok, valamint adatok a lánytáncokhoz a következő művekben találhatóak:¹

1. *Bakos József dr.*: Gyermekjátékok. (Kéziratban.)
2. *Elekesné Weber Edit*: Magyar Néptáncok. Budapest, 1947.
3. *Gönczi Ferenc*: A somogyi gyermek. Kaposvár, 1937. Csurgói Csokonai Gimnázium. 312 l. Csurgói Könyvtár.
4. *Gönyey Sándor dr.*: 111 táncdallam. Budapest, 1949. 1—48 l.
5. *Kiss Áron*: Magyar gyermekjátékkönyv. Budapest, 1910.
6. *Kresz Mária*: A gyermek- és ifjúkor néprajza Nyárszón. (Kalotaszeg.) Doktori értekezés. (Kéziratban.)
7. *Kerényi György*: Száz népi játékdal. Budapest, 1938. Magyar Kórus.
8. *Kerényi György*: Gyermekjátékok. Magyar Népzene-tár I. Bp. 1951.
9. *Kiss Géza*: Ormányság. Budapest, 1937. Sylveszter RT. 424 l.
10. *Lajtha László—Gönyey Sándor*: Tánc. Magyarság Néprajza, IV. k. Budapest, Egyetemi Nyomda.
11. *Lajos Árpád*: Fonóélet Domaházán. Ethnographia, XLIX. 109., 403. l.
12. *Lajos Árpád*: A magyar nép játéka. Budapest, 1938. Franklin Társulat, 136 l.
13. *Lugossy—Gönyey*: Magyar népi táncok. Budapest, 1947. Budapest Könyvkiadó.
14. *Lugossy Emma dr.*: Karikázók. Movement, Manchester, 1948. I. 1. 27. l.
15. *Molnár Imre—Lajtha László*: Játékország. Budapest, Egyetemi Nyomda.
16. Magyar népszokások a fonóban. Ethnographia. XLIX. 147. l.
17. *N. Bartha Károly*: Játék. A Magyarság Néprajza. 453—498. l.
18. *Réthei Prikkel Marián*: A magyarság táncai. Budapest, 1924. Studium, 31. l.
19. *Szendrey Ákos*: A népi élet társas összejövetelei. Ethnographia XLIX. 124. l.
20. *Szendrey Ákos*: A népi társas munkák és összejövetelek. Ethnographia. XLIX. 273. l.
21. *Volly István*: Népi lányjátékok. Budapest, 1944. Pallas-nyomda.

¹A felsorolt könyvekben található gyakorlati anyag felhasználható.

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	3
Alapvető szempontok	5
77 tánc. Gyermekkortól asszonykorig, leírásokkal és rajzokkal	14
Utószó	109
A táncokra vonatkozó adatok	110
A táncok jegyzéke megyénként	113
Helynévmutató	115
A táncok jegyzéke	116
Dalszövegek mutatója	118
Irodalom	120